94.391

R. R. GLAS
F. DEJVIDSON

OBAVEŠTAJNA SLUŽBA SLUŽI KOMANDANTIMA

MALA VOJNA 25 BIBLIOTEKA

CENTRALNA BIBLIOTEKA JNA
Inv. br. 94391

MALA VOJNA BIBLIOTEKA

Pukovnik ROBERT R. GLAS
pukovnik FILIP B. DEJVIDSON

OBAVEŠTAJNA SLUŽBA
SLUŽI KOMANDANTIMA

25

BEOGRAD
1955

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD »VOJNO DELO«

NASLOV DELA U ORIGINALU

Intelligence
Is For
Commanders

By
Col. *Robert R. Glass*
and
Col. *Phillip B. Davidson*

Prevod
redigovao prema originalu
potpukovnik
Radko Močivnik

Military Service Publishing Company
Harrisburg, Pennsylvania

UREĐIVAČKI ODBOR »MALE VOJNE BIBLIOTEKE«
General-potpukovnik *Blažo Janković*, general-major *Vekoslav Kolb*, general-major *Branko Popović*, general-major *Đoko Ivanović*, pukovnik *Špiro Srzentić*, pukovnik *Milisav Raičević*, pukovnik *Radoje Sekulić*, pukovnik *Simo Mikašinović*, pukovnik *Veljko Kadijević* (odgovorni urednik)

PREDGOVOR

Prošli su vekovi otkako je preteča vojnih mislilaca napisao: »Upoznaj neprijatelja kao što poznaješ sebe samoga«. Ovo načelo Sun Cu-a[1]) svakim danom dobija sve veći značaj. Brzina pokreta na zemlji, na moru i u vazduhu okončala je period sporih ratova. Obaveštajna služba, u smislu blagovremenog upozorenja, pretstavlja neophodan uslov za postizanje uspeha u savremenim brzim borbenim dejstvima.

Komandant koji — ne poznajući neprijatelja ili bojište — smelo odluči da stupi s njim u dodir i da ga uništi ma gde se on nalazio, liči na boksera koji se na ringu nalazi zavezanih očiju.

Prema rečima general-potpukovnika Čemberlena, načelnika obaveštajne službe kopnene vojske, *»obaveštajna služba i borbena dejstva međusobno su zavisna i dopunjuju se. Dobar komandant mora biti i dobar obaveštajni oficir, a dobar obaveštajni oficir mora biti i dobar ‚operativni oficir«.*

Kada je Stounvol Džekson[2]) sebe i svoj štab upozoravao: »Ne povlađujte svojoj bojazni«, on je izražavao potrebu za spremnom i sposobnom obaveštajnom službom. Bojazan proizilazi iz neznanja. Komandant koji ne poznaje neprijatelja ili operacisku prostoriju, može biti sklon da »povlađuje svojoj bojazni«. Sa druge strane, komandant koji raspolaže dobrom vojno-obaveštajnom službom upoznaće neprijatelja i bojište — a strah, koji je posledica neznanja, nestaće.

---

[1]) Veština ratovanja — Sun Cu Vu — Izdanje Male vojne biblioteke VIZ »Vojno delo«.

[2]) General iz Američkog građanskog rata (Secesionistički rat). — Prim. red.

Niko ne ceni više sve veću potrebu za taktičkim obaveštenjima od komandanata iz Drugog svetskog rata. Često se smatra da je obaveštajna služba zatvoreno polje rada jedne grupe tajanstvenih nadmudrivača. Ovo je, međutim, veoma daleko od istine. Snažna i valjana obaveštajna služba je oružje — u neku ruku podržavajući rod vojske. Kada je komandant pravilno shvata i sa poverenjem koristi, ona povećava njegove mogućnosti za postizanje uspeha — nezavisno od toga o kom se stepenu komandovanja radi.

Kada bi trebalo da izdam neko naređenje komandantima i obaveštajnim oficirima budućnosti, rekao bih: »Kao komandant, upoznajte značaj valjane obaveštajne službe, metode kojima se ona služi, način na koji se ona koristi, a zatim zahtevajte da ona pravilno radi. *Kao obaveštajni oficir, prilazite stvarima neposredno, upoznajte taktičke potrebe u pogledu podataka, a zatim pružite vašem komandantu onu pomoć koju treba da očekuje od dobre obaveštajne službe*«.

MENTON S. EDI, general-potpukovnik
kopnene vojske SAD, komandant Komandne i Generalštabne škole
Fort Levenvort, Kansas, 21 jula 1948 g.

PREDGOVOR PISACA

Iako smo se prilikom pisanja knjige opšte uzev pridržavali doktrine Ministarstva kopnene vojske i doktrine Komandne i Generalštabne škole, gde smo članovi uprave i nastavničkog saveta, ipak smo nastojali da se ne pridržavamo kruto službene doktrine.

Dugujemo zahvalnost ostalim nastavnicima Komandne i Generalštabne škole, naročito onima iz Obaveštajne škole. Njihova mišljenja i konstruktivna kritika pretstavljaju stvarni i značajni udeo u ovoj knjizi. Činjenica da ih ima suviše mnogo da bi sve mogli spomenuti, niukom slučaju ne umanjuje naše osećanje zahvalnosti prema njima.

Robert R. Glas
Filip B. Dejvidson

Fort Levenvort, 1 jula 1948 g.

UVOD

»Misao koja je u mozgovima komandanata Havaja nadvladala sve ostale, bilo je verovanje i ubeđenje da Perl Harbur neće biti napadnut... To objašnjava zašto nisu bile preduzete nikakve efikasne mere protiv japanskih napadača ujutro 7 decembra« (iz izveštaja Zajedničkog istražnog odbora Kongresa SAD o napadu na Perl Harbur). Ovim rečima Kongresni odbor izrazio je svoj sud. Ova osuda je jasna — slaba obaveštajna služba dovela je do greške u komandovanju.

Istorija je prepuna primera takvih kobnih blizanaca kao što su: slaba obaveštajna služba i vojni poraz. Postoji priča o vojskovođi koji je stajao na nekom brdu severno od Rosoma i pomoću dvogleda posmatrao bojište. Izgledalo je kao da se neprijatelj povlači. Sve što je bilo potrebno pa da bi se upotpunila maršalova pobeda bilo je da se nanese konačni udar pomoću sjajne francuske konjice koja se nalazila u dolini. Zemljište je bilo teško usled nedavnih kiša, ali se nije mogla primetiti nikakva prepreka za juriš konjice. Okrećući se prema Lakosti,[3]) plašljivom ali neprijateljski raspoloženom meštaninu, koji je bio privezan za konja nekog husara, komandant je, otprilike, zapitao: »Je li put odavde do onog sela (Mon Sen Žan) slobodan za moju konjicu?« Meštanin je klimnuo glavom: »Da«. Maršal je hitno poslao kurira u Pariz da objavi pobedu. Bez ikakvog daljeg razmišljanja naredio je konjici da zauzme visoravan Mon Sen Žan. Preko prvog grebena projurilo je 26 francuskih eskadro-

[3]) Selo u neposrednoj blizini Vaterloa. — Prim. red.

na — 4.500 silnih konjanika. Prešli su poslednju dolinu u galopu. Prevalili su padine i već izbili na greben kada su odjednom čelni konji trgli unazad iznenadno obuzeti užasom. Pred njima je zjapila strašna provalija — potopljeni put za Oen[4]) — strmoglavih padina, dubokih skoro pet metara. Bilo je suviše kasno! Red za redom padao je u ponor usled sopstvenog zaleta i pritiska nastupajućih redova. Predanje kaže da je dve hiljade konja i 1.500 ljudi utonulo na putu za Oen. Vojskovođa je bio Bonaparta, a bitka kod Vaterloa. Za Napoleona, koji je dobio netačne podatke o zemljištu, to je bio početak poraza. Sveta Jelena nalazila se samo korak dalje.

Postoje i primeri iz našeg građanskog rata. 2 maja 1863 godine ujutro, general »Plavih«[5]) je uvideo da neprijatelj može obuhvatiti njegov desni bok i na to je upozorio komandanta 11 korpusa koji se nalazio na tom boku. Pravac pokreta neprijatelja *mogao* je da znači ili obuhvat desnog krila »Plavih«, ili povlačenje prema gradu Gordonsvil. Sa gledišta »Plavih« bilo je, s obzirom da bi u slučaju obuhvata neprijatelj trebalo da ima povoljniji odnos i rastresitiji raspored snaga, očigledno logičnije zaključiti da je u pitanju povlačenje prema Gordonsvilu. Pa ipak, tokom celog poslepodneva postajalo je sve jasnije da neprijatelj vrši pokret prema boku 11 korpusa. Mnogi oficiri dolazili su sa osmatračnica i izveštavali komandanta divizije ili komandanta korpusa da »Sivi«[6]) vrše obuhvat boka. Komandanti su na to reagovali smehom. Štab korpusa čak je u jednom trenutku izgrdio jednog oficira koji je izveštavao o onome što je video svojim očima, i upozorio ga da ne unosi paniku. U drugom momentu, jedan je oficir nazvan kukavicom i naređeno mu je da se vrati u puk. I tako je »Borbeni Džou« Huker,[7]) koji nije hteo da veruje da će neprijatelj izvršiti napad na njegov bok, odjednom ustanovio da mu konfederalci potiskuju njegovo desno krilo. Njegove snage

---

[4]) Varošica kraj Vaterloa. — Prim. red.

[5]) Naziv za vojsku severnih država. Naziv je došao prema boji uniformi. — Prim. red.

[6]) Naziv za vojsku Južnih čija je uniforma bila sive boje. — Prim. red.

[7]) Komandant vojske Severnih. — Prim. red.

pretrpele su ozbiljne gubitke koji su se mogli izbeći. U roku od mesec dana vojska Potomaka[8]) imala je novog komandanta.

Drugi svetski rat pruža, takođe, primere obaveštajnih neuspeha, čak i posle Perl Harbura. Njihove opšte crte mogu se sada nazreti, mada su mnogi detalji još nepoznati. Da navedemo samo dva primera: greške američke obaveštajne službe prilikom nemačke protivofanzive u Ardenima omogućile su Nemcima da postignu taktičko, ako ne i strategisko, iznenađenje. Sa druge strane fronta, nemačka obaveštajna služba svojim nedostacima otežala je nacističku odbranu njihove mnogohvaljene »Evropske tvrđave«, pošto nije uspela da pretskaže mesto savezničkog iskrcavanja na francuskoj obali.

Istorija, naravno, rasvetljava samo veće ratove i bitke, dok bezbrojne slučajeve slabog rada obaveštajne službe ili njenog pogrešnog korišćenja u nižim jedinicama obično ne beleži. Pa ipak su ovi slučajevi, isto tako kao i oni veliki, stajali života, bacili u nemilost i upropastili inače sposobne komandante i, uzeti zajedno, imali za posledicu izgubljene bitke i ratove. (Poraz od strane nadmoćnog neprijatelja može se razumeti; iznenađenje — nikada.) Iznenađenje znači mnogo više nego samo iznenada ustanoviti da je neprijatelj izvršio napad u vreme i na mestu gde se to najmanje očekivalo. Iznenađenje je kada komandant otkrije neprijateljske snage tamo gde mu je rečeno da ne postoje; kada uvidi da mu je magla onemogućila vazdušnu podršku; kada uoči da su njegovi tenkovi, umesto da nastupaju, zaglibljeni u blatu. Dobra vojno-obaveštajna služba onemogućava takva iznenađenja, dok slaba obaveštajna služba pogrešnim i nedovoljnim podacima o zemljištu i neprijatelju navodi komandanta na greške. Pouka je jasna. Komandant koji raspolaže slabom obaveštajnom službom pretrpeće poraz.

Ova je knjiga, prema tome, napisana prvenstveno za komandante, jer obaveštajna služba služi komandantima. Obaveštajna služba nije neko akademsko pitanje niti svrha samoj sebi. Najvažnija njena namena je da

---

[8]) Potomak — reka u SAD; vojskom Potomaka nazivana je vojska Severnih. — Prim. red.

pomogne komandantu da donese odluku i, u vezi s tim, što tačnije i sigurnije izvrši zadatak. Ova misao je osnov taktičke obaveštajne službe.

Pišući knjigu namenjenu komandantima, mi izlažemo načela obaveštajne službe i njihovu primenu iz tri razloga. Prvo, načela imaju opštu primenu u sva tri vida oružanih snaga — kopnenoj vojsci, mornarici i vazduhoplovstvu. Drugo, komandant mora dovoljno poznavati osnove obaveštajne službe da bi mogao uspešno da nadzire obaveštajnu delatnost svog štaba, da bi otkrio slabosti i otklonio nedostatke. Najzad, a što je možda i najvažnije, zbog toga što komandant može u potpunosti da sagleda pomoć koju treba da mu pruže nadležni obaveštajni organi i ustanove prilikom izvršenja njegovog zadatka jedino u slučaju ako poznaje načela i postupke obaveštajne službe.

Možda je najveća obaveštajna slabost u toku prošlog rata bila ta da komandanti nisu shvatili značaj obaveštajne službe. Neki su čak potcenjivali pomoć koju im je ona mogla pružiti. Nemci su se u toku Drugog svetskog rata uverili da je to opasan stav. U prvoj polovini rata nemački komandanti izražavali su prezir prema obaveštajnoj službi. Po njihovom mišljenju nemačka vojska bila je sama po sebi dovoljno nadmoćna te usled toga nije trebalo obratiti posebnu pažnju na neprijateljski raspored i slične pojedinosti. Takav stav je trajao sve do početka rata protiv Rusije, kada su Nemci počeli uviđati da bi im se bolje isplatilo kada bi obratili više pažnje obaveštajnoj službi. Ipak, oni nikad nisu bili u stanju da savladaju svoje početne greške.

Taj isti prezir prema obaveštajnoj službi, koji je bio karakterističan za nemačke oficire u prvim godinama rata, postoji, nažalost, i danas kod nekih naših oficira. Veoma često se zanemaruju obaveštajni podaci, bilo što se na njih ne obraća pažnja, bilo usled toga što nesposobni komandanti ne priznaju njihov značaj.

Prilikom pisanja ove knjige pisce su rukovodile dve ideje. Prvo, prava obaveštajna služba je isto tako daleko od nagađanja pomoću staklene lupe koliko savremena medicina od vračanja u džungli. Obaveštajni rad ne pretstavlja rešavanje zagonetki, niti je on tajanstven. Pisci

nameravaju da odbace sve ono što bi ličilo na mistiku i da ovo pitanje izlože jasno i jednostavno, na način koji će biti potpuno razumljiv. Drugo, knjiga je zamišljena kao tema. Nije to istorija niti zbir ličnih uspomena pisaca.

U tehničkom pogledu knjiga je podeljena na tri dela. U prvom delu analizirana su načela obaveštajne službe. U svakoj glavi prvog dela izlažu se i primenjuju po redu ta načela, pri čemu su korišćeni ne samo istoriski primeri nego i vežbe na karti. Drugi deo sastoji se od razmatranja koja prvenstveno interesuju obaveštajne oficire. U njemu se prilično detaljno govori o zadacima obaveštajnog oficira, proceni zemljišta i vremenskih prilika, kontraobaveštajnim zadacima, predlozima u pogledu obaveštajne obuke, kao i o obaveštajnim radnim postupcima. Treći deo sadrži obrasce koji se u izloženom ili izmenjenom obliku, zavisno od konkretnih situacija koje se menjaju, obično koriste u vojno-obaveštajnoj službi.

*

PRVI DEO

Ovaj deo knjige sadrži prikaz i razmatranje osnovnog načela obaveštajne službe i svakog od njegova četiri elementa. Namenjen je komandantima i štabnim oficirima taktičkih jedinica svih stepena, kao osnova za sva razmišljanja o vojno-obaveštajnoj službi.

Glava I

NAČELA OBAVEŠTAJNE SLUŽBE

Ova je Glava najvažnija u celoj knjizi. Njena svrha je da pruži potrebnu osnovu za shvatanje vojno-obaveštajne službe i za podrobnija razmatranja koja slede. Objašnjenju nekih čisto vojnih izraza sledi kratko ali iscrpno izlaganje koje ima za cilj da se upozna osnovno načelo obaveštajne službe. Najzad, iz tog osnovnog načela izvode se i ostala načela.

Vojno-obaveštajna delatnost je nauka — stvar logike. Ona se rukovodi načelima koja nalaze sveopštu primenu kao i načela rata. Bez potpunog razumevanja ovih načela obaveštajne službe rad na prikupljanju i korišćenju obaveštajnih podataka postaje nejasna zbrka nepovezanih i nekorisnih pojmova.

Kada razmatramo definicije obaveštajnih termina odmah se setimo Aldosa Hakslija koji je u svojoj noveli »Kontrapunkt života« među ostalim karakterima opisao i jednog mladića čiji je tast general-major u britanskoj armiji. Mladić nema baš povoljno mišljenje o pameti svog tasta a njegovo mišljenje o vojničkom pozivu takođe je vrlo nepovoljno. Opisujući svog tasta, mladić kaže da je jednom imao prilike da pogleda u enciklopediji značenje reči inteligencija.[9]) Ustanovio je da je taj predmet po-

[9]) Ovo je igra reči koja se ne može prevesti na srpskohrvatski. Naime, obaveštajna služba ili obaveštenje kaže se na engleskom jeziku »intelligence«, a ista reč znači takođe i inteligenciju, pamet, moć rasuđivanja. — Prim. prev.

deljen na tri dela, čiji su odgovarajući naslovi bili »inteligencija — ljudska«, »inteligencija — životinjska« i »inteligencija — vojna«. Izjavio je da je njegov tast najbolji primer »inteligencije — vojne«. Nije potrebno naglasiti da se ova knjiga bavi potpuno drugim predmetom a ne vrstom »inteligencije — vojne«.

Definicije. Evo, dakle, primernih definicija:

P o d a t a k (u vojničkom smislu) sačinjavaju neoformljeni, nepovezani i često iskrivljeni podaci i činjenice. Obuhvata sve dokumente ili osmatranja koja mogu poslužiti za upoznavanje neprijatelja ili vojišta. Traženi podaci odnose se na neprijatelja, na vremenske prilike, na zemljište i na druga pitanja koja imaju vezu sa borbenim dejstvima na određenoj prostoriji. Podatak može biti pogrešan, tačan ili netačan, vredan ili bezvredan, pozitivan ili negativan. Podatak je sirov i neobrađen.

O b a v e š t e n j e je procenjeni i protumačeni podatak koji se odnosi na stvarnog ili mogućeg neprijatelja ili vojište, zajedno sa zaključcima zasnovanim na tom podatku. Podatak se *ceni* da bi se ustanovila verodostojnost njegovog izvora i tačnost samog podatka; zatim, on se *tumači* da bi mu se odredio značaj u svetlu onoga što je već poznato. Zaključci koji se izvlače iz tog obaveštenja obuhvataju ocenu neprijateljskih mogućnosti i taktički uticaj zemljišnih uslova na borbena dejstva.

T a k t i č k o o b a v e š t e n j e (ili borbeno obaveštenje) je ono vojno obaveštenje do kojeg dolaze na bojištu, posle izbijanja neprijateljstava, obaveštajni otseci svih štabova taktičkih jedinica. Njih najpre i prvenstveno koristi komandant taktičke jedinice koja vodi aktivne borbe sa neprijateljem.

S t r a t e g i s k o o b a v e š t e n j e pretstavlja dopunu taktičkog obaveštenja od kojeg se razlikuje pre svega po nameni. Prikuplja se za vreme mira kao i za vreme rata. Zbog toga strategiska obaveštenja moraju, u okviru postojećih mogućnosti, da sadrže potpune procene svake nacije i svakog mogućeg vojišta.

O b a v e š t a j n i o f i c i r je onaj štabni oficir koji je, u okviru jedinice, odgovoran komandantu za prikupljanje podataka o neprijatelju i zemljištu, kao i za njihovu obradu i dostavljanje odgovarajućih obaveštenja. Od ba-

taljona pa naviše, komandantu, zbog odgovornosti koju on ima u obaveštajnom pogledu, treba da pomaže obaveštajni organ.

Ovaj kratak prikaz definicija dat je u cilju da doprinese jedinstvenom shvatanju načela obaveštajne službe. Ostali izrazi biće objašnjeni čim se za to ukaže potreba.

Obaveštajni ciklus

Osnovno i glavno načelo vojno-obaveštajne službe izraženo je međusobnim odnosom četiri najvažnije radnje: prikupljanje podataka, obrada podataka da bi se došlo do obaveštenja, korišćenje obaveštenja i usmeravanje rada na prikupljanju podataka. Skica br. 1 ilustruje ovo načelo.

Svaka od ovih radnji je potrebna za celokupni postupak. Komandant koji se nalazi pred jednim zadatkom mora konstruktivno *koristiti* sva raspoloživa obaveštenja kako bi doneo svoju odluku. Redovno će nedostajati izvesni podaci ili obaveštenja, naročito ako su u pitanju detaljni planovi ili naknadne odluke. Komandant zbog toga preko obaveštajnog oficira *usmerava* rad na prikupljanju podataka. U saglasnosti sa uputstvima komandanta, obaveštajni oficir sastavlja planove i izdaje smernice za *prikupljanje* potrebnih podataka. Obaveštajni organi koji rade na prikupljanju dobijaju tražene podatke iz raznih raspoloživih izvora i dostavljaju ih obaveštajnom oficiru. Obaveštajni oficir zatim pristupa *obradi,* proceni i tumačenju podataka i iznosi ih komandantu na način koji će ovome omogućiti da ih iskoristi. Taj ciklus — *korišćenje, davanje uputstava, prikupljanje i obrada,* pa ponovo *korišćenje* itd. je temelj čitave strukture taktičke obaveštajne službe. Može se kazati da se u ovoj međusobnoj povezanosti sastoji osnovno načelo obaveštajne službe.

Čitalac će primetiti da svaka od gore navedenih radnji obuhvata nekoliko elemenata. Elementi svake radnje prikazani su na skici br. 2.

Želimo da se shvati da se *korišćenje* obaveštenja sastoji iz dva dela: obaveštajne procene i obaveštavanja nižih, susednih i viših štabova. Obaveštajna procena izlaže se komandantu u cilju da mu se pomogne u dono-

šenju pravilne odluke. Istovremeno, pa čak i pre nego što se za komandanta pripremi obaveštajna procena, obaveštenja se dostavljaju nižim, susednim i višim jedini-

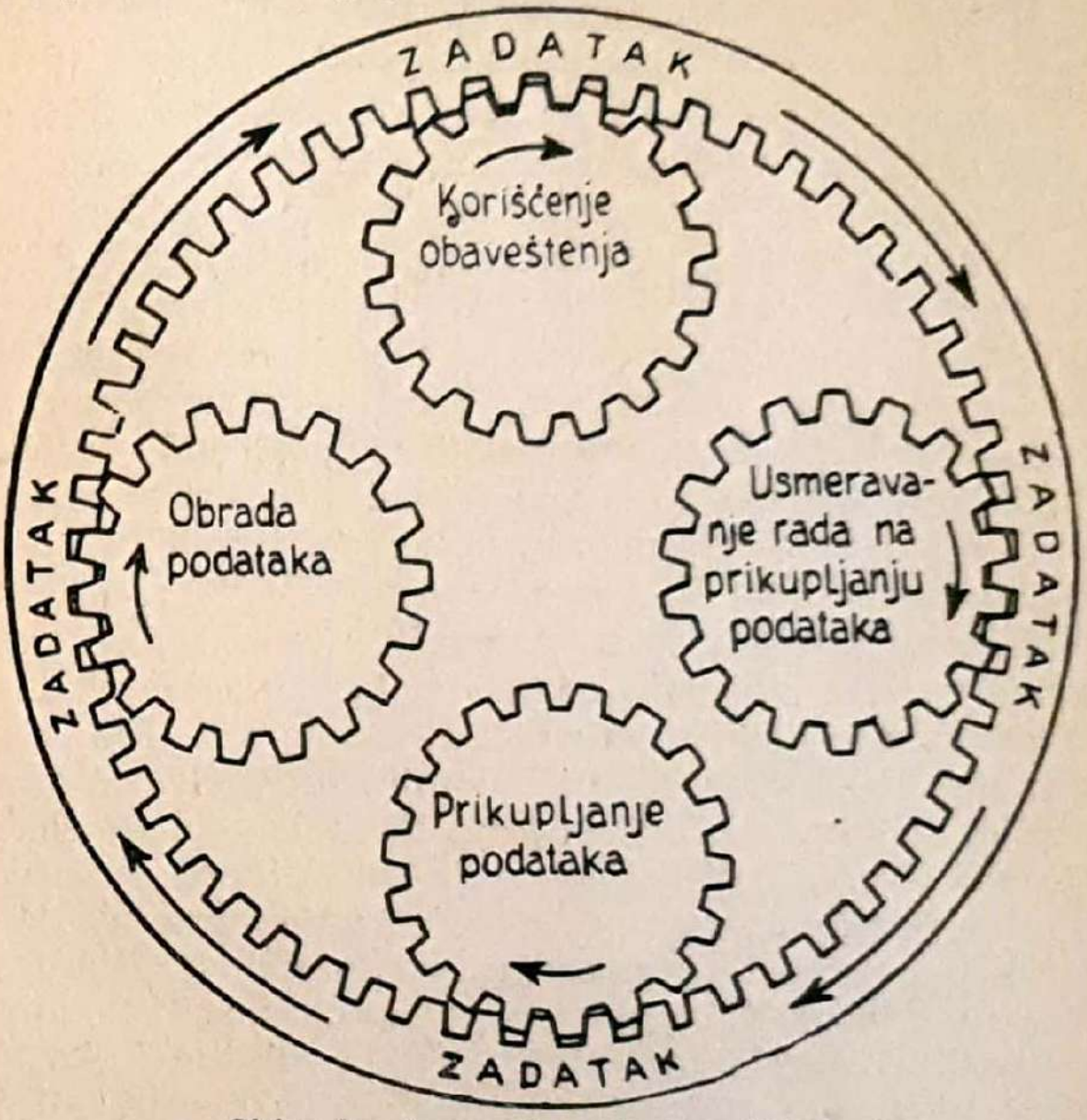

Skica br. 1. — Obaveštajni ciklus.

cama kako bi ih *njihovi* obaveštajni oficiri mogli uključiti u obaveštajnu procenu koju će podneti svojim komandantima.

U s m e r a v a n j e rada na prikupljanju podataka obuhvata tri elementa: bitne podatke, plan prikupljanja i posebna naređenja ili traženja koja se dostavljaju organima prikupljanja. Bitni podaci su oni dopunski podaci koji su komandantu potrebni da bi mogao komandovati svojom jedinicom. Na osnovu njih obaveštajni oficir priprema plan prikupljanja kojim se obezbeđuje usklađen rad na prikupljanju potrebnih podataka. Plan prikupljanja nadopunjuju posebna naređenja upućena organima

prikupljanja jedinice i traženja koja se dostavljaju susednim i višim štabovima.

P r i k u p l j a n j e podataka obuhvata sistematsko korišćenje izvora podataka od strane organa prikupljanja i dostavljanje podataka nadležnom obaveštajnom otseku.

O b r a d a podataka u cilju dobijanja obaveštenja sastoji se iz tri dela: razvrstavanja, procene i tumačenja. Razvrstavanje je sistematsko sređivanje i evidentiranje podataka radi lakšeg upoređivanja, proučavanja i izveštavanja. Obuhvata vođenje radnih karata i raznih vrsta kartoteka. Procena podataka obuhvata određivanje verodostojnosti izvora podataka ili izveštavajućeg organa kao i verovatne tačnosti samog podatka. Tumačenje obuhvata određivanje značaja procenjenih podataka a to se postiže njihovim upoređivanjem sa ostalim podacima ili obaveštenjima sa kojima se već raspolaže.

Kao ilustracija primera obaveštajnog ciklusa može da posluži istorija bilo koje operacije. Iz jedne je dokumentacija naročito dobro sačuvana. 17 decembra 1943, general-major K. H. Korlet, komandant 7 američke pešadiske divizije, dobio je od Komandanta Pacifičke oblasti sledeći zadatak: »7 pešadiska divizija, sa ojačanjima, ukrcaće se u Ouhu, pod komandom mornarice izvršiti prevoženje do zona koje će odrediti Komandant mornarice, a zatim izvršiti desant, zauzeti i organizovati za odbranu sva ostrva južno od ostrva Koen i ostrva Arnold zaključno, koja se nalaze u sastavu atola Kvejlajn. Početak desanta 31 januar 1944«. U vezi sa ovim zadatkom general Korlet je naredio oficirima svog štaba da pripreme referate kako bi mogao da donese prethodnu odluku za operaciju. Sledeći redovi ilustruju pojedine radnje u obaveštajnom ciklusu.

P r i k u p l j a n j e: Obaveštajni oficir je dobio oskudne podatke kojima se tada raspolagalo o veličini, obliku i položaju raznih ostrva Atola, o postojećim klimatskim i hidrografskim prilikama, kao i o jačini i rasporedu neprijateljskog garnizona.

O b r a d a: Obaveštajni oficir izvršio je procenu i tumačenje ovih činjenica. Veći deo podataka bio je nepotpun, a samo manji deo novijeg datuma. Ipak, izrađene su

karte na koje je ucrtan neprijateljski raspored i nanete primedbe o verovatnim netačnostima.

K o r i š ć e n j e: Na osnovu obrađenih raspoloživih podataka, obaveštajni oficir je izradio referat i podneo ga komandantu 4 januara 1944 godine. General Korlet je iskoristio ova obaveštenja prilikom donošenja svoje prethodne odluke: »Divizija će izvršiti desant na ostrva Karlson, Karlos, Karter i Sesil na dan D, obezbediti na ostrvu Karlson divizisku artiljerisku grupu, a sa ostrva Karter, Karlos i Sesil zaštitu kanala Sesil. Prvi ešelon desanta: 17 pukovska borbena grupa; drugi ešelon: 32 i 184 pukovska borbena grupa.«

N a r e đ e n j e: Ova prethodna odluka nije bila dovoljna za izvršenie čitavog zadatka. General Korlet je video da su mu potrebni još dopunski podaci na kojima bi mogao da zasniva svoje kasnije odluke. Naredio je zbog toga obaveštajnom oficiru da prikupi podatke po nekim najvažnijim pitanjima. Naprimer, komandanta je naročito interesovalo kakav je karakter atolskog grebena između ostrva Karlos i ostrva Porslin. Obaveštajni oficir razradio je planove za prikupljanje podataka koji su trebali da razjasne ovo i još neka bitna pitanja slične prirode. Prilikom razrade svog plana obaveštajni oficir izvršio je analizu dobivenog zadatka i razmotrio na koji se način mogu dobiti traženi podaci, a zatim je, u saglasnosti sa operaciskim planom, utvrdio mogućnosti organa prikupljanja. Posle toga izdao je 17 pukovskoj borbenoj grupi naređenje da noću na dan D izvrši izviđanje u cilju utvrđivanja mogućnosti upotrebe desantnih čamaca za vreme plime i oseke duž atolskog grebena između ostrva Karlson i Porslin.

P r i k u p l j a n j e: Prikupljanje potrebnih podataka bilo je ustvari izvršeno bez noćnog izviđanja. 7 izviđački vod savladao je posadu jednog japanskog remorkera koji je bio privezan uz obalu na ostrvu Karter. Posle kratke borbe na remorkeru je izvršen brzi pretres navigacione kabine i nađen veći broj karata od kojih je prva slučajno bila karta ove ostrvske zone. Delovi 17 pukovske borbene grupe zaplenili su jednu kartu na ostrvu Karlson. Sve

ove karte bile su hitno dostavljene diviziskom obaveštajnom otseku.

O b r a d a: Obaveštajni otsek je izvršio procenu svih tih podataka. Oni su bili prikupljeni od strane verodostojnih organa i po svemu sudeći davali pravu i tačnu sliku hidrografskih prilika. Uz pomoć mornaričkih organa, podaci su protumačeni, naročito u pogledu prilika na atolskom grebenu između ostrva Karlson i Porslin.

K o r i š ć e n j e: Ova obaveštenja dala su jasniju sliku prirode zemljišta i podneta su komandantu. General Korlet je mogao potvrditi svoju prethodnu odluku za sledeću fazu operacije: »7 pešadiska divizija sa ojačanjima izvršiće desant na ostrvo Porslin sa dva puka u prvom i jednim u drugom ešelonu, uspostaviti mostobran, izvršiti napad sa dva puka u prvom ešelonu pravcem proteZanja ostrva i slomiti svaki neprijateljski otpor na ostrvu Porslin«. General Korlet ne samo što je lično iskoristio obaveštenja, nego je naredio da ih obaveštajni oficir dostavi i komandantima pukova kako bi ih i oni mogli iskoristiti prilikom donošenja sopstvenih odluka.

Pošto je general Korlet pregledao ovaj deo teksta, naglasio je potrebu da se obaveštenja dostavljaju sve do komandira odeljenja i vodova prve linije. Izjavio je: »Vrlo često obaveštenja se ne dostavljaju pravilno. Ona se zadržavaju u glavama i zaključavaju u stolovima viših komandanata i njihovih štabova. Pod višim komandantima podrazumevam sve komandante do komandanta bataljona zaključno. Komandirima odeljenja, vodova, artiljeriskih oruđa i potčinjenom ljudstvu, koje je zaduženo da snabdeva prve linije, potrebno je da se dostave obaveštenja u jednostavnom, razumljivom obliku zajedno sa opštim planom. Imajući u vidu inteligenciju naših vojnika znam da se ništa neće u borbi više isplatiti od toga. To će od komandira odeljenja napraviti stvarne taktičare i siguran sam da će, ukoliko budu pravilno obavešteni, odgovoriti na njihovoj dužnosti. Na Kvejlajnu oni to i jesu.«

Ovaj primer zasniva se samo na jednom odabranom podatku. Očito je da to nije jedini podatak kojeg je oba-

veštajni otsek tražio, prikupio ili obradio u toku operacija.

U bilo kojoj operaciji podaci se traže neprekidno i dostavljaju odmah čim ih odgovarajući organi prikupe. Na osnovu obaveštenja koja se redom dobijaju iz svakog podatka, obaveštajni oficir stalno vrši ispravke u svojoj proceni.

Obaveštajna služba, kao i ratna veština, rukovodi se izvesnim načelima. Ranije izloženo osnovno načelo pret-

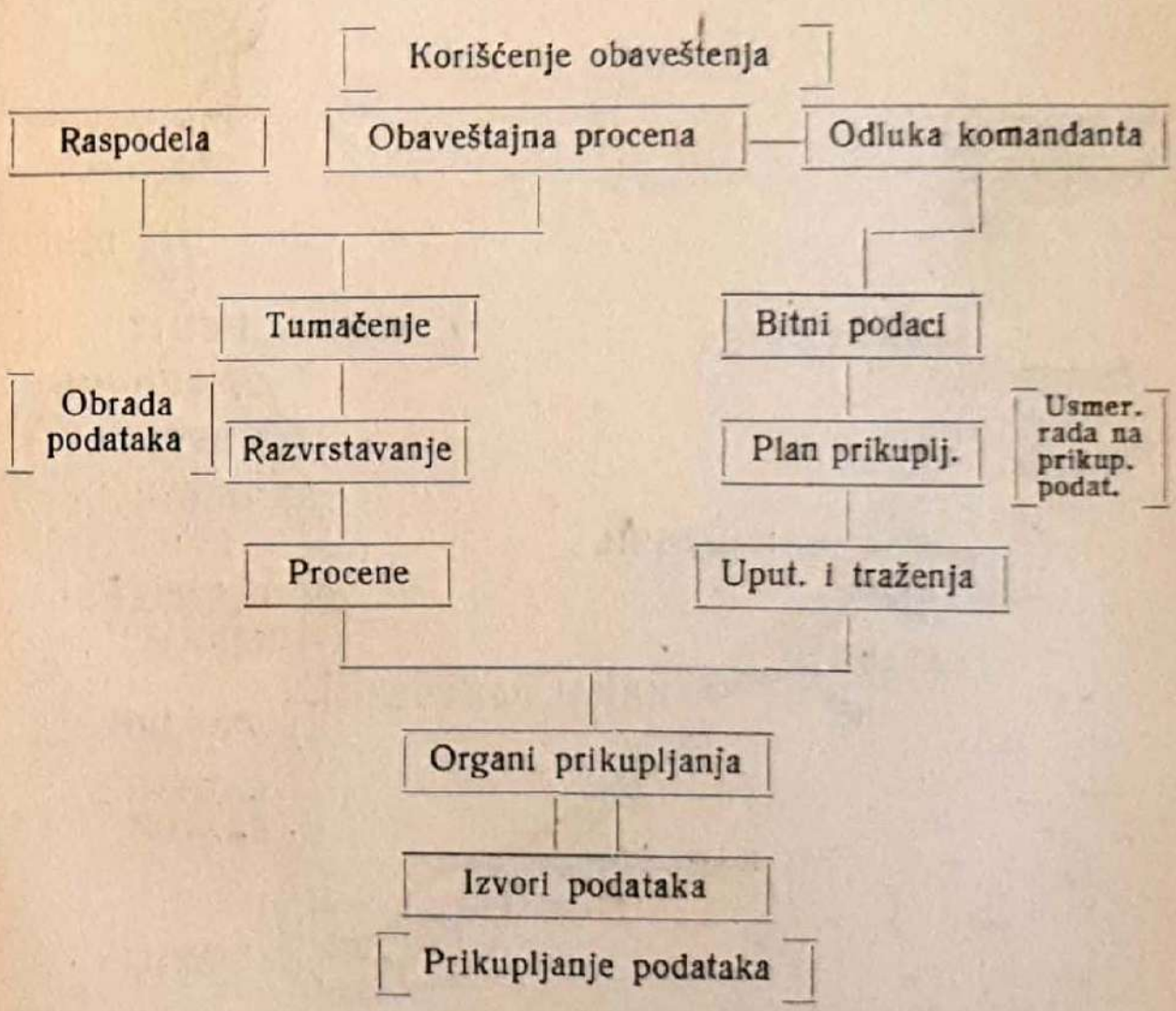

Skica br. 2. — Elementi obaveštajnog ciklusa.

stavlja osnovu doktrine obaveštajne službe. Iz njega su se razvila sledeća načela:

Načelo prikupljanja: Svaki organ prikupljanja jedne jedinice odgovoran je za prikupljanje i za

CENTRALNA BIBLIOTEKA JNA
Inv. br. 24.391

što moguće brže dostavljanje svih podataka obaveštajne vrednosti susednim i višim štabovima čak i ako za to ne postoje posebna naređenja.

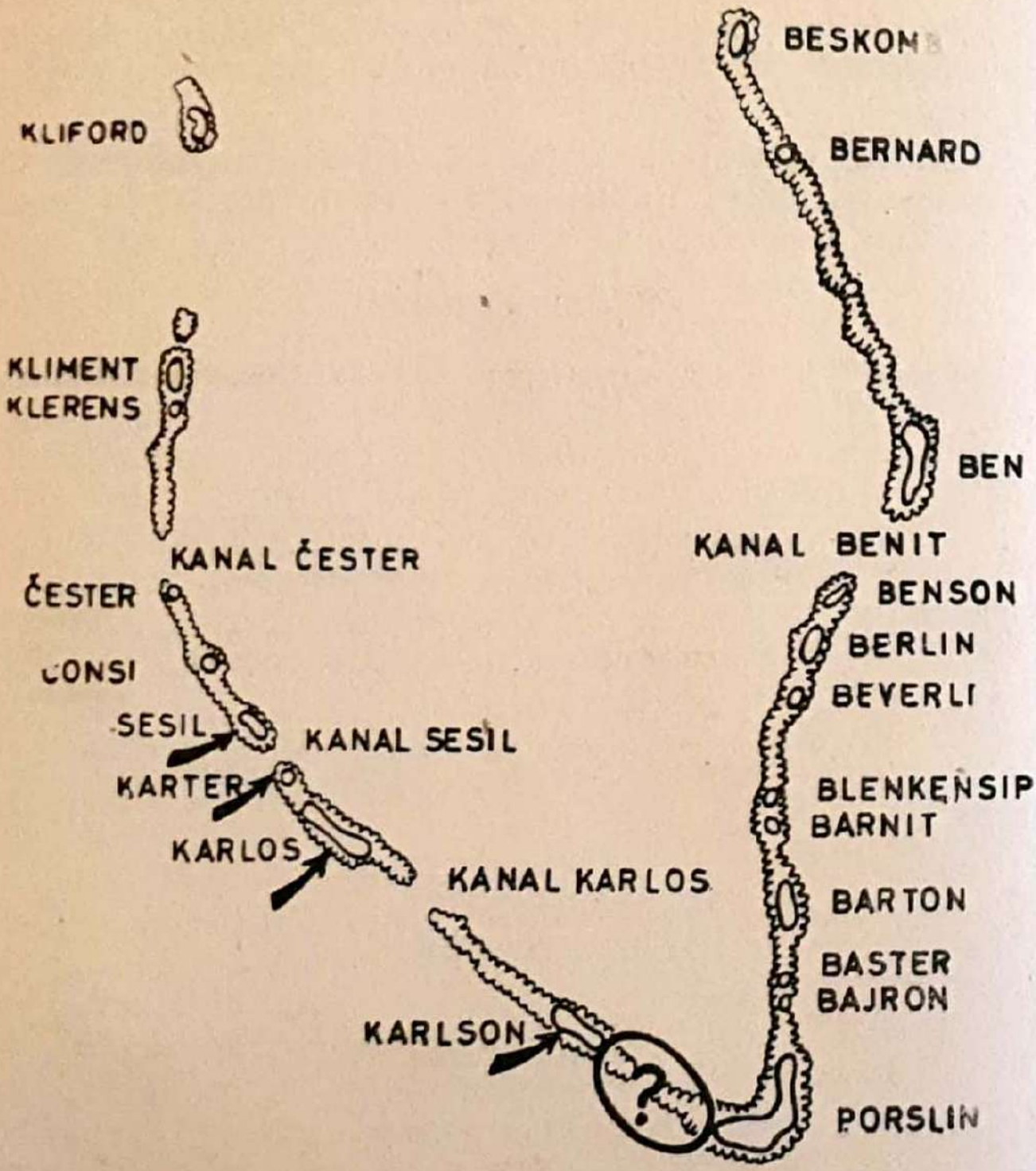

Skica br. 3. — Atol Keriljen (Kvejlajn), južni deo.

Načelo obrade: Podaci se procenjuju kako bi se odredila verodostojnost njihovog izvora i tačnost samih podataka; posle procene podatak se tumači radi određivanja njegovog značaja u svetlosti ostalih podataka kojima se raspolaže.

Načelo korišćenja: Podaci se podnose komandantu u formi koja će mu omogućiti da ih iskoristi prilikom donošenja odluka i izrade planova, i blagovremeno se dostavljaju svim nižim, susednim i višim štabovima da bi bili od koristi njihovim komandantima.

Načelo usmeravanja: Rad organa prikupljanja usmerava se u okviru mogućnosti svakog organa, da bi se obezbedilo usklađeno prikupljanje podataka koji su potrebni komandantu radi određivanja budućeg rada njegove jedinice.

*

Glava II

PRIKUPLJANJE PODATAKA

Svaki organ prikupljanja jedne jedinice odgovoran je za prikupljanje i što je moguće brže dostavljanje svih podataka obaveštajne vrednosti susednim i višim štabovima čak i ako za to ne postoje posebna naređenja.

Zašto počinjemo razmatranje obaveštajnog ciklusa sa prikupljanjem? Pošto osnovno načelo obaveštajne službe pretstavlja jedan kružni proces, nemoguće je reći gde ciklus počinje a gde se završava. Ova knjiga počinje sa prikupljanjem prvo zbog toga što se ova faza bavi sirovinom obaveštajne službe — *podatkom* o neprijatelju, zemljištu i vremenskim prilikama i, drugo, jer se prikupljanje može razumeti najlakše od svih faza.

Prikupljanje je bilo definisano na stranici *14*. Potrebno je samo dodati da organ prikupljanja može biti pojedinac ili jedinica koja prikuplja podatke ili obaveštenja.

Pošto se ova knjiga bavi obaveštajnom službom koja služi komandantima, razmotrimo prikupljanje podataka sa gledišta komandanta. Treba da bude jasno da komandant (a i obaveštajni oficir) normalno ne prikupljaju podatke lično. Komandant (a i obaveštajni otsek) ima zadatak da obezbedi da se podaci potrebni za obaveštajne svrhe prikupljaju na najefikasniji način. Radi rešenja ovog problema obaveštajni oficir priprema plan

prikupljanja u kome se određuje koji su podaci potrebni, kada moraju biti na raspolaganju obaveštajnom otseku i koji organ treba da ih prikupi. O planu prikupljanja govori se detaljno u Glavi V.

Obaveštajni oficir ne može razraditi ostvarljiv plan, niti komandant može vršiti uspešan nadzor nad njegovom izradom i njegovim izvršenjem ako potpuno ne poznaju sredstva kojima se podaci mogu prikupiti. Prema tome, i komandant i obaveštajni oficir moraju najpre znati kojim organima prikupljanja *raspolažu* i, drugo, *vrstu podataka koje svaki organ prikupljanja može normalno da prikupi.* U ovoj Glavi govori se, dakle, o organima prikupljanja kojima raspolažu komande raznih stepena, o radu na samom prikupljanju i o vrsti podataka koje pojedini organi mogu da prikupe s obzirom na njihove različite mogućnosti i ograničenja.

Organi prikupljanja koji stoje na raspolaganju svim vidovima oružanih snaga — kopnenoj vojsci, mornarici i vazduhoplovstvu — mnogobrojni su i različiti u svakom vidu i na svakom stepenu komandovanja. Radi jednostavnosti ti organi su razvrstani u tri grupe: *trupu, obaveštajni kadar i službu specijalnog izviđanja.* Dalje izlaganje ograničeno je na organe prikupljanja u okviru kopnene vojske.

TRUPA

Pod grupom *trupa* podrazumevaju se sve potčinjene i podržavajuće borbene jedinice divizije, korpusa i armije, koje podatke obično prikupljaju putem dodira sa neprijateljem ili putem osmatranja. Ova grupa obuhvata pešadiske, artiljeriske, oklopne i inžinjeriske jedinice kopnene vojske kao i jedinice taktičke avijacije.

Sve ove jedinice kopnene vojske prikupljaju podatke prvenstveno pomoću dejstva pešadiskih izviđačkih patrola, motorizovanih ili mehanizovanih izviđačkih patrola i radom zemaljskih ili vazdušnih osmatračnica i prisluŠnih stanica. Pored toga, pešadiske i oklopne jedinice mogu vršiti i nasilno izviđanje. Taktička avijacija vrši vazdušno izviđanje za račun kopnenih snaga.

Koje vrste podataka svaka od tih delatnosti pruža?

Pešadiske patrole. Male pešadiske patrole, koje dejstvuju u blizini neprijatelja, mogu prikupiti podatke o zemljištu, o jačini, rasporedu i pokretima neprijatelja, o njegovim fortifikaciskim radovima, minskim poljima i rušenjima, o vatrenim položajima oruđa i o položajima komandnih mesta i osmatračnica. Pešadiske patrole su naročito pogodne zbog toga što mogu da dejstvuju noću ili u uslovima slabe vidljivosti, po svakom vremenu i zemljištu.

Pešadiske patrole imaju sledeće nedostatke: pokret im je spor, radijus dejstva mali, a mogućnost dostavljanja podataka ograničena relativno kratkim dometom njihovih sredstava veze. Pored toga, nedavno iskustvo pokazuje da pešadiske patrole pretstavljaju najskuplje sredstvo za prikupljanje podataka.

Ovaj poslednji nedostatak potvrđuje se u jednom izveštaju 12 grupe armija, sastavljenom neposredno posle završetka Drugog svetskog rata, u kome se pojavljuje sledeća konstatacija: » . . . divizije su smatrale patroliranje kao najskuplji i najteži način prikupljanja podataka«. Saglasno ovom shvatanju, komandanti u Drugom svetskom ratu bili su skoro uvek protivni upućivanju izviđačkih patrola, naročito kada je bilo izgleda da će patrole pretrpeti gubitke. Smatrali su da u najviše slučajeva ono malo prikupljenih podataka nije vredelo onoliko koliko je za njih plaćeno. I pored ustezanja komandanata biće često slučajeva da pešadiske patrole pretstavljaju jedini organ prikupljanja pomoću koga će moći da se dođe do podataka. Ipak, patrole treba upotrebljavati štedljivo, koristeći, kadgod je to moguće, druge organe prikupljanja. Kada se patrole moraju upotrebiti, treba im dati u zadatak da prikupe jedan određeni podatak.

Mnoge divizije i veće jedinice organizovale su specijalne grupe izabranih oficira i vojnika, koje sem patroliranja nisu ništa drugo radile. Opšte mišljenje komandanata koji su organizovali takve grupe bilo je da se to isplatilo. Izviđačka jedinica »Alamo« 6 armije SAD bila je jedna takva specijalizovana izviđačka jedinica. Početkom aprila 1945 godine ova grupa izvršila je jedan od

zadataka tipičnih za nju. Dok su naše snage vodile borbu za tesnac Belit na Filipinima, vazdušno izviđanje i izveštaj partizana pokazali su da neprijatelj dovlači snažna pojačanja u gradove Kordon i Ilegon na severu. Bilo je neophodno da se dobiju verodostojni podaci o jačini i rasporedu neprijateljskih snaga na tom području. Izviđačka grupa iz sastava »Alamo« dobila je zadatak da izvidi navedeno područje.

U cilju izbegavanja mnogobrojnih japanskih patrola koje su krstarile putevima, izviđači su izvršili pokret prema svom cilju van puteva. Po dolasku na određeno mesto grupa je postavila osmatračnicu i radiostanicu. Osim toga organizovala je u toj zoni i partizanske grupe. Sa tog pogodnog mesta ova izviđačka patrola prikupila je i dostavila mnogo, prilično detaljnih, podataka o jačini, rasporedu i pokretima neprijateljskih snaga. Kada su glavne snage izvršile prodor prema severu, neprijatelj se povukao. Izviđači su ostali u dodiru sa neprijateljem za vreme njegovog povlačenja i produžili sa dostavljanjem podataka štabu 6 armije.

Motorizovane ili mehanizovane patrole. Patrole na malim motornim vozilima i u oklopnim kolima mogu prikupiti iste podatke kao i pešadiske patrole, ali sa manje detalja. Njihovo preimućstvo leži u sposobnosti da se mogu kretati brzo, dejstvovati na velikoj prostoriji i dostavljati podatke sa većih otstojanja pomoću radiostanica koje se nalaze na vozilima. Neke jedinice dobijaju za vršenje izviđanja sa vozila naročitu obuku i opremu. Te jedinice, međutim, imaju i izvesne loše strane. Ne mogu uspešno dejstvovati noću. Njihov pokret zavisi od neprekidnog snabdevanja gorivom i od prirode zemljišta. One se ne mogu upotrebiti u us'ovima stabilnog fronta, kada je neprijateljska odbrana nenarušena, a bokovi obezbeđeni.

Ova stabilna situacija bila je karakteristična za izvesne faze nedavnih borbi u Evropi. Prosto nije bilo načina da se uputi neka mehanizovana patrola kroz gusti raspored nemačkih linija. U neizvesnim situacijama, do kojih je kasnije dolazilo u Evropi, u uslovima širokih breša ili

otkrivenih bokova, mehanizovane patrole bile su od neocenjive vrednosti.

Osmatračnice. Zemaljske i vazdušne osmatračnice mogu prikupljati podatke o neprijateljskom rasporedu i jačini, o njegovoj fortifikaciskoj organizaciji i pokretima, kao i one podatke o zemljištu koji se mogu dobiti osmatranjem. Značaj osmatračnica ograničava slaba vidljivost i uspešna marševska i maskirna disciplina neprijatelja. Zemaljski osmatrači se ne mogu do maksimuma iskoristiti ako se ne nalaze na nekoj dominirajućoj visinskoj tački, dok osmatranje osmatrača u vazduhu ometa prisustvo neprijateljske lovačke avijacije i vatra PA artiljerije. U okviru tih ograničenja mnogi se podaci mogu prikupiti pomoću osmatračnica. I naši nedavni neprijatelji a i mi sami pridavali smo veliku važnost mestu i radu osmatračnica.

U junu 1944 godine, pre ruskog napada na otsek Lavov — Pšemisl, nemačke osmatračnice bile su u stanju da osmatraju vozove koji su se kretali danju pozadi ruskih linija. Vozovi koji su išli prema jugu bili su prazni. Kada su išli prema severu bili su natovareni, delimično sa tenkovima. Ovo osmatranje sa zemlje, dopunjeno podacima dobivenim ispitivanjem zarobljenika, utvrdilo je činjenicu da ruska 38 armija i 4 oklopna armija kreću na severni deo fronta. Ovo je bilo naročito važno jer nemačka taktička izviđačka avijacija nije primetila i izvestila o ovome pokretu.

Osmatračnice su skoro bez vrednosti noću, ali pomoću infracrvene svetlosti i drugih sredstava mogao bi se u budućnosti taj nedostatak lako otkloniti.

Prislušne stanice. U uslovima slabe vidljivosti, naprimer noću, radi prikupljanja podataka o neprijatelju postavljaju se prislušne stanice. Prislušne stanice mogu otkriti prisustvo neprijatelja na izvesnoj prostoriji kao i neprijateljske pokrete i delatnosti koje prouzrokuju različite šumove. U Drugom svetskom ratu neprijatelj je noću uoči napada često otkrio pretstojeći tenkovski napad pomoću prislušnih stanica koje su uhvatile buku tenkova.

Nasilno izviđanje u cilju dobijanja neophodnih podataka. Ponekad se podaci ne mogu prikupiti prikrivenim putem. U takvim slučajevima određena jedinica mora preduzeti ofanzivno dejstvo radi prisiljavanja neprijatelja da otkrije svoj raspored. Ona mora da vrši nasilno izviđanje. Kod ovakvih napada dolazi se do istih podataka kao kod izviđanja i osmatranja; ali, nasilno izviđanje pored toga otkriva borbenu sposobnost i držanje neprijatelja. Ova vrsta izviđanja je skupa zbog gubitaka. Pored toga, ono može dovesti do preranog angažovanja većih snaga u cilju da se omogući izvlačenje jedinice koja vrši izviđanje.

Američkim operacijama za zauzimanje Admiralskih ostrva prethodilo je nasilno izviđanje. Na planiranju operacija dugo se radilo i razrađen je detaljan plan sadejstva jer je, prema postojećim obaveštenjima, oko 5.000 Japanaca držalo važan aerodrom na ostrvu Los Negros. Prilikom vršenja izviđanja i napada na ostrvo savezničkа avijacija odjednom nije više nailazila na neprijateljski otpor. Opšte je mišljenje bilo da su se Japanci povukli. U cilju da potvrdi ili opovrgne ovo mišljenje, general Makartur odlučio je da izvrši nasilno izviđanje.

U brzom konvoju razarača pod zaštitom avijacije uputio je oko 1.000 ljudi sa zadatkom da izvrše desant na ostrvo Los Negros u cilju prikupljanja potrebnih podataka. Uprkos tome što prilikom iskrcavanja praktično nisu pružali otpor, Japanci su u toku noći i za sledećih 48 sati silovito reagovali. Na osnovu ovog otpora moglo se doći do potrebnih zaključaka o njihovoj jačini i borbenoj gotovosti na Admiralskim ostrvima. Ovom prilikom radilo se o tome da li da nasilno izviđanje zadrži karakter brzog prepada i povlačenja ili da se pretvori u nasilno zaposedanje ostrva, i to je bilo toliko važno da je general Makartur lično prisustvovao poduhvatu kako bi na licu mesta doneo konačnu odluku.

Drugi primer nasilnog izviđanja pretstavlja Dijepska operacija. Njen je cilj bio da ispita nemačku obalsku odbranu u zoni Kanala i da prisili na uzletanje nemačku taktičku avijaciju u Zapadnoj Evropi. Iako se Dijepski prepad krvavo završio, jedno od njegovih značajnih po-

stignuća pretstavljali su podaci o nemačkim snagama i sistemu fortifikaciske organizacije i, što je možda još važnije, dobio se uvid u nemačku doktrinu u pogledu odbrane obale.

Vazdušno izviđanje kao izvor podataka. Za vazdušno izviđanje upotrebljava se, za razliku od vazdušnih osmatračnica, taktička avijacija. Ovaj način izviđanja vrši se osmatranjem i fotosnimanjem. Osmatranjem se mogu ustanoviti neprijateljski pokreti duž puteva, mesta pozadinskih baza, položaj komandnih mesta, kao i velike koncentracije trupa. Uspeh vizuelnog osmatranja zavisi od istih uslova koji važe za vazdušne osmatračnice, pri čemu ne treba zaboraviti na činjenicu da posada aviona u brzom letu dobija samo letimičnu sliku neprijateljske delatnosti.

Izbor organa i određivanje zadataka. Razmotrimo sada detaljnije problem prikupljanja sa gledišta komandanta. Prilikom pregleda plana prikupljanja komandanta interesuje koja od njegovih jedinica može najuspešnije prikupiti podatke koji su mu potrebni.

Određivanje zadataka jedinicama u pogledu prikupljanja podataka zavisi ne samo od mogućnosti samih jedinica, nego i od njihovog rasporeda i aktivnosti. Ipak nisu sve jedinice jednako pogodne za prikupljanje određenih podataka.

Najpre pešadija. Pešadiski puk može da prikuplja podatke svim gore navedenim načinima izuzev vazdušnim izviđanjem. Pešadiske jedinice niže od puka nemaju potrebnu opremu za izviđanja mehanizovanim sredstvima ili za rad vazdušnih osmatračnica. Kao posledica toga pešadiske jedinice su naročito pogodne za prikupljanje podataka o neprijatelju i zemljištu na liniji dodira ili na maloj dubini.

Oklopne jedinice mogu prikupljati iste podatke kao pešadiske jedinice, s tim što raspolažu većim mogućnostima izviđanja mehanizovanim sredstvima. Borbena inžinjerija može, a po potrebi i dejstvuje kao pešadija. Međutim, normalno je njen rad ograničen na one zadatke koji zahtevaju stručnu inžinjerisku obuku kao što su, naprimer, podaci o zemljištu i neprijateljskoj fortifika-

ciskoj organizaciji. Najzad, artiljeriske jedinice, s obzirom na njihov zadatak i opremu, najpogodnije su za prikupljanje onih podataka koji se mogu dobiti samo pomoću vazdušnih i zemaljskih osmatračnica.

OBAVEŠTAJNI KADAR

Obaveštajni kadar sastoji se od ljudstva u obaveštajnim otsecima i grupa specijalista koje imaju isključivu dužnost da prikupljaju podatke. Te grupe mogu biti formaciske ili pridate. Rade pod neposrednim rukovodstvom obaveštajnog oficira i bave se sledećim poslovima: ispitivanjem ratnih zarobljenika i civilnih lica, prevođenjem neprijateljskih dokumenata i dešifrovanjem aerofotosnimaka. Pošto svaki od ovih poslova vrši posebna grupa obaveštajnih specijalista, razmotriće se zajedno sa radom svake grupe i njihovi načini prikupljanja podataka.

Postoje četiri razne grupe obaveštajnih specijalista, čija je prvenstvena dužnost da prikupljaju podatke za obaveštajnog oficira. To su: grupa za ispitivanje ratnih zarobljenika, grupa tumača vojno-obaveštajne službe, prevodilačka grupa i grupa za čitanje aerofotosnimaka. Ostale dve grupe, grupa za borbeni sastav i raspored neprijatelja i grupa kontraobaveštajne službe, nisu prvenstveno organi prikupljanja i o njima će kasnije biti govora.

Koju vrstu podataka može svaki od ovih organa da prikupi?

Grupa za ispitivanje ratnih zarobljenika. Grupa za ispitivanje ratnih zarobljenika ispituje ratne zarobljenike. Normalno, grupa može prikupiti blagovremene i tačne podatke o numeraciji, organizaciji, jačini, rasporedu, planovima, moralnom stanju i borbenoj sposobnosti neprijatelja. Glavne slabe strane ratnih zarobljenika kao izvora podataka jesu, prvo, nedostatak zarobljenika (čest slučaj na ustaljenom frontu) i, drugo, razvijena svest ratnih zarobljenika o potrebi čuvanja tajne (koju, uglavnom, nijedna vojska u Drugom svetskom ratu nije uspela da razvije).

I pored ovih slabih strana ratni zarobljenici su se u prošlom ratu pokazali kao najkorisniji izvori podataka. Iz izveštaja divizije i korpusa koji su bili u sastavu 12 armiske grupe, vidi se da su korpusi smatrali da je 35% do 50% njihovih podataka dobiveno iz tog izvora. Prema proceni divizija ovaj je procenat bio još veći i prema mišljenju jedne divizije, iznosio blizu 90%. Da bi se postigli takvi rezultati, normalno treba dodeliti po jednu grupu za ispitivanje ratnih zarobljenika svakoj jedinici ranga puka.

Bezbrojni primeri dokazuju da su se ispitivanjem ratnih zarobljenika dobili najvažniji podaci. Za vreme bitke za Brest u Francuskoj 1944 godine, starodrevni bedemi grada, koji su pretstavljali ogromnu prepreku, zadržali su američke snage. Jedini način da se uđe u grad bio je da se izvrši juriš. Bilo je planirano da američke 28 i 29 pešadiska divizija izvrše napad na zapadni deo, a američka 2 pešadiska divizija trebalo je da zauzme istočni deo grada. Prema kartama, u zoni 2 divizije postojao je samo jedan jedini put, koji je bio zarušen i snažno branjen.

U noći pre napada 2 divizija je zarobila jednog neprijateljskog vojnika. Ovaj je izjavio svom ispitivaču da postoji još jedan put koji vodi iz zone 2 divizije do središta grada i da ga zatvara samo jedan bunker. Ovaj podatak je omogućio jednom bataljonu, a kasnije jednom puku, da uđe u grad tim putem. U roku od šest sati, i uz male gubitke, 2 divizija je izvršila svoj zadatak. Kada je nemački komandant posle zarobljavanja bio saslušan, izjavio je da je infiltracija duž puta koji se inače malo koristio, dezorganizovala organizaciju odbrane Bresta.

Grupa tumača vojno-obaveštajne službe. Grupa tumača vojno-obaveštajne službe prikuplja podatke od civilnih lica u operaciskoj zoni. Razlikuje se od grupe za ispitivanje ratnih zarobljenika po tome što njeno ljudstvo govori jezik zemlje na čijoj se teritoriji izvode operacije a to ne mora da bude uvek jezik neprijatelja. Ljudstvo grupe tumača vojno-obaveštajne službe sačinjavaju prvenstveno lingvisti a ne ispitivači.

Često se od civilnih lica mogu dobiti korisni podaci o zemljištu i rasporedu, jačini, sastavu i pokretu neprijatelja. Ovo naročito ako su civilna lica pripadnici podzemnih organizacija ili su prijateljski raspoložena prema nama. Iskustvo ipak pokazuje da, s obzirom da većina civilnih lica nije izvežbana za vojne osmatrače, pouzdanost podataka dobivenih tim putem podleže sumnji. Podaci civilnih lica o neprijateljskim snagama mnogo su manje tačni nego njihovi podaci o zemljištu i mestu fortifikaciskih radova.

Prevodilačka grupa. Proučavanjem i prevođenjem zaplenjenih neprijateljskih dokumenata prevodilačka grupa prikuplja podatke o jačini neprijatelja, rasporedu, organizaciji, sastavu, planovima i naređenjima, o njegovoj taktici i moralu. Zaplenjene neprijateljske karte često pružaju vredne podatke o zemljištu kojih nema na našim kartama.

U Drugom svetskom ratu vrednost dokumenata kao izvora podataka bila je različita na raznim vojištima, pa čak i kod raznih jedinica istog vojišta. Opšte mišljenje američkih divizija i korpusa u Evropi bilo je da su neprijateljski dokumenti pružili samo mali deo podataka. Nasuprot tome, izveštaji naših jedinica sa vojišta u Pacifiku pokazuju da su one iz zaplenjenih dokumenata dobile obilje vrednih podataka.

Međutim, dokumenti su, čak i u Evropi, imali svoj udeo u pružanju važnih podataka. Pre proboja kod Avranša, Nemci su na osnovu podataka radio prislušne službe sumnjali da je pristigla američka 3 armija mada nisu imali sigurnih podataka o tačnom mestu njenog rasporeda. Delovi 18 SS oklopne grenadirske divizije došli su do jednog dokumenta u kome su se nalazili kodirani nazivi svih jedinica 12 armiske grupe (američke 1 i 3 armije). To je bila prva pismena potvrda o rejonu rasporeda 3 armije.

Klasičan primer vrednosti koju mogu imati neprijateljska dokumenta pretstavlja slučaj koji se desio 1943 godine ispred ostrva Nove Gvineje. Jednog dana Australijanci su ispred obale zaplenili jedan čamac za spasavanje, u kome se, osim jednog japanskog oficira, nalazio i

mali sanduk pun dokumenata. Australijanska jedinica je dostavila ta dokumenta američkom štabu dotične zone koji je uspeo da sastavi potpun i tačan spisak 25.000 raznih japanskih jedinica i oko 90.000 njihovih oficira.

Grupa za čitanje aerofotosnimaka. Detaljnim proučavanjem aerofotosnimaka, koje su načinile jedinice za fotografsko izviđanje iz sastava sadejstvujuće avijacije, grupa za čitanje aerofotosnimaka može otkriti mesto rasporeda i koncentracije neprijateljskih snaga, fortifikaciske radove, komandna mesta, pozadinske baze i artiljeriske vatrene položaje. Aerofotosnimci pružaju odlične podatke o zemljištu, naročito o stanju tla, puteva i mostova u neprijateljskoj pozadini. Osnovni značaj aerofotosnimaka leži u tome što mogu pružiti detaljne podatke o dubokoj neprijateljskoj pozadini.

Negativne strane aerofotosnimaka kao izvora podataka jesu: prvo, između snimanja u avionu i obaveštavanja protekne izvesno vreme; drugo, uslovi vidljivosti mogu ograničiti snimanje i, treće, neprijateljska PA odbrana može prisiliti avion koji vrši snimanje da skrene sa određenog pravca.

Čitanje aerofotosnimaka kao izvora podataka dolazi po značaju na drugo mesto — odmah posle ratnih zarobljenika. Prema proceni 5 korpusa Armije SAD aerofotosnimanjem je dobijeno 15% podataka. Mornarica i vazduhoplovstvo dobili su čitanjem aerofotosnimaka još veći procenat podataka. Prema jednoj proceni strategiska avijacija dobila je 90% podataka u Drugom svetskom ratu pomoću aerofotosnimaka. Za jedinice kopnene vojske i mornarice aerofotosnimci su bili osnovni izvor podataka o zemljištu i hidrografskim prilikama koji su bili potrebni za planiranje amfibiskih i vazdušnodesantnih operacija.

Ostali organi. Pored četiri grupe, o kojima je upravo bilo reči, postoje još dva organa prikupljanja koji se nalaze samo u okviru armije i većih jedinica. To su tajni agenti i lica koja prate neprijateljsku štampu i radio-emisije. Oba organa pružaju prvenstveno podatke dalekosežne prirode.

Obaveštajni otsek. Obaveštajni otsek dobija najveći deo podataka iz izveštaja i depeša trupnih organa prikupljanja, od viših štabova i susednih jedinica. Obaveštajni otsek, izuzev grupa specijalista, takođe prikuplja podatke i obaveštenja, prvenstveno iz topografskih i geografskih karata, studija geografskih područja, izveštaja i ostalog materijala koji pretstavlja predmet istraživanja. Iz tih izvora obaveštajni otsek određuje, u zajednici sa ostalim otsecima štaba, karakteristike zemljišta u određenoj zoni (po karti), karakteristike tla u cilju određivanja mogućnosti pokreta izvan puteva, razlike između plime i oseke, što je naročito važno u amfibiskim operacijama, i ostale faktore relativno stalne prirode.

SLUŽBA SPECIJALNOG IZVIĐANJA

U treću osnovnu grupu organa prikupljanja ulaze svi oni organi koji se ne mogu ubrojiti ni u *trupu*, ni u *obaveštajni kadar*. Oni su svrstani u službu *specijalnog izviđanja* i podatke prikupljaju prvenstveno tehničkim sredstvima. Po svojoj prirodi oni su tehnički organi i normalno nisu pod upravom obaveštajnog oficira već rade za račun rodova i službi iz čijeg su sastava. Ova grupa obuhvata izviđačke jedinice službe veza, jedinice PA artiljerije, odeljenja za borbu protiv neprijateljskih vatrenih sredstava pešadiskih jedinica, odeljenja za protivminobacačku borbu diviziske artiljerije, artiljeriske izviđačke divizione, meteorološka odeljenja, ekipe za neprijateljsku opremu iz sastava pozadinskih službi i izviđačke jedinice taktičke avijacije.

Izviđačke jedinice službe veza. Ove jedinice normalno se pridaju korpusima i većim jedinicama, a mogu i divizijama. One prikupljaju podatke pomoću određivanja položaja neprijateljskih radiostanica, pomoću analize neprijateljskog radio-saobraćaja i pomoću dešifrovanja uhvaćenih neprijateljskih depeša. Na taj način one mogu pružiti podatke o mestu neprijateljskih štabova, o pokretu neprijateljskih jedinica, o mestima koncentracije, o budućim namerama neprijatelja, o nje-

govoj jačini, sastavu i rasporedu. Ovaj izvor može biti od naročite koristi kad nas od neprijatelja deli velika udaljenost.

Pre i za vreme savezničke invazije Evrope, nemačka obaveštajna služba dobila je oko 60% u operativnom smislu važnih podataka pomoću izviđanja službe veze. Najveći deo tih podataka izvučen je iz organizacije savezničkih radio mreža, iz dešifrovanih depeša i iz radio mreža sadejstva između jedinica kopnene vojske i avijacije. Posle invazije nemačke prislušne jedinice službe veza i dalje su dolazile do važnih podataka. Nemački izveštaji navode da su izviđačke jedinice službe veza predvidele pretstojeći proboj u Sen-Lo pet dana pre našeg napada na tom otseku i da su nekoliko dana ranije pretskazale da se osnovni plan saveznika sastoji u zatvaranju džaka kod Faleza, a ne u produženju pokreta do istočno od Pariza. Postoje mnogobrojni primeri gde su nemačke izviđačke jedinice službe veza upozoravale svoje divizije i manje jedinice o pretstojećem savezničkom dejstvu.

Jedinice PA artiljerije. Sa njihovom radarskom opremom i sjajnom mrežom veza, ove jedinice pretstavljaju značajne organe prikupljanja. Radari kratkog, srednjeg ili velikog dometa nalaze se u svim protivavionskim jedinicama naoružanim topovima i automatskim oružjem, od baterije pa naviše. Sve protivavionske jedinice u armiskoj zoni povezane su međusobno žičnom i radio mrežom poznatom pod nazivom Služba obaveštavanja protivavionske artiljerije. Ova organizacija omogućava jednoj protivavionskoj jedinici da obavesti ostale jedinice iste zone o neprijateljskom dejstvu u vazduhu, uključujući podatke o mestu, broju, vrsti i pravcu leta aviona.

Odeljenja za borbu protiv neprijateljskih vatrenih sredstava, odeljenja za protivminobacačku borbu itd. Odeljenja za borbu protiv neprijateljskih vatrenih sredstava pešadiskih pukova, odeljenja za protivminobacačku borbu diviziske artiljerije i artiljeriski izviđački divizioni otkrivaju položaje neprijateljskih minobacača i artiljerije pomoću tehničkih sredstava. Odeljenje za borbu protiv

neprijateljskih vatrenih sredstava pronalazi vatreni položaj pomoću zvuka, odeljenje za protivminobacačku borbu koristi radar, a izviđački divizion koristi metode na temelju zvuka i svetlosti. Pored njihovog prvenstvenog zadatka pronalaženja neprijateljskih oruđa, odeljenja za borbu protiv neprijateljskih vatrenih sredstava i odeljenja za protivminobacačku borbu mogu se upotrebiti za otkrivanje neprijateljskih pokreta i rasporeda u slučajevima kada se do tih podataka ne može doći vizuelnim putem.

Meteorološka odeljenja. Korpusima i većim jedinicama pridaju se odeljenja meteorološke službe vazduhoplovstva. Ta odeljenja su sposobna da sastave kratkoročne ili dugoročne vremenske prognoze kao i klimatske studije zasnovane na statističkim podacima. O uticaju vremenskih prilika na borbena dejstva govori se u Glavi VI.

Ekipe za neprijateljsku opremu. Tehničke obaveštajne ekipe nalaze se u svakoj jedinici od divizije pa naviše. Sastoje se od specijalno obučenog ljudstva tehničkih službi: inžinjerije, službe veza, artiljerisko-tehničke službe, intendantske službe i hemiske službe. Ove ekipe prikupljaju taktičko-tehničke podatke o raznim vrstama neprijateljskog naoružanja i opreme, njihovoj upotrebi i osobinama.

DOPUNSKI ORGANI

Svi organi prikupljanja o kojima se govorilo ne nalaze se u svakoj jedinici. Prilikom prikupljanja podataka obaveštajni oficir mora uzeti u obzir, pored sopstvenih organa, i organe susednih i viših jedinica. Ti su štabovi značajni ne samo stoga što se njihovi obaveštajni organi u odnosu na nas pojavljuju kao dopunski organi, nego i zbog toga što pitanja koja u najvećoj meri interesuju njih i nas nisu ista.

*

PREGLED

Ova ablica pokazuje odnos između organa prikupljanja i opštih kategorija podataka koje svaki organ može da prikupi

		Organi prikupljanja																					
		Pešadija	Trupa	Odeljenje za borbu protiv neprijateljskih vatrenih sredstava pp	Oklopne jedinice	Borbena inžinjerija	Dejstvujući kao pešadija	Obaveštajni otsek inžinjerije	Artiljerija	Trupa	Odeljenje za protiv-minobacačku borbu diviziske artiljerije	Artiljeriski izviđački divizion	Jedinice PA artiljerije	Vizuelno vazdušno izviđanje	Grupa za ispitivanje ratnih zarobljenika	Grupa tumača vojno-obaveštajne službe	Prevodilačka grupa	Grupa za čitanje aerofotosnimaka	Tajni agenti	Ljudstvo za praćenje štampe i radio emisija	Obaveštajni otsek (bez) pridatih delova	Izviđačke jedinice službe veza	Meteorološka odeljenja	Ekipa za neprijateljsku opremu
Borbeni raspored i sastav neprijatelja	Identifikacija neprijateljskih jedinica	×	×		×	×	×								×		×					×		
	Jačina neprijateljskih jedinica	×	×		×	×	×								×		×					×		
	Organizacija ili sastav neprijateljskih jedinica	×	×		×	×	×								×		×					×		
	Oprema (vozila, naoružanje, avioni)	×	×	×	×	×	×				×	×		×	×		×	×		×		×		
	Raspored jedinica na liniji dodira	×	×		×	×	×		×	×			×		×		×				×	×		
	Raspored minobacača	×		×					×		×				×		×							
	Raspored artiljerije								×	×		×		×	×		×		×					
	Raspored jedinica, komandnih mesta i pozadinskih ustanova													×	×					×		×		
Delatnost	Patroliranje i izviđanje duž linije dodira	×	×		×	×	×		×	×														
	Lokalni protivnapadi	×	×		×	×	×																	
	Pokreti na putevima u blizini linije dodira	×	×	×	×	×	×				×													
	Ukopavanje i postavljanje kablova na liniji dodira	×	×		×	×	×		×	×					×									
	Pokreti na putevima u pozadini													×										
	Ukopavanje i postavljanje kablova u pozadini													×	×			×	×	×		×		
	Vazdušno izviđanje i vazdušni napadi	×	×		×	×	×		×	×			×											
	Koncentracija vatre artiljerije	×	×		×	×	×		×	×		×												

Zemljište	Topografske karte područja																										
	Stanje puteva i mostova duž linije dodira					×		×							×		×	×									
	Stanje reka (prilaza obala, korita) na liniji dodira					×		×									×	×									
	Položaj fortifikaciskih radova i pt prepreka u blizini	×	×		×	×	×	×	×	×								×									
	Položaj minskih polja u blizini linije dodira	×	×		×	×	×	×							×		×										
	Stanje puteva i mostova u pozadini													×	×		×	×	×								
	Stanje reka u pozadini														×	×	×	×	×								
	Položaj fortifikaciskih radova i pt prepreka u pozadini													×	×	×	×	×	×								
	Položaj minskih polja u pozadini														×		×		×								
	Saobraćajna sposobnost tla					×		×															×		×		
Vremenske prilike	Lokalna prognoza vremena																								×		
	Stanje uzburkanosti mora i stanje plime na obalama					×		×								×	×						×		×		
	Meteorološki podaci								×			×													×		
Opšti podaci	Neprijateljski planovi i naređenja														×		×		×					×			
	Moral i držanje neprijatelja	×	×		×	×	×								×	×	×		×	×							
	Borbena sposobnost neprijatelja	×	×		×	×	×								×		×										
	Taktička doktrina neprijatelja														×		×										
	Upotreba i osobine neprijateljskog naoružanja i opreme					×		×					×				×										×

Skica br. 4. — Vrste podataka koje navedeni organi mogu prikupiti.

Glava III

OBRADA PODATAKA

Podatak se procenjuje da bi se odredila verodostojnost njegovog izvora i tačnost samog podatka; procenjeni podatak tumači se da bi se odredio njegov značaj u svetlosti svih ostalih raspoloživih obaveštenja.

Planovi su se isuviše često više zasnivali na podacima — istrgnutim činjenicama ili sirovim podacima — nego na obaveštenjima. Postoji velika razlika između podatka i obaveštenja i, što je možda još značajnije, između plana zasnovanog na podacima i plana zasnovanog na obaveštenjima. Obaveštenje je obrađeni podatak.

Šta je dakle obrada? To je onaj rad pomoću koga se stvaraju obaveštenja iz sirovog materijala podataka. Sastoji se od tri različite radnje: procene sirovog podatka da bi se ustanovilo da li je istinit ili ne, razvrstavanja ili evidentiranja podatka da bi se omogućilo njegovo brzo upoređenje sa ostalim sličnim podacima i, najzad, od tumačenja podatka dovodeći ga u vezu sa ostalim postojećim podacima i obaveštenjima u cilju da se izvuče zaključak.

Primena ovog postupka ne ograničava se samo na vojne podatke i na vojne planove. Ako biste, naprimer, planirali putovanje na odmor, vi biste, nesumnjivo, najpre prikupili podatke koji se mogu dobiti o raznim izletištima. Pročitali bi literaturu za nekoliko izletišta i raspitali se o njima kod ljudi koji su nedavno tamo bora-

vili. Zatim bi mogli razmotriti vrednost tih podataka, uzimajući u obzir sklonost ka preterivanju kod raznih putničkih agencija, a vodili bi, takođe, računa i o ukusu i naklonostima onih koji su vam dali podatke iz prve ruke. Posle toga biste verovatno razvrstali podatke pod nekoliko uslova — cena, ishrana, smeštaj, udaljenost i slično — i na osnovu toga odredili značaj svakog od ovih elemenata zavisno od vaših ličnih želja. Vi ste sada u stanju da tačno planirate gde ćete ići na odmor da bi zadovoljili vaše želje. Ako ste proveli odmor u mestu koje vas nije zadovoljilo, može se po svoj prilici kazati da ste vaš plan odmora sastavili na osnovu nedovoljnih podataka koji nisu bili pravilno procenjeni i protumačeni. Vaša slaba obaveštajna služba navela vas je na izradu rđavog plana.

U ratnoj situaciji komandant koji treba da donese odluku ili da sastavi plan želi *obaveštenja* na kojima će ih zasnovati, a ne samo podatke. Obaveštajni oficir je nekoristan ako svome komandantu podnosi samo kompilaciju velikog broja podataka, a da nije odredio njihov međusobni značaj. On tada nije ništa više od nekog statističara.

Iako je obrada podataka postupak obaveštajne službe koji ne vrši lično komandant, niti vodi nad njim neposrednu kontrolu, ipak on mora da ga poznaje ako hoće da otkrije slabosti u njegovoj obaveštajnoj službi. Štaviše, komandant će primiti obaveštajnu procenu sa mnogo više poverenja ako ustanovi da je zasnovana na pažljivom izučavanju obaveštenja, a ne na slučajnim podacima i proizvoljnim nagađanjima.

Cilj ove Glave je da ukaže na razliku između podatka i obaveštenja i da prikaže kako se kroz proces obrade od podatka dolazi do obaveštenja. S obzirom na ovakav cilj, sadržaj ove Glave obuhvata tri elementa obrade: procenu, razvrstavanje i tumačenje.

PROCENA

Podatak je od male vrednosti za svakog ako nije analiziran u pogledu njegovog izvora i verovatne tačnosti. Nervozan obaveštajni oficir koji izveštava o glasinama i

o neproverenim podacima svakako gubi svoj prestiž i svoju vrednost u očima komandanta.

Obaveštajni oficir ceni svaki podatak čim pristigne u otsek, u cilju određivanja njegove verovatne obaveštajne vrednosti. Ovo proučavanje može biti dugotrajno ili momentano, što zavisi od prilika. U svakom slučaju ovaj proces, *procena podatka*, treba da dâ odgovor na sledeća pitanja:

1. — Da li se radi o podatku koji je potreban odmah ili o podatku koji će biti potreban kasnije? Kojoj jedinici ili štabu?

2. — Da li je izvor podataka verodostojan? Da li je organ prikupljanja mogao da dobije podatak u prilikama koje su u to vreme vladale?

3. — Da li raniji podaci potvrđuju ili potkrepljuju podatak? Ako se ne slaže sa ranije primljenim podacima, za koji je od njih verovatnije da je tačan?

U praksi obaveštajni oficir ili prihvata ili odbacuje podatak ili ga može prihvatiti pod uslovom da se ovaj proveri. Treba imati na umu jednu važnu stvar a to je da se može prihvatiti izvestan deo podatka a ostali odbaciti.

U Port Moresbi, pošto su naše snage uspostavile vazduhoplovnu bazu, primljena je jedna radio depeša koju je navodno uputio neki australijanski patriota sa nekog brda Nove Britanije: »Dvadeset i sedam japanskih bombardera upravo je poletelo sa aerodroma blizu Rabaula u pravcu Port Moresbi«. Zgodna prilika za obaveštajnog oficira da izvrši procenu! Ispitujući izvor, on je mogao da postavi sebi ova pitanja: Ko je taj takozvani patriota? Da li sam već imao posla sa njim? Da li sam o njemu išta čuo? Da li se ne radi o japanskom lukavstvu? Da li je mogao prikupiti ove podatke u datim uslovima?

U ovom slučaju izveštavajući organ bio je potpuno nepoznat. Podatak je mogao biti istinit, ali je to moglo biti i lukavstvo. Podatak je mogao biti dobiven u datim uslovima, pošto brda dominiraju aerodromom, a znalo se da neprijatelj ima avione na tom aerodromu. Izvor se morao označiti kao neproveren. Međutim, izveštaj je bio previše važan da se zanemari. Obaveštajni otsek je zbog

toga obavestio nadležni štab *uz napomenu da je podatak neproveren* i tražio da se odmah uputi patrola avijacije radi potvrđivanja izveštaja.

Napad je bio izvršen onako kako je glasio izveštaj, ali mere predostrožnosti koje su bile preduzete na osnovu upozorenja obaveštajnog oficira svele su moguću štetu na minimum. Međutim, što je važnije, utvrđena je verodostojnost izvora, što je omogućilo obaveštajnom oficiru da odmah izvrši procenu kasnijih izveštaja koje je taj patriota slao kroz čitavo vreme trajanja operacija.

Ponekad se verodostojnost izvora ili tačnost podataka može utvrditi pomoću izveštaja ostalih izvora. Ako je isti podatak dostavljen od strane dva razna organa, od kojih je jedan poznat kao poverljiv a drugi je nepoznat, može se smatrati da je drugi izvor u priličnoj meri verodostojan.

Čak kad je dostavljen od strane pouzdanog organa, na podatak se može staviti znak pitanja i treba da ga potvrde i drugi izvori. Jasno je da se može više verovati jednom podatku koji je dostavljen od strane više organa. U ovom pogledu treba obratiti pažnju na jednu stvar. Da li su podatak stvarno potvrdila dva različita izvora ili, pak, potiče od jednog izvora, a samo je prošao kroz dva kanala dok je stigao do obaveštajnog oficira? Ovakav slučaj desio se u Honolulu kratko vreme posle napada na Perl Harbur. Jedan pešadiski osmatrač izvestio je preko redovnih kanala da se japanski ratni brod nalazi na pučini pred obalom. Ovaj je podatak primljen u štabu divizije. Istovremeno, jedinica iz koje je bio osmatrač, dostavila je podatak diviziskoj artiljeriji. Diviziska artiljerija je dostavila podatak štabu divizije. Taj podatak, koji su, naizgled potvrdila dva različita izvora, bio je zatim dostavljen dalje kao obaveštenje. Ustvari taj je podatak potekao iz jednog izvora i ispostavilo se da ratnog broda uopšte nije bilo.

Zaključak. Procena je prvi stepen obrade. Obaveštajni oficir mora ustanoviti proučavanjem, upoređivanjem i rasuđivanjem da li je podatak istinit; mora uzeti u obzir verodostojnost izveštavajućeg organa, uslove pod kojima je podatak dobiven i da li je on potvrđen ili ne.

Ukoliko obaveštajni oficir treba da proveri jedan izveštaj putem upoređenja sa nekim drugim izveštajem i ako, kako ćemo to kasnije videti, treba da odredi značaj tog proverenog podatka, on mora da vodi neki sistem ubeležavanja da bi to mogao uraditi. Takav sistem naziva se *razvrstavanje.* Ono obuhvata odabiranje, grupisanje i unošenje podataka po njihovim vrstama, tako da se slični podaci mogu prema potrebi uporediti, proučiti i o njima izveštavati. Jedini cilj tog posla je da olakša rad obaveštajnog oficira.

U nekoj maloj jedinici, koju interesuje ograničeni obim podataka a koje treba da razmotri za relativno kratko vreme, razvrstavanje je vrlo jednostavno i prosto. Sastoji se uglavnom od vođenja radne karte, dnevnika i pregleda depeša. Međutim, što je štab veći, to važniji i složeniji postaje posao oko razvrstavanja obilja pridolazećih podataka koji treba da budu raspoloživi u svako doba za potrebe dugoročnog planiranja koje se mora izvršiti.

Postoje četiri osnovna sredstva pomoću kojih obaveštajni oficir razvrstava podatke. To su obaveštajni dnevnik, radna karta o neprijatelju, obaveštajni radni blok i razne obaveštajne kartoteke.

O b a v e š t a j n i d n e v n i k pretstavlja prosto dnevnik rada otseka u toku određenog perioda. Nije predviđen kao potpuni dnevnik nego više kao registar izveštaja i depeša, koje je otsek primio i predao, i važnijih događaja koji su se desili u otseku. Primerak tog dnevnika, koji je delimično popunjen da bi se pokazao način unošenja, prikazan je u Obrascu 1, Glava XI. Kopnena vojska, mornarica i vazduhoplovstvo zahtevaju od svake jedinice i od svakog štabnog otseka da vode dnevnik rada. Taj se dnevnik, zajedno sa potrebnim dokumentima, dostavlja sa izveštajima jedinice posle borbe.

R a d n e k a r t e o n e p r i j a t e l j u. Najvažniji način za evidentiranje podataka je *radna karta o neprijatelju.* To je način koji komandant i obaveštajni oficir najčešće upotrebljavaju da bi bili upoznati sa rasporedom

i mogućnostima neprijatelja. I pored toga što je priznat njen značaj, ona se, obično, nepravilno vodi. Glavni uzrok tome je nedovoljno poznavanje koje podatke treba naneti na kartu.

U malim jedinicama obaveštajni i operativni oficir vode zajedničku obaveštajno-operativnu kartu, ali u jedinicama većim od puka obaveštajni oficir vodi svoju posebnu radnu kartu o *neprijatelju*. Ta karta odražava situaciiu kod neprijatelja i sadrži samo one podatke o sopstvenom rasporedu koji su potrebni da bi neprijateljska situacija bila jasna. Podaci o sopstvenim snagama maksimalno obuhvataju:

1. — Protezanje našeg prednjeg kraja.
2. — Komandna mesta susednih, viših i potčinjenih štabova.
3. — Granice.
4. — Izviđačke jedinice pod našom komandom.

Ako bi se nanelo više podataka o sopstvenim snagama, to bi značilo prenatrpati radnu kartu o neprijatelju.

Što se tiče podataka o neprijatelju, obaveštajni oficir nanosi na kartu sve ono što se odnosi na neprijatelja ili na zemljište, a nije zastarelo i može se grafički prikazati. »Jedna slika vredi 10.000 reči« važi kako za komandanta bataljona tako i za komandanta grupe armija.

Postoje tri vrste podataka koji se nanose na radnu kartu o neprijatelju: raspored neprijateljskih snaga, neprijateljski radovi i podaci o zemljištu. Nanošenje rasporeda jedinica uključuje identifikaciju neprijatelja, protezanje fronta, granice, komandna mesta, položaj važnih oruđa i sve ostale podatke koji će komandantu pružiti sliku o neprijatelju. Prilikom nanošenja podataka o radu neprijatelja (kopanje rovova, kretanje vozila, podizanje žičnih prepreka ili podataka o zemljištu kao što su dubine nekog potoka ili granice neke močvare) biće dovoljna kratka pismena primedba na karti. Ako primedba sadrži previše reči tako da se ne može naneti na kartu a da se ova ne prenatrpa, tada se ispisuje samo redni broj depeše iz dnevnika. Prilikom nanošenja bilo kog podatka treba zabeležiti vreme dobijanja podatka, jer od toga često zavisi njegova vrednost i značaj.

Obaveštajni oficir će često voditi više radnih karti. Glavna radna karta biće najkrupnijeg razmera koji je pogodan za rukovanje kartom i za nanošenje podataka koji odgovaraju dotičnoj jedinici. Karta razmere 1:50.000 ili 1:100.000 zadovoljava potrebe divizije ili korpusa. Kartom treba obuhvatiti bokove i pozadinu neprijatelja kao i sve one neprijateljske jedinice koje mogu da utiču na izvršenje zadatka. Pored ove radne karte, karte sitnijih razmera pogodne su za vođenje situacije vojišta i opšte situacije.

Obaveštajni radni blok. Sadržavajući specifične podatke, obaveštajni radni blok dopunjuje opštu sliku situacije kod neprijatelja koju pruža radna karta o neprijatelju. Ovim se želi postići sistematsko evidentiranje podataka, razvrstanih po vrsti ili predmetu, tako da oni podaci koji se odnose na neko određeno pitanje budu grupisani da bi se olakšalo referisanje ili upoređivanje. Primerak radnog bloka, delimično popunjen da bi se pokazao način na koji se vodi, prikazan je u Glavi XI. Radni blok je ustvari potsetnik u obliku indeksa i služi za unošenje podataka koji se odnose na neprijatelja, zemljište i vremenske prilike. Pomoću radnog bloka lako se mogu uporediti svi podaci koji se odnose na jedan objekat, kao što je naprimer neprijateljska artiljerija ili izviđanje neprijatelja. Ako je indeksiran prema tačkama periodičnog obaveštajnog izveštaja, kao u iznetom primeru, tada je sastavljanje tog izveštaja za obaveštajnog oficira mnogo lakše.

Obaveštajne kartoteke. Obaveštajne kartoteke su takođe sredstva za razvrstavanje. Neće se ni pokušati detaljno izlaganje mnogih vrsta kartoteka u koje obaveštajni oficir unosi i razvrstava podatke. Te kartoteke mogu se sastojati počev od jednog pogodnog, narandžasto obojenog sanduka pa do nekoliko soba punih velikih ormana. Potreba za nekom vrstom kartoteke proizilazi iz činjenice što obaveštajni oficir prikupi mnogo podataka koji nisu od neposrednog značaja za komandanta. Za vreme stabilizacije ili relativnog zatišja dolazi se do podataka koji nemaju neposrednu vezu sa postojećom situacijom, ali koji mogu biti od neprocenjive

vrednosti u slučaju izmene zadatka. Neke od kartoteka koje se najčešće upotrebljavaju jesu kartoteka neprijateljskog borbenog sastava i rasporeda, kartoteka dnevnika, kartoteka neprijateljskih dokumenata, kartoteka karata i fotosnimaka i kartoteka podataka.

Kartoteka neprijateljskog borbenog sastava i rasporeda je možda najvažnija od svih. Ona se vodi u obaveštajnim otsecima divizija i viših štabova. Neprijateljski borbeni sastav i raspored obuhvata organizaciju i raspored neprijateljskih snaga. U ovom izrazu obuhvaćeno je obilje materijala koji je toliko opširan da posao može obavljati samo specijalno obučeno ljudstvo. Grupa za neprijateljski borbeni sastav i raspored, koju smo ranije spomenuli kao jednu od grupa obaveštajnih specijalista, pomaže obaveštajnom oficiru u obradi ove vrste podataka.

U sklopu izraza neprijateljski borbeni sastav i raspored, pod pojmom »borbeni sastav« prvenstveno se podrazumevaju identifikacija jedinica, uključujući brojno stanje ljudstva, naoružanja i opreme, kao i ličnosti glavnih komandanata. Pod pojmom »raspored« podrazumevaju se prvenstveno rejoni rasporeda svake identifikovane jedinice, položaji njihovih komandnih mesta i rejoni pozadinskih ustanova, kao i studije pokreta, grupisanja, sistema komandovanja i istorijata jedinice. Sistematskim evidentiranjem navedenih podataka, grupa za neprijateljski borbeni sastav i raspored vodi kartoteku neprijateljskog borbenog sastava i rasporeda. Ona obuhvata kartu neprijateljskog rasporeda, pregledne kartone borbenog sastava i rasporeda, istoriske kartone jedinica, lične kartone i izveštaje o neprijateljskom rasporedu. Primeri nekih od ovih dokumenata nalaze se u Glavi XI.

Pored kartoteke neprijateljskog borbenog sastava i rasporeda postoje i mnoge druge.

Kartoteku dnevnika sačinjavaju sve depeše, naređenja, izveštaji i ostala dokumenta koja služe za potvrdu podataka koji su ušli u dnevnik. *Kartoteka neprijateljskih dokumenata* sadrži prevode potrebnih izvoda iz zaplenjenih neprijateljskih dokumenata i, privremeno, same te dokumente. *Kartoteka karata i fotosnimaka* sa-

drži kopije karata ili aerofotosnimaka iz kojih su izvučeni aktuelni podaci, ali postoji mogućnost da će biti kasnije još potrebne.

Kartoteka podataka jeste kartoteka »svega i svačega« i sastoji se od pogodno ustrojene kartoteke svih podataka koji mogu imati neku vrednost u budućnosti. Sami podaci mogu poticati od ispitivanja ratnih zarobljenika, prevoda dokumenata, čitanja aerofotosnimaka, izveštaja osmatrača ili od bilo kog drugog izvora.

Zaključak. Razvrstavanje je, dakle, sistematsko vođenje evidencije u cilju olakšavanja rada obaveštajnog oficira. Ono ne sme nikad da koči delatnost obaveštajnog oficira, niti komandant sme da dozvoli da se njegov obaveštajni otsek izgubi u gomilama papira. Postupci moraju biti prilagođeni potrebama jedinice kao i roda vojske ili vida oružanih snaga. Uprošćavanje metoda biće naročito potrebno kod jedinica pokretljivih rodova vojske.

TUMAČENJE

Poslednja radnja u obradi podataka je određivanje njihovog značaja. Podatak, čak i procenjeni, može biti bez vrednosti za komandanta sve dok nije utvrđeno njegovo značenje. I pored ove činjenice, obaveštajni oficiri su, u borbi, uvek dostavljali svojim potčinjenim jedinicama podatke onako kako su ih primili. Njihovo opravdanje bilo je uvek isto: »Podatak je bio toliko važan da vreme nije dozvolilo njegovu procenu i tumačenje«. Takva praksa razbija čitav sistem taktičke obaveštajne službe koja se zasniva na dobijanju podataka, njihovom podvrgavanju kritičkoj analizi, određivanju njihovog značaja, a zatim na dostavljanju rezultirajućih obaveštenja. Što je važniji podatak to stroža mora biti njegova provera. To je naročito važno kada se obaveštenje dostavlja naniže. Svaka jedinica opravdano očekuje od svog višeg štaba, s obzirom na veće mogućnosti provere podataka, *obaveštenja* a ne podatke.

Tumačenje podataka pošto su procenjeni, sastoji se u određivanju njihovog značaja u odnosu na ostale raspoložive podatke ili obaveštenja. Ono obuhvata

razmatranje sledećih pitanja: da li podatak menja bilo koji zaključak ili dedukciju u postojećoj proceni neprijatelja, zemljišta ili vremenskih prilika? Ili, da li on potvrđuje ranije zaključke u pogledu tih faktora?

Radi ilustracije tumačenja podataka pretpostavite da je obaveštajni oficir, u situaciji prikazanoj na skici br. 5, primio od izviđačkog aviona iz sastava jedne od pešadiskih jedinica koja se nalazi u dodiru sa neprijateljem sledeći izveštaj: »Grupisanje neprijatelja verovatno jačine

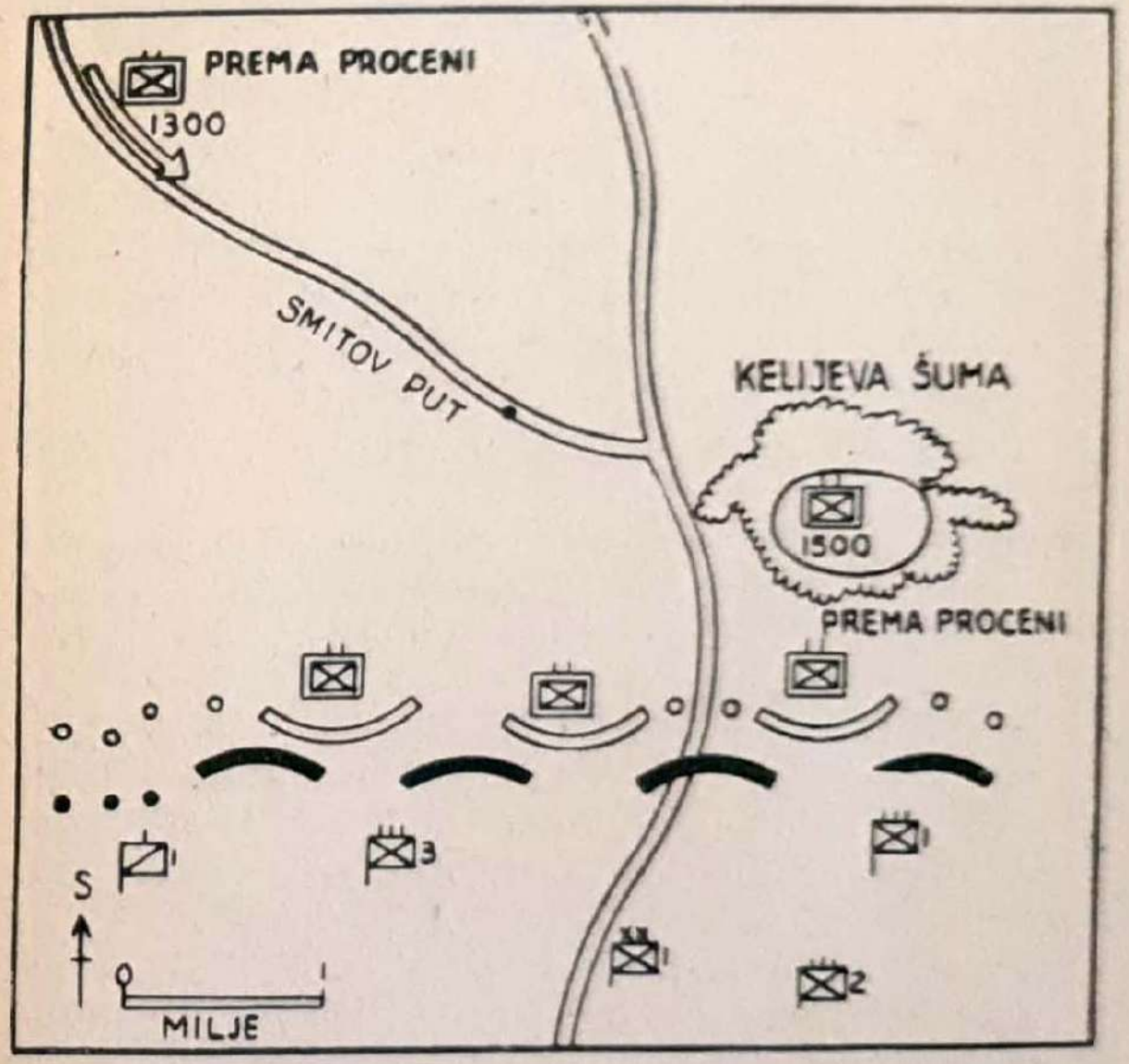

Skica br. 5. — Karta situacije: Ilustracija *obrade* podataka.

jednog pešadiskog bataljona, u blizini Kelijeve šume u 15.00«. Prilikom procene ovog izveštaja obaveštajni oficir hoće da utvrdi da li je on istinit. Njegovo razmišljanje moglo bi otprilike biti ovako: »Pešadiski puk od koga sam primio podatak o neprijatelju je verodostojan izvor; njegovi raniji izveštaji bili su tačni i bez preterivanja; Ke-

lijeva šuma nalazi se samo jednu milju udaljena od linije dodira, tako da je vazdušni osmatrač mogao primetiti ovoliko grupisanje; smatraću ovaj izveštaj kao tačan«.

Obaveštajni oficir zatim razvrstava podatak, u prvom redu nanoseći ga na radnu kartu.

Ali, šta taj podatak znači u vezi sa ostalim podacima? U 13.00 jedan avion za taktičko izviđanje izvestio je da jedna kolona neprijateljske pešadije, dužine ¾ milje kreće Smitovim putem prema liniji dodira. Taj podatak bio je takođe nanesen na radnu kartu, kako se to vidi na skici br. 5.

Obaveštajni oficir primećuje iz karte da Smitov put vodi direktno do Kelijeve šume. On meri otstojanje od marševske kolone do Kelijeve šume i pronalazi da iznosi 5 milja. Zatim dolazi do zaključka da kolona pešadije dužine ¾ milje odgovara jačini pešadiskog bataljona.

Tumačenje je vrlo jednostavno. Bataljon pešadije uočen na putu u 13.00, izvršio je pokret do Kelijeve šume gde je stigao oko 15.00. Evo, to je *obrada* — od početka do kraja.

U praksi obrada je retko onako jednostavna kao što je to izneseno u primeru, ali osnovni elementi koji su navedeni postoje uvek. U ustaljenoj situaciji svaki podatak se može protumačiti u vezi sa ostalim podacima. Niz uzastopnih izveštaja ne pretstavlja situaciju kod neprijatelja, ali obrada najnovijih izveštaja, u vezi sa ranijim izveštajima, daće sliku stvarne situacije. Redovna greška obaveštajnih oficira sastoji se u procenjivanju broja neprijateljskih jedinica u određenoj zoni. Ovo dolazi zbog toga što se ne posvećuje pažnja pokretu jedinice za koju je ranije utvrđeno gde se nalazila. Kadgod dobije izveštaj o nekom novom grupisanju snaga, obaveštajni oficir mora preduzeti korake da bi potvrdio činjenicu da se stvarno radi o novoj jedinici, a ne o već otkrivenoj jedinici koja je menjala svoj položaj. To je srž onoga što se podrazumeva pod izrazom *značenje podatka*. Dužnost je obaveštajnog oficira da utvrdi šta neprijatelj radi, a ne samo da jednostavno dostavlja hrpe delimičnih podataka i da traži od primaoca da sam izvuče zaključke. Obaveštajni oficir je u daleko boljem položaju što se tiče utvrđivanja

značenja podataka nego komandant, a naročito komandant potčinjene jedinice.

Zaključak: Procena i tumačenje, uzeti zajedno, osnov su obrade. Nema ništa misterioznog kod njih, ali umni posao s tim u vezi zahteva rasuđivanje, iskustvo i intelektualno poštenje. Stvarna »količina« obrade koju vrši svaki štab povećava se prema veličini jedinice i broju raspoloživih organa prikupljanja i obrade. Svaki štab, koliko god bolje može, pre nego što podatke dostavi potčinjenima, vrši njihovu procenu i tumačenje, dok ih naviše prosleđuje u njihovoj originalnoj formi jer obradu vrši pretpostavljeni štab.

Komandantu su potrebna *obaveštenja* a ne samo podaci. Vojno-obaveštajna obaveštenja moraju biti koncizna, oslobođena nevažnih pojedinosti i spremna za neposredno korišćenje. Ona moraju ne samo da iznose činjenice nego, takođe, da prikažu i njihovo značenje.

*

Glava IV

KORIŠĆENJE OBAVEŠTENJA

Obaveštenja se podnose komandantu u obliku koji će mu omogućiti da ih koristi prilikom donošenja odluka i planova i blagovremeno se dostavljaju svim nižim, susednim i višim štabovima da bi korisno poslužila njihovim komandantima.

Ova faza obaveštajne službe pretstavlja rezultat i opravdanje svih obaveštajnih delatnosti. Ova Glava, kao i samo korišćenje obaveštenja, podeljena je u dva dela: obaveštajna procena za komandanta i dostavljanje obaveštenja ostalim komandantima na upotrebu.

Komandant koristi obaveštenja prilikom donošenja neke taktičke odluke. Šta je to taktička odluka? To je zaključak komandanta u pogledu uloge koju treba dodeliti potčinjenim jedinicama u cilju izvršenja dobijenog zadatka sa najvećim izgledom u uspeh.

Kako komandant donosi odluku? On je uvek donosi na osnovu razmatranja četiri faktora, od kojih svaki u izvesnoj meri uvek postoji. Ta četiri faktora su:

1. — Zadatak.
2. — Operaciska zona.
3. — Neprijateljske snage.
4. — Raspoloživa sredstva (sopstvene snage).

Šta komandant treba da zna o svakom pojedinom faktoru da bi doneo pravilnu odluku? Prvo, zadatak. Zadatak

se obično daje komandantu, iako u izuzetnim slučajevima može biti prisiljen da ga odredi sam. On je potpuno određen i komandant će retko imati pravo da ga delimično ili potpuno izmeni. Zadatak je faktor koji rukovodi komandanta prilikom razmatranja ostala tri faktora.

Šta komandant treba da zna o operaciskoj zoni? U okviru taktike, zemljišta i vremenske prilike pretstavljaju glavno pitanje za koje se on interesuje. Ali, bez obzira koliko se raznih pitanja razmatra, on treba da poznaje postojeću situaciju odnosno prilike, taktički uticaj zone na neprijateljske mogućnosti i, najzad, uticaj zone na njegov sopstveni zadatak i na moguće planove dejstva.

Dosad je komandant razmotrio bojište u svetlosti svog zadatka. Preostala dva faktora su neprijateljske i sopstvene snage. Šta komandant treba da zna o njima? Prvo, on treba da zna postojeću situaciju, kako su te snage raspoređene, njihovu odgovarajuću jačinu i borbenu sposobnost. Ipak za donošenje odluke poznavanje *postojećeg* neprijateljskog i sopstvenog rasporeda nije dovoljno. Zašto nije? Zato što se odluka uvek odnosi na pretstojeće dejstvo ili na niz pretstojećih dejstava. Pošto će se odluka komandanta izvršiti u budućnosti, on mora sebi pretstaviti kako neprijateljsku tako i sopstvenu situaciju u onom periodu kada će se njegova odluka izvršiti. Ove poglede u budućnost nazivamo »neprijateljski načini dejstva« (ili »neprijateljske mogućnosti«) i naši »sopstveni načini dejstva«.

Promislite časom o neprijateljskim mogućnostima. Besumnje da će komandantu prilikom donošenja odluke najviše pomoći ako *tačno* zna šta će neprijatelj uraditi kada se njegova odluka bude sprovodila u život. To je retko moguće jer neprijatelj može primeniti bilo koji od mogućih načina dejstva. Međutim, komandant i obaveštajni oficir u *stanju* su da zaključe koje će načine dejstva neprijatelj fizički moći da sprovede u granicama vremena i prostora dotičnog zadatka. Ti neprijateljski načini dejstva obuhvataju kako načine koji će otežati tako i načine koji će olakšati izvršenje zadatka komandanta. Sasvim je razumljivo da komandanta interesuju svi neprijateljski načini dejstva koji *otežavaju* izvršenje

zadatka. Ima slučajeva kada će obaveštenja kojima se raspolaže ukazivati na to da će neprijatelj primeniti način dejstva koji će stvarno olakšati izvršenje zadatka. U takvim slučajevima, o tim povoljnim mogućnostima referiše se komandantu, ne zato da može postati manje oprezan, nego zato da iskoristi povoljnu situaciju koja bi inače, mogla da mu promakne.

Komandant zatim upoređuje svaki od sopstvenih načina dejstva sa svakim od neprijateljskih načina dejstva koji mogu uticati na izvršenje njegovog zadatka. *On je tek tada u stanju da izabere onaj način dejstva koji ima najviše izgleda na uspeh, bez obzira na to koji način dejstva će izabrati ili kako će reagovati neprijatelj.* To je komandantova odluka. Komandant može na temelju raspoloživih obaveštenja odlučiti da ne uzme u obzir neku od neprijateljskih mogućnosti u kom slučaju preuzima na sebe rizik da neprijatelj neće primeniti upravo taj način dejstva. Uostalom, taj je rizik proračunat — nije slep.

Proces komandantovog umnog rada prilikom donošenja odluke naziva se procena situacije. U cilju da bude siguran da ceni sve potrebne činjenice, komandant se pridržava obrasca, odnosno određenih tačaka. Taj je obrazac niže naveden; pošto je kod njegovog razmatranja dat naglasak na odnos obaveštajnog oficira prema proceni komandanta, to su oni delovi koji se odnose na obaveštajnu službu štampani kurzivom.

OBRAZAC ZA PROCENU SITUACIJE

1. — Zadatak. Izneti zadatak i njegov cilj. Ako je zadatak višestruk, odrediti redosled važnosti. Ako su postavljeni ili dati bliži zadaci, treba ih navesti.

2. — Situacija i načini dejstva.

A) *Razmatranja koja utiču na moguće načine dejstva.*

Odrediti i analizirati one elemente situacije koji će uticati na vaš izbor načina dejstva, kao i one koji će uticati na mogućnosti neprijatelja.

Razmotriti:

(1) *Karakteristike operaciske zone, uključujući:*

(a) *Zemljište*

(i) *Položaj*

(ii) *Uticaj zemljišta na neprijateljske mogućnosti*

(iii) *Uticaj zemljišta na naš sopstveni zadatak*

(b) *Hidrografija* (iste podtačke kao i za zemljište)

(c) *Vremenske prilike* (iste podtačke kao i za zemljište)

(d) *Političko stanje* (iste podtačke kao i za zemljište)

(e) *Ekonomsko stanje* (iste podtačke kao i za zemljište)

(f) *Psihologija* (iste podtačke kao i za zemljište)

(g) *Ostale karakteristike*

(2) *Neprijatelj, uključujući:*

(a) *Raspored*

(b) *Sastav*

(c) *Jačina*

(d) *Stanje snabdevanja*

(e) *Ojačanja*

(f) *Moral*

(g) *Borbena sposobnost*

(h) *Ostala pitanja*

(3) *Naše snage, uključujući:*

(a) *Raspored*

(b) *Sastav*

(c) *Jačina*

(d) *Stanje snabdevanja*

(e) *Ojačanja*

(f) *Moral*

(g) *Borbena sposobnost*

(h) *Ostala pitanja*

B) *Neprijateljske mogućnosti*

(1) *Naznačiti načine dejstva u okviru fizičkih mogućnosti neprijatelja, koji će otežati ili olakšati izvršenje našeg zadatka.*

(2) *Analizirati dobre i slabe strane za svaku mogućnost u cilju da se utvrdi za koju je najverovatnije da će se neprijatelj odlučiti.*

(3) *Navesti mogućnosti po redu verovatnoće njihove primene.*

C) *Sopstveni načini dejstva.* Navesti sve pogodne načine dejstva, koji će, ako budu uspešni, omogućiti izvršenje zadatka.

3. — Analiza sopstvenih i neprijateljskih načina dejstva. Odrediti verovatni rezultat primene svake neprijateljske mogućnosti na svaki od naših načina dejstva.

4. — Upoređenje sopstvenih načina dejstva. Proceniti dobre i loše strane svakog načina dejstva u cilju da se izabere onaj koji obećava najveći uspeh u izvršenju zadatka. Kada nekoliko načina dejstva pokazuju da će podjednako biti pogodni, izabrati onaj koji najviše pogoduje budućem dejstvu.

5. — Odluka. Pretvoriti izabrani način dejstva u sažetu formulaciju o tome šta jedinica kao celina treba da uradi. Uključiti »ko, šta, kada, gde, kako i zašto« u meri u kojoj je to potrebno.

Iz proučavanja procene situacije vidi se jasno da se obaveštajni deo sastoji od procenjenih i protumačenih podataka (promišljenih zaključaka) koji se odnose na operacisku zonu i neprijatelja. Po opštoj praksi, onaj deo procene situacije koji daje obaveštajni oficir poznat je kao obaveštajna procena iako bi pravilniji izraz bio »obaveštajni deo procene situacije«. Tačke po kojima se piše obaveštajna procena iznete su u Glavi XI, Obrazac 7. Taj obrazac sjedinjuje često upotrebljavane izraze »procena neprijatelja«, »procena neprijateljskih mogućnosti« i »procena zemljišta i vremenskih prilika«.

PRIPREMA OBAVEŠTAJNE PROCENE

S obzirom da komandant (kod sopstvene procene ili kroz potsetnik) koristi obaveštenja koja se odnose na operacisku zonu i neprijatelja, šta on mora da zna o pripremi obaveštajne procene da bi je mogao pravilno

koristiti? Prvo, razmotrimo deo tačke 2 u kurzivu kao celinu. Ona treba da pruži komandantu najbolju sliku zone i neprijatelja u zoni, izostavljajući nebitne detalje. Dužnost je obaveštajnog oficira da proceni važnost faktora koje razmatra i da izloži što je bitno, jasno i sažeto, koristeći kadgod je to moguće grafička sredstva umesto usmenih opisa.

Pod »karakteristike operaciske zone« potpadaju oni elementi situacije, izuzev neprijatelja, nad kojima komandant nema mogućnost uticaja. Ovi su elementi zemljište na kome obe strane treba da izvode borbena dejstva, hidrografija (u desantnim operacijama), sadašnje i predviđene vremenske prilike s kojima će se susresti obe strane, politička situacija i njen uticaj, ekonomski faktor u dotičnoj zoni, psihologija neprijateljskih snaga i stanovništva u dotičnoj zoni i sve ostale karakteristike koje mogu uticati na situaciju. Naravno, mnoge od tih karakteristika ne dolaze u obzir kod nižih stepena komandovanja.

Da ponovimo, nezavisno od toga koja se karakteristika razmatra, način prilaženja proceni je uvek isti. Najpre, daje se prikaz situacije; zatim se određuje taktički uticaj ili značaj pojedinih faktora na neprijateljske mogućnosti; i, najzad, razmatra se uticaj tih faktora na naš sopstveni zadatak i mogući plan.

Z e m l j i š t e. Pošto faktor zemljišta ispoljava uticaj kod svih stepena komandovanja potrebno je razmotriti malo opširnije podtačke ovog dela procene. »Situaciju« u pogledu zemljišta sačinjavaju sa vojne tačke gledišta sledeći elementi: zemljišni objekti, pravci, prepreke, maskiranje, mogućnost prikrivanja i osmatranja i uslovi vatrenog dejstva. Često se sve ovo može prikazati na radnoj karti ili šemi. Na višim stepenima komandovanja može se razraditi posebna studija zemljišta kao prilog procene. Izraz »situacija« uključuje opis zemljišta i to ne samo onakvog kako izgleda u datom momentu, nego i procenu promena koje čovek i priroda mogu izvršiti na zemljištu pre i za vreme ostvarenja komandantove odluke. U Drugom svetskom ratu Nemci su materijalno izmenili zemljište rušenjem brana na reci Roer i tako

malu reku pretvorili u ozbiljnu prepreku. Isto tako, su Kinezi 1938 godine bacili u vazduh nasipe na Žutoj Reci, poplavljujući tako hiljade kvadratnih milja Kine i na taj način uspešno zaustavili svako ozbiljnije japansko napredovanje na tom području.

Pošto se utvrdi značaj zemljišta u vojnom pogledu, vrši se procena uticaja zemljišta na neprijateljske mogućnosti. Ovo uključuje procenu dobrih i loših strana zemljišta sa neprijateljskog gledišta. Prilikom razmatranja mogućnosti neprijatelja za odbranu, uočavaju se objekti koji su od rešavajućeg značaja za uspeh odbrane i rejoni koji će, zaštićeni preprekama, pretstavljati pogodne odbranbene položaje. Prilikom razmatranja neprijateljskih mogućnosti za napad ceni se koji pravac po svojim karakteristikama najviše pogoduje neprijateljskom dejstvu u određenoj zoni. Ukratko, donosi se zaključak na koji način neprijatelj može najbolje da iskoristi zemljište. Takav zaključak bio je donesen u pogledu toga kako će Nemci iskoristiti prilikom izvođenja odbrane zemljište u Normandiji protkano nizom ograda; ali u mnogim slučajevima komandanti nisu pridali značaj ovakvim obaveštenjima sve dok operacija nije bila već u toku.

Najzad, zemljište se procenjuje u odnosu na njegov taktički uticaj na naš zadatak ili moguće planove dejstva. Ako je naš zadatak ofanzivan, pronalazimo najvažnije objekte koji dominiraju zemljištem koje drži u rukama neprijatelj i određujemo pogodne prilaze ka njima. Ako se nalazimo u odbrani, komandanta interesuje gde se nalaze položaji od rešavajućeg značaja za odbranu i koji su pravci za neprijatelja najpogodniji u cilju da bismo ih mogli zatvoriti. Ovu podtačku procene obično sastavljaju obaveštajni i operativni otsek zajedno.

Vraćajući se na primedbu da treba izostaviti sve »nebitne pojedinosti«, treba istaći da, ukoliko jedinica dejstvuje u određenoj zoni već duže vremena, ili ukoliko su podaci koji se odnose na zemljište bili izloženi komandantu već u nekoj prethodnoj proceni, čitava ova tačka može da se izostavi.

Vremenske prilike. Sledeću »karakteristiku operaciske zone«, koja nalazi sveopštu primenu, pretstavljaju vremenske prilike. Obaveštenja o vremenskim prilikama pripremaju se i referišu komandantu na isti način kao obaveštenja u pogledu zemljišta. Na višim stepenima, dugoročne klimatske studije pretstavljaju osnov ove tačke procene; u okviru taktike, međutim, komandanta koji planira operaciju za sledeći dan interesuje kakve će biti sutrašnje vremenske prilike. Ovo kratkoročno pretskazivanje vremena obuhvata predviđanja u pogledu padavina, visokih ili niskih temperatura, oblačnosti, pravca i brzine vetra, mesečevih mena, svitanja i smrkavanja. Ova prognoza ulazi kao »vremenska situacija« u prvu podtačku tačke o vremenskim prilikama.

Ponavljamo, međutim, da prva podtačka obuhvata samo vremensku situaciju. Komandant hoće da zna kakav je njen značaj za neprijatelja i za dejstva njegovih sopstvenih snaga. Padavine utiču na zemljište, čine ga najvećim delom teško prohodnim te su, prema tome, nepovoljne za napadača. Magla, sneg i jake kiše smanjuju vidljivost i mogućnost osmatranja određene zone. Vetar, zavisno od pravca i brzine, smeta bilo jednoj bilo drugoj strani prilikom upotrebe dima i hemiskih sredstava. Mena meseca, posmatrana u vezi sa oblačnošću, određuje stepen vidljivosti noću i prema tome utiče na mogućnost izvođenja noćnih dejstava. Početak i svršetak dnevne svetlosti uzimaju se u obzir prilikom planiranja vremena trajanja operacije. Temperatura utiče na mogućnost saobraćaja kako na kopnu tako i po vodi. Već svaki učenik zna da je iznenadno topljenje leda na reci omogućilo Đorđ Vašingtonu da u noći na božić 1776 godine izvrši čamcima prelaz preko reke Delever i napadne iznenađene Hesijance.

Potpuna taktička procena zemljišta i vremenskih prilika biće predmet razmatranja u Glavi VI.

Neprijatelj. Drugi deo obaveštajne procene sadrži prikaz situacije kod neprijatelja. Grubo rečeno, ova tačka obuhvata neprijateljski borbeni sastav i raspored, o čemu je već bilo govora u Glavi III. Najveći deo tih podataka može se, normalno, prikazati najbolje na karti

ili šemi — naročito takve pojedinosti kao što su raspored, sastav i ojačanja.

Borbeni raspored i sastav neprijateljskih snaga. Raspored se odnosi na uređenje neprijateljskih snaga na bojištu. Sastav pretstavlja strukturu ili organizaciju snaga, kao, naprimer, vrste jedinica angažovanih protiv nas, njihova numeracija i grupisanje u borbene grupacije.

Jačina neprijatelja. Za potrebe komandanta jačina neprijatelja proučava se prema jačini naših sopstvenih jedinica. Ona se zasniva na brojnom stanju ljudstva, naoružanja i opreme i prikazuje se obično izrazima »ekvivalentni« bataljoni, pukovi ili divizije. Ako su, naprimer, šest neprijateljskih bataljona prve linije bili približno svedeni na jačinu polovine naših bataljona, tada će obaveštajni oficir izvestiti komandanta da se pred njim nalaze neprijateljske snage u jačini od oko tri »ekvivalentna« bataljona. Ovaj je proračun vanredno važan. Na bojištu će se često utvrditi broj neprijateljskih jedinica. Pogrešno je kazati da neprijatelj raspolaže određenim *brojem* jedinica a da se prethodno taj broj ne pretvori u »ekvivalentne« jedinice. To daje netačnu sliku odnosa snaga i navodi na pogrešne zaključke. Jedan istoriski primer proračunavanja u ekvivalentne snage pruža obaveštajna procena američke 3 armije od 13 marta 1945 godine: »... ceni se da neprijatelj raspolaže u Centralnoj Nemačkoj sa dvanaest nominalnih pešadiskih divizija, čija jačina odgovara ekvivalentu sedam pešadiskih divizija, a koje se mogu odmah upotrebiti«. Jedinica mere neprijateljskih jedinica zavisi od taktičkog stepena na kome se taj proračun vrši; komandant divizije obično uzima u obzir neprijateljske bataljone, dok komandant armije, sa druge strane, računa sa neprijateljskim divizijama.

Jačina neprijatelja deli se obično na dva dela: trupe koje se nalaze na licu mesta i ojačanja. Prvi deo obuhvata jedinice koje se nalaze u dodiru i lokalne rezerve. To su jedinice za koje postoje svi razlozi da verujemo da će biti upotrebljene protiv nas u predviđenoj operaciji. Pod ojačanjima podrazumevaju se, međutim, one neprijatelj-

ske jedinice na bokovima i u neprijateljskoj pozadini koje *mogu* biti upotrebljene protiv nas, ali za koje je, s obzirom na rejone njihovog rasporeda, isto tako verovatno da će biti upotrebljene na drugim mestima, ili možda uopšte neće biti upotrebljene. Liniju razgraničenja nije lako utvrditi jer zavisi od mnogih faktora koji se mogu proceniti samo u konkretnoj situaciji.

S t a n j e s n a b d e v a n j a. Snabdevanje može vršiti snažan uticaj na borbena dejstva. Nestašica benzina može da učini nepokretnim motorizovane i mehanizovane jedinice.

M o r a l. Uticaj morala, tog neopipljivog ali neobično važnog faktora, mora se veoma pažljivo proceniti. Moral neposredno utiče na borbenu sposobnost.

B o r b e n a s p o s o b n o s t. Borbena sposobnost neprijatelja je drugim rečima snaga njegovih jedinica u borbi. Zavisi od obuke, morala, komandovanja, kvaliteta opreme, stanja snabdevanja i svih ostalih poznatih elemenata koji utiču na borbenu efikasnost jedinice na bojištu.

Toliko zasada, o prva dva dela obaveštajne procene: karakteristikama operaciske zone i neprijatelju.

N e p r i j a t e l j s k e m o g u ć n o s t i. Sledeći deo procene odnosi se na neprijateljske mogućnosti. Upamtite najpre da se pod pojmom neprijateljska mogućnost podrazumeva način dejstva koji neprijatelj fizički može da preduzme i koji će otežati ili olakšati izvršenje našeg zadatka. Drugo, imajte na umu kako komandant koristi obaveštenjá o neprijateljskim mogućnostima. On ih koristi na taj način što upoređuje svaki sopstveni mogući način dejstva sa svakim neprijateljskim mogućim načinom u cilju da utvrdi koji od njegovih načina dejstva ima najviše izgleda na uspeh.

I z b o r n e p r i j a t e l j s k i h m o g u ć n o s t i. Da bi se komandantu moglo izložiti nekoliko načina neprijateljskog dejstva, koje će uporediti sa sopstvenim načinima, kao i da bi ovakva obaveštenja odgovorila svojoj svrsi, treba se pridržavati izvesnih uslova. Ti su uslovi sledeći:

Prvo — svaki sklop neprijateljskih mogućnosti mora se posmatrati kroz prizmu našeg sopstvenog zadatka. (Kroz shvatanje našeg sopstvenog zadatka doći će se uglavnom do načina dejstva pomoću kojih neprijatelj može otežati ili olakšati izvršenje našeg zadatka).

Drugo — svaki sklop neprijateljskih mogućnosti mora da sadrži svaki mogući način neprijateljskog dejstva koji će ispoljiti drugojačiji i nepovoljan uticaj na izvršenje našeg zadatka. (Svaki zaborav neke značajne neprijateljske mogućnosti može imati za posledicu ne samo pogrešnu odluku nego i porazno iznenađenje za komandanta).

Treće — svaki sklop neprijateljskih mogućnosti mora da sadrži one načine neprijateljskog dejstva koji će olakšati izvršenje našeg zadatka, *kada postoje znaci da će neprijatelj verovatno primeniti takav način dejstva.*

Četvrto — broj neprijateljskih mogućnosti mora biti ograničen na najnužniju meru. (Komandant mora da proceni svaku neprijateljsku mogućnost u odnosu na svaki njegov način dejstva. Mnogobrojne mogućnosti, naročito ako neke od njih ispoljavaju isti uticaj na naš zadatak, nepotrebno će komplikovati rad komandanta).

Peto — neprijateljske mogućnosti izložene komandantu moraju da sadrže onoliko pojedinosti koliko je to potrebno. Čak i ako ne pogleda na radnu kartu, komandant može u grubim crtama da odredi opšte načine neprijateljskog dejstva koji će otežati izvršenje njegovog zadatka. Komandantu je potrebno da zna pojedinosti o tome *kako* neprijatelj može da izvrši ove opšte načine dejstva. Ove potrebne pojedinosti su obično: »šta« (bočni napad, napad s ograničenim ciljem), »gde«, »kada« i »kojom jačinom«.

Određivanje neprijateljskih mogućnosti. Imajući na umu ove uslove, neprijateljske mogućnosti se određuju sledećim metodom:

Prvo — razmotriti opšte načine dejstva (napad, odbrana itd.) koje neprijatelj može da preduzme i koji će otežati ili olakšati izvršenje zadataka.

Drugo — na osnovu razmatranja naše i neprijateljske situacije, zemljišta i vremenskih prilika, odrediti posebne

načine dejstva (kao, naprimer, obuhvat našeg južnog boka, proboj itd.).

Treće — proceniti pojedinosti svakog posebnog načina dejstva — *gde, kojom snagom i kada* mogućnost može biti ostvarena. Šematskim prikazom jedne taktičke situacije ilustrovaćemo proces određivanja neprijateljskih mogućnosti.

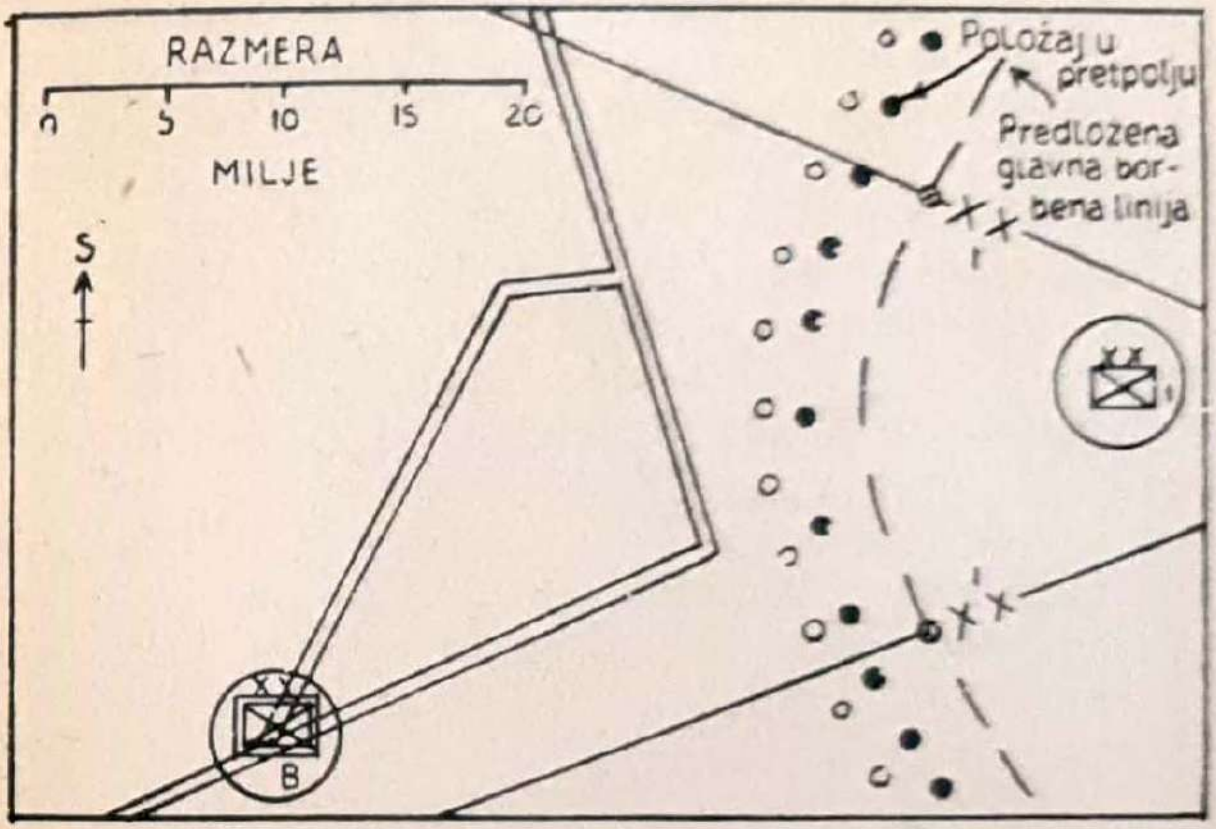

Skica br. 6. — Šematski prikaz situacije koja ilustruje određivanje neprijateljskih mogućnosti.

SITUACIJA

N e p r i j a t e l j: Oklopne snage u dodiru sa našim snagama na položaju u pretpolju.

Jedna pešadiska divizija nalazi se u rejonu B. Iz tog rejona do 23 maja u 05.00 nije primećen nikakav pokret.

S o p s t v e n e s n a g e: 1 pešadiska divizija, korpusne oklopne snage drže položaj u pretpolju.

Z a d a t a k: 1 pešadiska divizija poseda i organizuje za odbranu položaje prema skici br. 6. Pokret izvršiti do 23 maja u 19.00.

O p e r a t i v n o v r e m e: 23 maj 05.30.

Potrebno: Proceniti neprijateljske mogućnosti koje utiču na pokret do položaja za odbranu i na njihovo posedanje i organizovanje.

Prvo — odrediti opšte načine dejstva pomoću kojih neprijatelj može da oteža ili olakša izvršenje našeg zadatka. Opšti načini dejstva koje neprijatelj u bilo kojoj situaciji može da preduzme su napad, odbrana, povlačenje i dovlačenje pojačanja. Sledstveno tome može se sastaviti tablica na kojoj su prikazani opšti načini dejstva koja neprijatelj može preduzeti i pomoću kojih može uticati na izvršenje raznih postavljenih nam zadataka. Vidi skicu br. 7.

Verovatno je potrebno kratko objašnjenje zašto »napad« ne pretstavlja opšti način neprijateljskog dejstva u slučaju kada i mi imamo zadatak da izvršimo napad. Komandant koji treba da donese odluku o sutrašnjem napadu prilikom procene u cilju donošenja ove odluke ne uzima u obzir činjenicu da neprijatelj može izvršiti napad u toku noći. Komandant *je ovu mogućnost neprijateljskog napada* razmotrio onda kada je prekinuo dodir i prešao u odbranu na sadašnjim položajima pre nego što će ponovno preći u napad.

NAŠ ZADATAK	OPŠTI NAČINI NEPRIJATELJSKOG DEJSTVA KOJI	
	Otežavaju izvršenje našeg zadatka	Olakšavaju izvršenje našeg zadatka
1. Izvršiti napad u cilju zauzimanja jednog zemljišnog objekta	Odbrana Dovlačenje pojačanja	Povlačenje
2. Izvršiti napad u cilju uništenja neprijatelja	Odbrana Povlačenje Dovlačenje pojač	
3. Odbrana ili povlačenje	Dovlačenje pojač. Napad	Povlačenje Odbrana

Skica br. 7. — Odnos zadatka i neprijateljskih načina dejstva.

Za opštevojnog komandanta svaki neprijateljski napad koji je izvršen pošto je naš sopstveni napad već bio u toku, pretstavlja neprijateljski protivnapad (potpada pod opšti način dejstva »odbrana«).

U izloženoj situaciji naš je zadatak da se branimo. Ako se neprijatelj povuče ili ako se brani na liniji dodira, on će olakšati izvršenje našeg zadatka. Pošto ne postoje nikakvi znaci da će primeniti ove za nas pogodne mogućnosti, one se odbacuju. Štaviše, pošto u našoj situaciji neprijatelj ne raspolaže nikakvim ojačanjima, odbacuje se i neprijateljska mogućnost upućivanja ojačanja i ostavlja (vidi skicu br. 7) samo jedan opšti način dejstva neprijatelja, a to je napad.

Drugu fazu u određivanju neprijateljskih mogućnosti pretstavlja izbor posebnih načina dejstva u okviru opštih načina dejstva koji su preostali iz prethodne faze. Pod posebnim načinom dejstva podrazumeva se *kako* neprijatelj može da ostvari njegove opšte načine dejstva. Zaključak u pogledu toga donosi se na osnovu procene zemljišta, neprijateljskog i našeg rasporeda. Naprimer, u okviru opšteg načina dejstva »napad«, poseban način dejstva može biti: napad s ograničenim ciljem ili opšti napad, frontalni napad ili obuhvat jednog ili oba boka. Slično tome, u okviru opšteg načina dejstva »odbrana« uključeni su odbrana i protivnapad, pasivna odbrana (bez protivnapada) i zadržavajuća (manevarska)odbrana. Važno je upamtiti da će svaki od ovih posebnih načina dejstva ispoljiti sasvim drukčiji uticaj na izvršenje našeg zadatka.

Da se ponovo vratimo na postavljeni problem. Prva vrsta napada koju neprijatelj može preduzeti je napad iz vazduha. Pošto je to stalna opasnost, nije se ništa postiglo ako je komandantu izložena ova neprijateljska mogućnost. Ako je nadležan on je već preduzeo potrebne mere u cilju zaštite njegove kolone od napada iz vazduha. Može se desiti da neprijatelj *nije u stanju* da izvrši napad iz vazduha, ili da raspolaže neobično jakim vazduhoplovnim snagama. U takvim slučajevima to će na naše planove imati uticaj koji je različit od normalnog zbog čega se mora izneti.

Sledeća vrsta napada, po vremenu, mogao bi da bude *napad* s ograničenim ciljem izvršen neposredno iz rejona iskrcavanja od strane pešadije koja je bila dovedena napred kamionima. Ako bi takav napad protiv naših obezbeđujućih delova uspeo, neprijatelj bi mogao zaposesti zemljište pozadi položaja i prisiliti 1 pešadisku diviziju da vodi borbu u cilju njegovog posedanja ili primorati komandanta da promeni svoje planove. Takvo dejstvo zbog toga pretstavlja određenu mogućnost i razradiće se u sledećoj fazi.

Sada možemo preći na treću fazu, tj. procenu »gde«, »kojom jačinom« i »kada« može doći do ovog napada s ograničenim ciljem.

U odgovoru na pitanje »gde« nije dovoljno reći, naprimer, samo »na našem levom boku«. Kadgod je na osnovu analize zemljišta moguće, komandanta treba upozoriti na one rejone koji izgledaju naročito pogodni za organizaciju neprijateljske odbrane ili za preduzimanje napada na naše položaje. Naprimer: »Neprijatelj može izvršiti protivnapad na levi bok našeg napadnog poretka duž grebena Keli . . .«

Pitanje »kojom jačinom« neposredno je povezano sa tačkom »jačina« iz procene neprijatelja i odnosi se na »ekvivalentne« jedinice koje mogu da učestvuju u mogućnosti koja se nalazi u razmatranju. Prilikom proračuna snaga u pogledu neprijateljskih mogućnosti za napad i odbranu, uzimaju se u obzir samo one raspoložive snage koje su već pristigle. Što se tiče mogućnosti dovlačenja ojačanja, ona se razmatra posebno kao »neprijateljska ojačanja«. Ovo odvajanje je potrebno iz razloga koji je već naveden, naime da se komandantu ne bi dala pogrešna slika o nadmoćnim neprijateljskim snagama, što dovodi do neopravdanog odbranbenog dejstva.

Neprijateljske jedinice koje se mogu upotrebiti u neposrednom napadu koji ima za cilj zauzimanje zemljišta, moraju biti obuhvaćene u proračunu što naročito važi za manje jedinice. Artiljeriju, minobacače, raketno oružje i avijaciju treba prikazati kao sredstva podrške. Na-

primer: »...četiri ekvivalentna pešadiska bataljona i jedan tenkovski bataljon, *uz podršku tri diviziona artiljerije i jednog diviziona raketnog oružja*...«

Odgovor na pitanje »kada« može doći do ostvarenja neke neprijateljske mogućnosti zavisi od toga kada i gde je neprijateljska jedinica poslednji put osmotrena, od prirode zemljišta (naročito mreže puteva) između neprijateljske jedinice i njenog predviđenog mesta dejstva i od procene brzine neprijateljskog pokreta. Teoriski, elementi raspoloživog vremena i prostora proračunavaju se kada je u pitanju neprijatelj tako da se utvrdi najranije vreme u kome se određena mogućnost može ostvariti. Saglasno ovoj postavci obaveštajni oficir, dakle, prilikom proračuna kada može doći do neprijateljskog opšteg napada, uzima u obzir *samo vreme koje je potrebno neprijateljskoj jedinici da izvrši pokret do određenog rejona i vreme koje će joj biti potrebno da posle pristizanja stupi u dodir.* Za neprijateljski napad s ograničenim ciljem obaveštajni oficir proračunava samo vreme potrebno za marševanje. Pretpostavlja se da su radnje koje takođe oduzimaju izvesno vreme kao, naprimer, izdavanje dopunske municije, iskrcavanje iz kamiona, izdavanje naređenja i vršenje izviđanja, *mogle* biti izvršene istovremeno, ili pre pokreta. Na bojištu, prilikom izvođenja operacija protiv stvarnog neprijatelja, proračuni vremena i prostora zasnivaju se na normama stečenim iskustvom.

Da bi došao do pojedinosti »gde«, »kojom jačinom« i »kada«, obaveštajni oficir uzima da se neprijateljske snage već nalaze na položajima odakle mogu otpočeti dejstvo koje je predmet njegove procene. Zatim utvrđuje koje pokrete neprijatelj mora izvršiti da bi stigao do navedenih položaja i proračunava elemente vremena i prostora. Vratimo se na problem iz skice br. 6. Procena pojedinosti napada sa ograničenim ciljem vrši se na sledeći način. Postavite jedan pešadiski puk u borbeni poredak za napad kako je to pokazano na skici br. 8. Mreža puteva vodi prema položaju i nalazi se blizu položaja u pretpolju. Dalje, zamislite pokret neprijatelja napred do

rejona C u kamionima, iskrcavanje iz kamiona, kretanje do polaznih položaja i izvršenje napada. Proračunajte potrebno vreme. Radi primera, uzmite 15 milja na sat

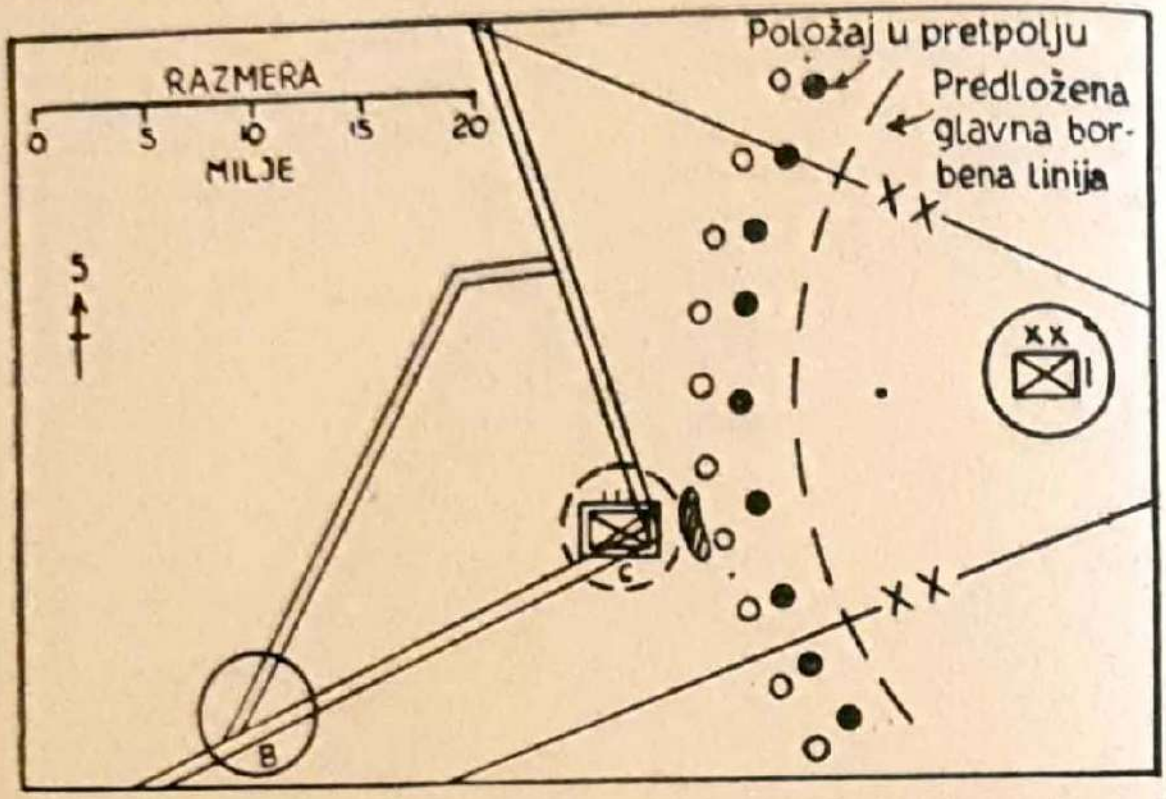

Skica br. 8. — Predviđanje napada s ograničenim ciljem.

za pokret motornim vozilima i 1—1,5 milja za pokret peške van puteva. Problem se rešava kako sledi:

Vreme kada je neprijatelj poslednji put primećen — —. — — — — — — —	*05.00*
Vreme potrebno za pokret — motornim vozilima — (20 milja — brzinom od 15 milja na sat) — — — — — — —	*01.20*
Vreme potrebno za zauzimanje borbenog poretka (ne uzima se u obzir kod napada s ograničenim ciljem) — — — — —	
Vreme potrebno za pokret — peške — (2 milje — brzinom od 1,5 milje na sat) —	*01.20*
UKUPNO:	*07.40*

Ova varijanta neprijateljskog dejstva može se izraziti na sledeći način: »Neprijatelj može izvršiti napad po delovima iz rejona C sa devet pešadiskih i jednim

tenkovskim bataljonom uz podršku četiri artiljeriska diviziona, sa početkom u 07.40, ako su snage motorizovane«.

Sada razmotrite, kao sledeći poseban način dejstva, *opšti napad protiv našeg južnog boka*. U ovoj varijanti obaveštajni oficir bi predvideo neprijateljske pukove na položajima prikazanim na skici br. 9; 1 puk napada na prilično uskom frontu; 2 puk vrši pomoćni udar na širem frontu, na severnom boku, na pomoćnom pravcu, a 3 puk nalazi se u drugom ešelonu. Sa polaznog položaja 1 puka treba po mogućnosti da izvodi pogodan pravac prema

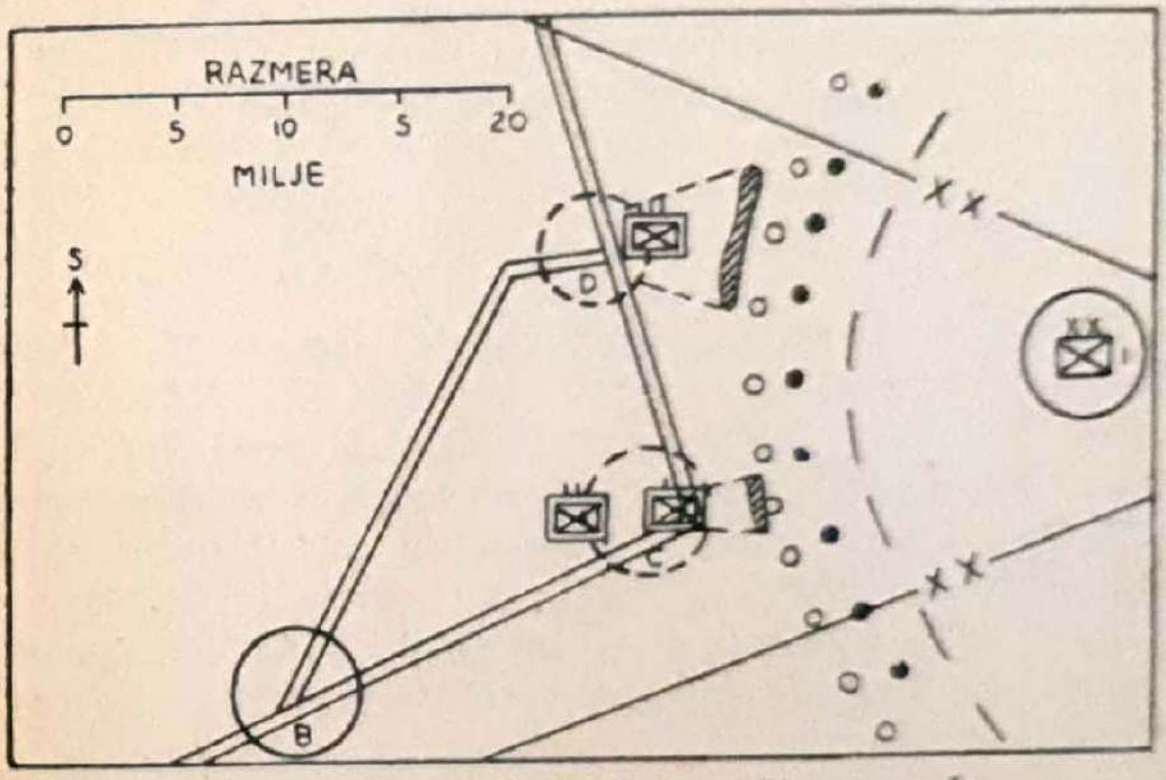

Skica br. 9. — Predviđanje opšteg napada.

položajima branioca. Izbor polaznog položaja je sasvim proizvoljan. Ovo je opravdano zbog toga što neprijatelj mora posesti *otprilike* iste položaje ako hoće da pređe što brže u napad iz tih rejona. To je jedini način koji pruža izvesnu osnovu za proračun elemenata vremena i prostora. Obaveštajni oficir treba zatim da izračuna koliko je vremena potrebno da dva bataljona iz svakog puka stignu na položaj. Dva bataljona u prvom ešelonu pretstavljaju normalni borbeni poredak puka u napadu.

Koristeći iste norme kao ranije i uzimajući kao osnov za proračun vreme koje je potrebno severnom bataljonu severnog puka da bi stigao na položaj (ima najdužu mar-

šrutu i može se pretpostaviti da artiljerija može da stigne na položaj dok pešadija koja kreće van puteva pristigne i primi zapovesti), dobije se sledeći rezultat:

Vreme kada je neprijatelj poslednji put primećen — — — — — — —	*05.00*
Vreme potrebno za pokret — motornim vozilima — (30 milja — brzinom od 15 milja na sat) — — — — — — — — —	*02.00*
Vreme potrebno za zauzimanje borbenog poretka — — — — — — — —	*00.10*
Vreme potrebno za pokret — peške — (2 milje — brzinom od 1,5 milje na sat) —	*01.20*
Vreme potrebno za zauzimanje borbenog poretka — — — — — — — —	*00.20*
UKUPNO:	*08.50*

Razmišljanje će pokazati da bi napad sa glavnim udarom iz rejona D mogao otpočeti približno u isto vreme. Ova bi se mogućnost mogla izraziti na sledeći način: »Neprijatelj može preduzeti napad sa devet pešadiskih bataljona i jednim tenkovskim bataljonom uz podršku četiri artiljeriska diviziona, vršeći glavni udar na naš južni bok iz rejona C ili na severni bok iz rejona D, sa početkom 23 maja u 08.50, ukoliko prebaci svoje snage motornim vozilima«.

U situaciji koja je uzeta kao primer to su jedine mogućnosti koje treba razmotriti u ovoj fazi procene.

Ukratko, u pogledu neprijateljskih mogućnosti postoji nekoliko važnih momenata koje treba istaći. Pitanja »kako«, »kada«, »gde«, i »kojom jačinom« uključuju se u izlaganje svake mogućnosti.

Kod proračuna uzima se vreme u koje neprijatelj najranije može otpočeti napad.

Prilikom proračuna vremena u pogledu izvođenja borbenih dejstava uzima se u obzir način koji je najpovoljniji sa gledišta neprijatelja. Naprimer, neprijatelj bi mogao da ima dovoljno kamiona za izvršenje pokreta motornim vozilima te, prema tome, obaveštajni oficir mora uzimati u obzir taj način transporta sve dok ne bude

imao čvrst razlog da veruje da neprijatelj takvim transportom ne raspolaže. Raditi drukčije značilo bi zanemariti jednu određenu mogućnost. Nema nikakve štete da se navede i vreme kada napad može otpočeti ako se pokret vrši peške, ukoliko to obaveštajnom oficiru dopušta raspoloživo vreme za procenu.

Najvažnije od svega toga je da obaveštajni oficir referiše da izvesni napadi *mogu* otpočeti iz određenih rejona u određeno vreme; on time nije rekao da će do tih napada *stvarno* doći. Ako bi tvrdio ovo poslednje, bilo bi to nagađanje. Obaveštajni oficir u suštini nije uradio ništa drugo nego upoznao svog komandanta sa izvesnim elementima vremena i prostora u vezi sa neprijateljskim dejstvom a koji se mogu uporediti sa elementima vremena i prostora koji važe za naše sopstvene snage.

D i s k u s i j a i a n a l i z a s v a k e r a z m o t r e n e m o g u ć n o s t i. U svojoj proceni komandant mora da prouči svaki način dejstva koji neprijatelj fizički može da primeni. I, kadgod bude u domenu njegovih mogućnosti, komandant će preduzeti potrebne mere da bi se obezbedio od svakog mogućeg načina dejstva, u cilju da, nezavisno od toga kako će neprijatelj dejstvovati, izvrši svoj zadatak ili bar da izbegne iznenađenje. Međutim, neprijatelj je fizički *sposoban* da uradi veoma mnogo stvari, pa naša sredstva u većini slučajeva nisu dovoljna da nam omoguće obezbeđenje od svake neprijateljske mogućnosti. Komandant, prema tome, mora da prihvati izvestan rizik. Jasno je da će taj rizik biti utoliko manje opasan ukoliko komandant može odrediti koju će mogućnost neprijatelj da primeni. Ovo je retko moguće sa sigurnošću unapred predvideti; ipak iskusan obaveštajni oficir, pomoću analize podataka, može da odredi za koji je način dejstva *najverovatnije* da će ga neprijatelj primeniti i tako pruži komandantu osnov za procenu rizika. Interes komandanta za ovu analizu dovodi do tačke 2B (2) procene situacije.

U toj tački vrši se procena neprijateljskog rasporeda i dejstva u cilju da se ustanovi, kadgod je to moguće, kolika je relativna verovatnost primene pojedinih neprijateljskih načina dejstva. Ovo mora biti zasnovano na či-

njenicama a ne na jednostavnoj pretpostavci obaveštajnog oficira da »bi u ulozi neprijatelja on dejstvovao tako«. Samo u izuzetnim prilikama, u nedostatku ostalih znakova, i kada se potpuno poznaju karakteristike neprijateljskog dejstva u poslednje vreme kao i taktička doktrina, nacionalna psihologija, ili karakter i sklonosti neprijateljskog komandanta, može se na osnovu ovih elemenata doneti opravdan zaključak u tom pogledu. Ovo rasuđivanje se naročito može primeniti na višim stepenima komandovanja; ipak je mnogo bolje zasnivati zaključke na hladnim, proverenim činjenicama o neprijateljskoj aktivnosti. Te hladne, proverene činjenice ne navode nas na pokušaj da nagađamo namere neprijatelja, jer namera je proizvod misaone delatnosti i lako se može promeniti.

Određivanje neprijateljskih mogućnosti koje će se najverovatnije ostvariti. Ako neprijatelj hoće da primeni jedan određeni način dejstva, on mora preduzeti izvesne mere i izvršiti izvesne radnje. Da bi, naprimer, mogla izvršiti napad u određenoj zoni, jedinica mora izvršiti pokret iz rejona dotadašnjeg rasporeda u blizinu mesta predviđenog za napad, može da ode u rejone prikupljanja, da razvije nove isturene stanice borbenih potreba, da pojača izviđanje i da premesti svoju artiljeriju na nove vatrene položaje. Te radnje pretstavljaju znakove na temelju kojih izvodimo zaključak da neprijatelj vrši pripreme za napad. Tablica znakova koji su uobičajeni za svaki opšti način dejstva priložena je u Glavi XI kao Obrazac 8. Prilikom određivanja kolika je relativna verovatnoća primene pojedinih neprijateljskih mogućnosti — u cilju da što je moguće ranije iznese komandantu šta će neprijatelj najverovatnije da uradi — obaveštajni oficir *ispituje, ceni i tumači ove znakove.*

Jasno je da ovaj deo procene pretstavlja razumno rasuđivanje. Nije to gatanje pomoću kristalne kugle niti nagađanje.

Obaveštajni oficir mora biti prilikom razrade ove tačke potpuno siguran. Ako veruje da raspolaže sa dovoljno podataka na osnovu kojih može utvrditi relativnu

verovatnoću određenog neprijateljskog dejstva, on će to odmah uraditi. Teško onom obaveštajnom oficiru koji čeka sve dok neprijatelj stvarno ne započne određeno dejstvo, pa da tek onda obaveštava svog komandanta kolika je relativna verovatnoća takvog dejstva. Sa druge strane, on bi bez oklevanja trebalo da kaže svom komandantu da ne raspolaže sa dovoljno podataka da bi mogao odrediti relativnu verovatnoću neprijateljskih načina dejstva. U takvom slučaju komandantu će, ukoliko je shvatio analizu pomoću koje je obaveštajni oficir došao do svojih zaključaka, biti moguće da dobije izvesnu sliku relativne verovatnoće neprijateljskih mogućnosti i da vodi borbu sa neprijateljem ali ne i da u dovoljnoj meri proračuna elemente vremena, prostora i zemljišta.

Mora se imati na umu da će se neprijatelj poslužiti raznim lukavstvima u cilju da nas obmane. Da bi se moglo odrediti koje su neprijateljske mere lažne, a koje istinite, s obzirom na buduće neprijateljsko dejstvo, potrebno je da komandant i obaveštajni oficir oštroumno rasuđuju i da se podaci neprekidno prikupljaju.

Ovim se završava razmatranje obaveštajnog dela komandantove procene. Ali pre nego što pređemo na drugo pitanje treba da se zadržimo na još nekoliko značajnih stvari.

Forma obaveštajne procene. Razmotrimo najpre formu obaveštajne ocene. Tačke koje su izložene u vojnim pravilima i u ovoj knjizi služe samo za orijentaciju. Svako obaveštenje koje ne utiče na komandantovu odluku treba da se izostavi. Isto tako svaki podatak obaveštajne prirode koji komandant treba da zna da bi doneo odluku mora se uneti u procenu bez obzira da li je obuhvaćen u tačkama obrasca ili nije.

Obaveštajna se procena može izložiti usmeno ili pismeno. U oba slučaja treba da bude kratka i jasna. Komandant divizije ili manje jedinice retko će imati dovoljno vremena da solidno prouči obaveštajnu procenu od četiri ili pet stranica. Kao neophodan minimum, međutim, obaveštajna procena mora istaći neprijateljske mogućnosti i relativnu verovatnoću njihove primene (ukoliko za takav zaključak ima dovoljno elemenata).

Kada podneti obaveštajnu procenu. Kao sledeće, razmotrimo pitanje kada obaveštajni oficir treba da podnese komandantu obaveštajnu procenu. Komandant će tražiti procenu da bi mogao doneti taktičku odluku. Obaveštajni oficir mora zbog toga biti *spreman* da u svako doba podnese procenu; on će sastaviti novu ili uneti izmene u postojeću procenu kadgod dođe do značajnije promene u situaciji kod neprijatelja. Pored toga, on je odgovoran da skrene komandantu pažnju na svaku promenu u njegovoj proceni, bez obzira da li je komandant to tražio ili ne.

Sadržaj procene. Što se tiče sadržaja procene, osnovno pravilo je da treba »reći nešto određeno«. U Drugom svetskom ratu bilo je isuviše dugačkih i nejasnih obaveštajnih procena. Bile su sastavljene tako neodređenim jezikom i sadržale toliko vojnih fraza da ustvari nisu komandantu dale ništa na čemu bi mogao da zasnuje svoju odluku. Očigledno radilo se o lukavstvu obaveštajnog oficira u cilju da prikrije oskudicu u podacima ili da se »zaštiti« u slučaju da je pogrešno procenio činjenice ili doneo pogrešne zaključke. Lek za ovu suviše raširenu bolest, pretstavlja solidno poznavanje obaveštajnog procesa i obaveštajne procene koja se ponekad zasniva na zaključcima donetim na osnovu pretpostavki. Kada komandant jednom ovo shvati, on će potsticati svog obaveštajnog oficira da bude određen i neće ga izgrditi ako je bio određen i pritom pogrešio. Međutim, da bi zaslužio poverenje komandanta, obaveštajni oficir mora biti apsolutno pošten. Ako ništa ne zna o neprijatelju, tada treba komandantu to da kaže, a ne da pokuša da to prikrije nekom »dvosmislenom brbljarijom«.

Fraziranje u američkim obaveštajnim procenama postalo je u toku Drugog svetskog rata toliko rašireno da je izazvalo smeh čak i kod naših saveznika, Britanaca i Kanađana, koji su obično bili puni takta. Kanadska Prva armija ubola je, u jednom od njenih obaveštajnih izveštaja, Amerikance sledećom primedbom: »Ako pozajmimo od Amerikanaca obrazac obaveštajne procene možemo reći da je neprijatelj na Zapadu u stanju da:

1. — (a) pretrpi katastrofu
(b) napravi čudo
2. — (a) izvrši srećno i organizovano povlačenje na desnu obalu reke Rajne.«

»Ostvarenje mogućnosti 1 (a) je moguće. Mogućnost 1 (b) nije verovatna jer za tako nešto nema uslova. Mogućnost 2 (a) zavisi od toga da li će neprijatelj doneti odluku da se što pre povuče preko Rajne. Samo ako odmah pristupi izvršenju 2 (a), neprijatelj može 1 (a) pretvoriti u 1 (b).«

Što se tiče budućnosti, postavlja se pitanje kako će obaveštajna procena prikazati komandantu opasnost biološkog, hemiskog i atomskog rata? U okviru taktičkih jedinica (od armije pa naniže), prilikom razmatranja neprijateljskih mogućnosti upotreba tih oružja normalno se ne tretira kao poseban način dejstva. Ona isto kao i neprijateljski napad iz vazduha pretstavlja stalnu opasnost. Svaki komandant mora uvek preduzimati mere da bi zaštitio svoju jedinicu. U slučajevima kada će upotreba biološkog, hemiskog ili atomskog oružja od strane neprijatelja imati jak uticaj na izvršenje našeg zadatka i kada osim toga postoje razlozi za verovanje da će neprijatelj verovatno ova sredstva upotrebiti, komandant mora da bude obavešten o tim neprijateljskim mogućnostima. Međutim, njihovo stalno i nesmotreno ponavljanje u svakoj proceni brzo će dovesti do toga da će komandant ove elemente zanemariti kao da mu uopšte o njima nije referisano.

OBAVEŠTAVANJE

Korišćenje obaveštenja ima i svoju drugu stranu. Nije dovoljno da obaveštenja koristi samo komandant, nego je potrebno *obaveštavati* i ostale jedinice. Obaveštajni rad zasniva se na načelu da je dužnost svakog pojedinca i štaba da prosledi sve podatke i obaveštenja nižim, susednim i višim jedinicama. Obaveštenja vojne prirode nisu niodkakve vrednosti ukoliko blagovremeno ne stignu do zainteresovanih pojedinaca ili jedinica kojima treba da posluže. Zbog toga je od najvećeg značaja da se

ona pravilno i brzo dostave u saglasnosti sa njihovom hitnošću i najpogodnijim raspoloživim sredstvima.

Red hitnosti. Prilikom pripreme vojnih obaveštenja za raspodelu treba ih najpre razvrstati na sledeće kategorije:

1. — Obaveštenja koja treba bez odlaganja dostaviti komandantu, ostalim otsecima štaba, ili, nižim, susednim, ili višim jedinicama. Naprimer, sva obaveštenja o numeraciji i sastavu neprijateljskih jedinica prosleđuju se višem štabu odmah čim se dobiju od organa prikupljanja. Važni podaci o upotrebi bojnih otrova i dejstvu neprijateljske avijacije i oklopnih snaga prosleđuju se zainteresovanim pojedincima i jedinicama čim se prime.

2. — Obaveštenja koja mogu da pričekaju i da se uključe u periodične ili neke druge predviđene izveštaje ili prikaze.

Načini dostavljanja podataka i obaveštenja. Obično se koristi pet načina: lični dodir, depeše, konferencije, radna karta i obaveštajni dokumenti. Pošto su svi načini, osim poslednjeg, obično poznati, u ovoj će Glavi biti reči samo o obaveštajnim dokumentima. Oni obuhvataju periodične obaveštajne izveštaje, specijalne obaveštajne studije, izveštaje i prikaze i, najzad, borbene zapovesti i obaveštajne priloge.

Prilikom pripreme bilo kojeg izveštaja imajte na umu da se njegova vrednost ne meri po njegovoj dužini. Sažeto izlaganje važnih pitanja je obično sve što se traži; međutim, često će biti potrebni i razrađeni izveštaji. O svakom od tih raznih dokumenata govori se u sledećim redovima.

Periodični obaveštajni izveštaji. U periodičnom obaveštajnom izveštaju sumiraju se svi podaci koji su bili prikupljeni, procenjeni i protumačeni u toku određenog vremenskog perioda. U jedinicama nižim od divizije podnosi se samo *periodični izveštaj jedinice*, ali u njemu postoji jedna tačka koja odgovara periodičnom obaveštajnom izveštaju. Vreme podnošenja izveštaja i period koji u njima treba obuhvatiti određuju po svom nahođenju viši štabovi. Za vreme borbenih dejstava izveštaj se obično sastavlja svaka 24 sata.

Periodični izveštaj i šeme situacije predviđeni su da se prvenstveno koriste za vreme dodira sa neprijateljem. Ali oni postižu svoju svrhu i kada se dostavljaju jedinicama van dodira jer omogućavaju da komandanti tih jedinica budu stalno u toku opšte situacije kod neprijatelja i posebne situacije na onim mestima gde je verovatno da će njihova jedinica biti upotrebljena. Periodični obaveštajni izveštaj dostavlja se višim, nižim i susednim jedinicama kao pogodan način obaveštavanja tih jedinica o situaciji kod neprijatelja, kako ju je procenila jedinica koja podnosi izveštaj.

Važni podaci koji se nalaze u periodičnom obaveštajnom izveštaju bili su obično već ranije dostavljeni zainteresovanim jedinicama putem depeša. Izveštaj zbog toga služi kao formalna potvrda tih fragmentarnih depeša, a ujedno se u njemu po prvi put iznose obaveštenja od manjeg značaja. Uprkos tome ti manje hitni podaci i obaveštenja imaju priličan značaj za više štabove gde se može ceniti kakav će njihov značaj biti u daljoj perspektivi. Naprimer, podaci o neprijateljskoj taktici mogu se iskoristiti prilikom budućeg planiranja.

Konture periodičnog obaveštajnog izveštaja mogu se videti u Glavi XI, Obrazac 9. Sam izveštaj sastavlja se na osnovu radnog bloka obaveštajnog oficira. O radnom bloku govoreno je u Glavi »O obradi podataka« i sada postaje jasno zašto su tačke radnog bloka istovetne sa tačkama periodičnog obaveštajnog izveštaja. Nije potrebno naglasiti da se izostavlja svaka tačka izveštaja za koju nema podataka. Izveštaj takođe obuhvata sve karte, šeme i priloge koji su potrebni da bi se u potpunosti prikazala postojeća situacija i neprijateljska borbena dejstva u toku dotičnog perioda. Kada se bilo koje pitanje može bolje prikazati na karti ili šemi bolje je i treba ga prikazati ovako, a ne tekstuelno u izveštaju. Čitav izveštaj često se može napisati na margini karte ili šeme. U situacijama koje se brzo menjaju ovakav izveštaj, koji sadrži svega nekoliko najbitnijih elemenata, može se brzo sastaviti i proslediti.

S p e c i j a l n i i z v e š t a j i i p r i k a z i. Pored periodičnog izveštaja, mogu se pripremiti i *specijalni iz-*

veštaji i prikazi kada su potrebni komandantu. Oni sadrže obaveštenja koja mogu ali ne moraju biti uključena u periodični obaveštajni izveštaj. Izveštaji o situaciji ili dejstvu mogu biti od najveće koristi komandantu ako su sastavljeni u pravom momentu. Ovaj momenat mogao bi da bude pri kraju najteže borbe u toku dana, u kom slučaju izveštaj može poslužiti kao osnova za donošenje komandantove odluke za noćni raspored i za produženje dejstva sledećeg dana. Izveštaji o situaciji mogu biti potrebni u raznim razmacima u toku dana — rano ujutro, u podne i u sumrak — bez obzira na podatke kojima se raspolaže. Najvećim delom ovo su kratki delimični izveštaji iako ponekad imaju oblik nedeljnih izveštaja. U prošlosti bili su poznati pod raznim nazivima kao, naprimer, izveštaji o situaciji, obaveštajni prikazi, nedeljni izveštaji, mesečni izveštaji, a bilo je i drugih prikladnih naziva. Broj pismenih izveštaja koji se traži od potčinjenih jedinica treba da bude minimalan. Radio i telefon obično će zadovoljiti potrebe u toku dana.

Specijalne obaveštajne studije. Ponekad će komandant po izvesnom pitanju zahtevati *specijalnu obaveštajnu studiju.* Kada se takva studija traži može se izneti u svega nekoliko reči, a može imati i oblik razrađene studije sa kartama, šemama i fotografijama u prilogu. Obaveštajni oficiri moraju biti spremni da vrše studije i da podnose izveštaje o neprijateljskoj taktici, njenoj efikasnosti i načinu suprotstavljanja, o verovatnoj reakciji neprijatelja na dejstva koja predviđamo protiv njega i o potrebi izviđanja izvesnih prostorija, snaga ili postrojenja.

Borbene zapovesti i obaveštajni prilozi. *Borbena zapovest* i *obaveštajni prilog* nemaju prvenstvenu namenu davanja obaveštenja. Ipak, prva tačka svakog od njih sadrži dovoljno podataka o neprijatelju, zemljištu i vremenskim prilikama, tako da potčinjene jedinice mogu izvršiti taktički zadatak postavljen u borbenoj zapovesti, kao i obaveštajne zadatke date u obaveštajnom prilogu. Često obaveštajna procena zamenjuje prvu tačku obaveštajnog priloga.

ZAKLJUČAK

Ova se Glava može najbolje zaključiti rečima Kongresnog izveštaja o katastrofi u Perl Harboru. Izveštaj kaže: »... komandanti retko kada imaju dovoljno vremena da izvrše detaljnu procenu koja je potrebna da bi se došlo do pravilnih zaključaka o neprijateljskim mogućnostima; zbog toga oni se moraju oslanjati na obaveštajne oficire svog štaba. Ako pak obaveštajni organi njihovog štaba nisu sposobni ili ako ne uživaju potpuno poverenje komandanta, rezultati mogu biti poražavajući. Međutim, kako je to gore navedeno, na komandantu leži konačna odgovornost da se obezbedi prikupljanje podataka i obaveštenja koja su mu potrebna u svakoj konkretnoj situaciji i na kojima mora zasnivati odluke koje će mu omogućiti da izvrši svoj zadatak bez obzira na to kako će dejstvovati stvarni ili mogući neprijatelj. Isto je tako važno da obaveštajni i ostali oficiri štaba poseduju visoki stepen snalažljivosti kako bi se svi podaci kojima raspolaže određena jedinica mogli u potpunosti obraditi i iskoristiti u vidu obaveštenja u cilju da se u pogodnoj formi stave na raspolaganje svim zainteresovanim komandantima da ih najbolje iskoriste«.

*

Glava V

USMERAVANJE RADA NA PRIKUPLJANJU PODATAKA

Napori organa prikupljanja usmeravaju se na specifičan način, zavisno od okvira mogućnosti svakog organa, u cilju da se obezbedi koordinirano prikupljanje podataka koji su potrebni komandantu da bi mogao rukovoditi budućim radom svoje jedinice.

Pošto smo videli da je korišćenje obaveštenja »konačni rezultat i opravdanje svih obaveštajnih delatnosti«, može izgledati da ova Glava protivreči toj postavci. Ali to nije slučaj. Pošto znamo na koji način komandant koristi obaveštenja, možemo sada razmotriti kako on sa sigurnošću postiže da dobije ono *što* mu je potrebno i *kada* mu je potrebno.

Retko kad je situacija toliko jasna ili mogući načini neprijateljskog dejstva toliko ograničeni, da je komandant u stanju da stvori svoje planove a da pri tome u njegovim mislima nema nikakvog pitanja. On sebi stalno postavlja pitanje kako će neprijatelj reagovati na njegovo dejstvo. On razmišlja o budućim odlukama koje će morati da donese i o podacima koji će mu biti potrebni da bi ih mogao doneti. Knez Velington[10]) izrazio je koman-

[10]) Artur Velsli Velington (1769—1852), britanski vojskovođa i državnik. Poznat po borbama koje je u Španiji i Portugaliji vodio protiv Napoleonovih snaga i po bici kod Vaterloa (1815) u kojoj je komandovao britanskim snagama. Kasnije je postao vrhovni

dantovo gledište kada je rekao da je proveo polovinu svoje vojne karijere razmišljajući šta se događa »sa druge strane brda«.

Ta pitanja komandanta zalaze u maglu ratne neizvesnosti. Ali se ta magla neće sama od sebe raspršiti. Čak i najbolje izvežbanim trupama i obaveštajnim organima potreban je izvestan putokaz koji će obezbediti da njihovi napori budu pravilno usmereni. Naša početna iskustva iz Drugog svetskog rata ilustruju ovo pitanje. Izveštaj o jednoj od prvih operacija otkriva da obaveštajni otsek NN divizije ... »nema obaveštajnog plana i da nije izdao nikakva obaveštajna uputstva trupama. Nedostajalo je energično usmeravanje obaveštajnih napora. Kao rezultat toga radna karta bila je za svaku praktičnu svrhu bez koristi jer je bila prazna, a diviziska procena neprijateljskih snaga na otseku istočno od reke NN, bila je ... zasnovana na nagađanju.«

Ovo je, najblaže rečeno, nezdrava situacija. Lek se sastoji u pravilnom usmeravanju rada na prikupljanju podataka jer u ovoj fazi obaveštajnog ciklusa komandant preduzima mere koje su odraz nastojanja da dođe do potrebnih podataka. Usmeravanje rada na prikupljanju podataka izražavaju: bitni podaci potrebni komandantu, plan prikupljanja obaveštajnog otseka u cilju dobijanja željenih podataka i izvršenje plana pomoću naređenja i traženja upućenih obaveštajnim organima.

BITNI PODACI

Nema nikakve sumnje da se podaci koji su komandantu uvek potrebni odnose na »sve što je moguće saznati o neprijatelju, zemljištu i vremenskim prilikama«. Međutim, ako on postavi ovako uopšten obaveštajni zadatak, rezultati bi bili približno jednaki onima koje je postigao neki organ prikupljanja kome je rečeno da »izvesti o svemu što primeti«. Takvi izveštaji umnogome zavise od slučajnosti. Pored toga, komandantova sredstva za prikupljanje podataka su retko kad dovoljna da bi mu

---

komandant britanske vojske, a zatim bio jedno vreme pretsednik vlade i ministar inostranih poslova. — Prim. red.

omogućila da dobije »sve što je moguće saznati«. Zbog toga on svoja sredstva mora da usmeri na izvršenje određenih zadataka. Ovim zadacima treba da se obuhvate svi bitni podaci. Pod bitnim podacima podrazumevaju se oni podaci koji su komandantu potrebni da bi mogao rukovoditi budućim radom svoje jedinice.

Da bismo shvatili sve što je prethodilo izboru i određivanju bitnih podataka, razmotrićemo rad komandanta koji je dobio izvestan zadatak u određenoj situaciji. Obaveštajni oficir podneo je obaveštajnu procenu koja obuhvata sva raspoloživa obaveštenja u pogledu operaciske zone, situacije kod neprijatelja, neprijateljskih mogućnosti i, kada za to ima pouzdanih znakova, najverovatnijeg načina neprijateljskog dejstva. Na temelju ovih elemenata i raspoloživih sredstava komandant donosi odluku kako će izvršiti svoj zadatak.

Kada je jednom doneo svoju odluku, komandant se još nalazi pred dva važna pitanja koja se odnose na neprijatelja. Prvo, da li će situacija kod neprijatelja za vreme sprovođenja moje odluke u život biti jednaka onoj za vreme donošenja odluke? — i, drugo, ako je jednaka, kako će neprijatelj reagovati za vreme ostvarenja moje odluke? Ponekad u prošlosti to su bili jedini bitni podaci koje je komandant tražio. Ipak, oni sami po sebi nisu dovoljni da bi mogli usmeriti planiranje obaveštajnog oficira ili napore organa prikupljanja.

F o r m u l i s a n j e b i t n i h p o d a t a k a. Kako treba formulisati traženje potrebnih podataka? Šta treba uključiti u bitne podatke a šta treba izostaviti? Da bi bitni podaci mogli poslužiti kao koristan putokaz moraju se izneti što jasnije, a to važi i za ostale podatke obaveštajne procene. Sledeća pitanja, primenjena na konkretnu situaciju, pomoći će da se bitni podaci formulišu tako da će stvarno moći da posluže kao celishodan putokaz:

Prvo, na koje načine neprijatelj može da dejstvuje i u kojoj će meri ova dejstva otežati ili olakšati izvršenje našeg zadatka?

Drugo, koja je sledeća važnija odluka koja se već može predvideti i koji su podaci potrebni da bi se ona mogla doneti?

Treće, koji podaci o zemljištu i vremenskim prilikama nedostaju a potrebni su?

I *četvrto*, koje su podatke, u vezi sa situacijom kod naše jedinice, tražili štabovi susednih i pretpostavljenih jedinica?

Treba da bude jasno da potreba za bitnim podacima proističe usled nedostatka obaveštenja; oni su posledica činjenice da komandant nije siguran na koji će način neprijatelj dejstvovati. Podaci koji, prema tome, daju odgovor na to pitanje smatraju se bitnim podacima.

Ako su podaci o neprijatelju naročito oskudni, tada postoji samo jedan bitan podatak: gde se nalazi neprijatelj i kakva je njegova jačina? Ovo ilustruje skica br. 10.

Situacija: 1 pešadiska divizija ima zadatak da ovlada objektom O. Nisu primećene nikakve neprijateljske snage.

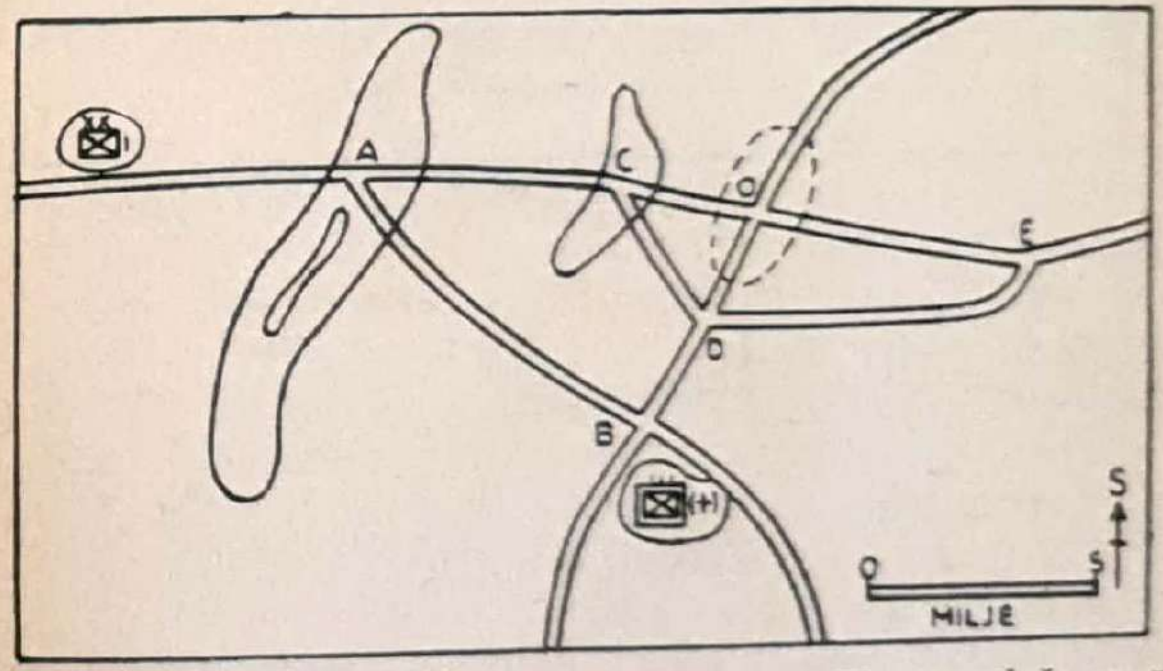

Skica br. 10. — Određivanje bitnih podataka. Ne raspolaže se nikakvim podacima o neprijatelju.

Neprijateljske mogućnosti: Postoji mogućnost da se neprijatelj nalazi u rejonu odakle može otežati izvršenje zadatka 1 pešadiske divizije.

Bitni podaci: Utvrditi položaj i jačinu neprijateljskih snaga koje mogu da se suprotstave 1 pešadiskoj diviziji prilikom njenog dejstva u cilju zauzimanja objekta O.

Tako nejasna situacija o neprijatelju je, na sreću, retka. Obično se raspolaže bar nekim podacima o neprijatelju na kojima se može zasnovati odluka. Sama činjenica da izvesni podaci o neprijatelju postoje, omogućuje da bitni podaci budu određeniji, a samim tim postaju određeniji i zadaci organa prikupljanja. Ako su u prethodnoj situaciji primećene neprijateljske snage, kao što je to prikazano na skici br. 11, ocena neprijateljskih mogućnosti i traženje bitnih podataka postaju detaljniji.

Neprijateljske mogućnosti: Neprijatelj može izvršiti posedanje odbranbenih položaja A, C ili O sa tri bataljona pešadije uz podršku jednog diviziona artiljerije u roku od četiri sata maršovanja.

Neprijatelj može, počesno angažujući snage, izvršiti napad na desni bok 1 pešadiske divizije u rejonu A, C ili O, sa tri bataljona pešadije uz podršku jednog diviziona artiljerije u roku od tri sata maršovanja.

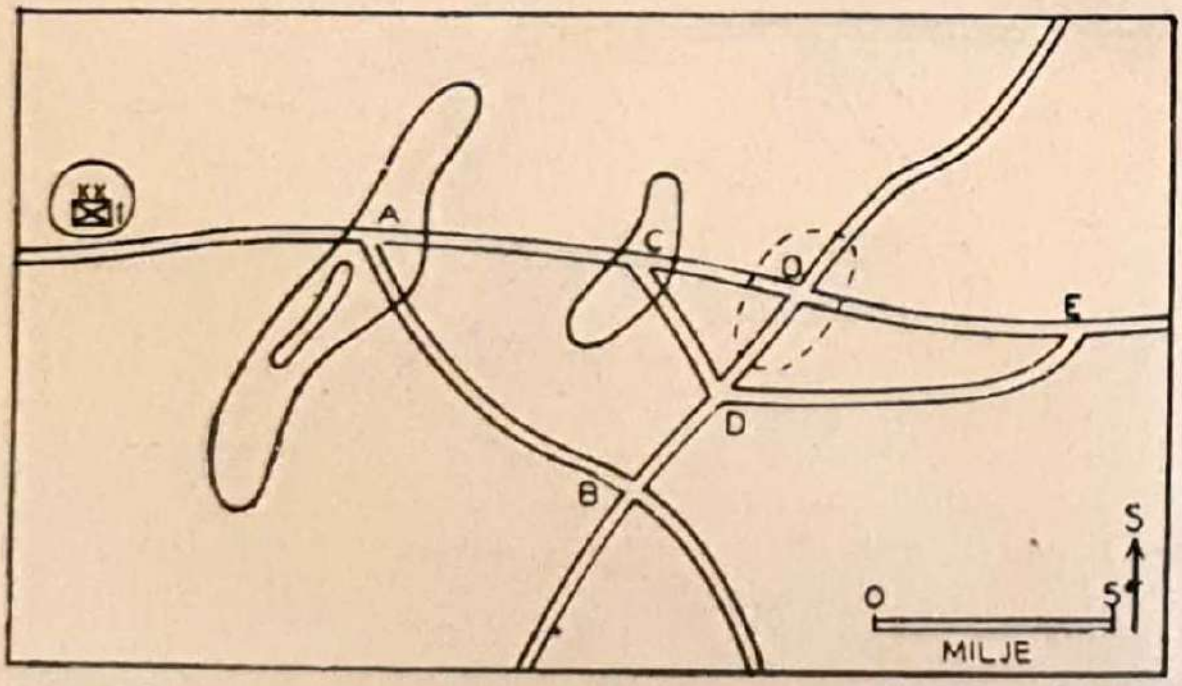

Skica br. 11. — Određivanje bitnih podataka. Raspolaže se izvesnim podacima o neprijatelju.

Bitni podaci: Utvrditi da li će se borbena grupa Crvenih u rejonu južno od B suprotstaviti 1 pešadiskoj diviziji odbranom; utvrditi da li će se položaji za odbranu nalaziti u rejonu A, C ili O.

Utvrditi da li će borbena grupa Crvenih izvršiti napad na desni bok 1 pešadiske divizije. Utvrditi da li će napad doći iz rejona A, C ili O.

Iz navedenih primera treba da bude jasno da što su određenije neprijateljske mogućnosti, to su određeniji i bitni podaci. Slabo formulisani bitni podaci neminovno će imati za posledicu slab rad na prikupljanju. Organi će utrošiti energiju i vreme na prikupljanju nepotrebnih podataka, dok, s druge strane, neće uspeti da dođu do onih konkretnih podataka koji su komandantu potrebni.

Pravilno korišćenje bitnih podataka. Što se tiče bitnih podataka, najveći nedostatak u prošlosti možda se ogledao u neshvatanju njihovog stvarnog značaja. Načelnik obaveštajnog otseka jednog korpusa izrazio je mišljenje koje nije bilo jedino u redovima obaveštajnih oficira (a ni jedino među komandantima), kada je rekao: »Stalno sam primećivao da se bitni podaci obično smatraju neophodnim samo prilikom sastavljanja borbene zapovesti, a zatim potpuno zaboravljaju. Još nikada u mom ograničenom ratnom iskustvu nisam primio ni od jedne jedinice određen odgovor na moje traženje bitnih podataka — ni redovnim, ni vanrednim putem.«

Zašto je ovo mišljenje tako široko rasprostranjeno? Da li je pravilno? Potpuno poznavanje rada na usmeravanju prikupljanja podataka pretstavlja najbolji dokaz da je navedeno mišljenje pogrešno. Bitni podaci nisu neka maglovita pitanja koja komandant kroz razgovor postavlja obaveštajnom oficiru. Komandant niti se zavaljuje u svoju stolicu niti obaveštajnom oficiru kaže: »Samo uzgred da pitam: hoće li borbena grupa Crvenih u rejonu južno od B preći u odbranu na položaju A, C ili O?« Ne, iza tih pitanja ima nešto više od toga. Ovakva pitanja pretstavljaju zadatke, obaveštajne zadatke jedinice. Za svaki bitni podatak komandant ustvari kaže: »Divizija treba da ustanovi da li će se borbena grupa Crvenih u rejonu južno od B suprotstaviti izvršenju zadatka 1 divizije odbranom i, ako je to slučaj, da li će to biti na položaju A, C ili O«. I zaista, on se zatim okreće svom obaveštajnom oficiru i kaže: »Vi ćete upotrebiti sve obaveštajne organe kojima raspolaže ova jedinica u cilju izvr-

šenja ovog obaveštajnog zadatka«. Da bi se obaveštajni organi pravilno koristili, da bi se uskladili njihovi napori i da bi se obezbedilo izvršenje zadatka, potreban je plan.

PLAN PRIKUPLJANJA

Namena plana prikupljanja jednaka je nameni bilo kojeg drugog plana: pružiti osnov za izdavanje blagovremenih naređenja i obezbediti objedinjavanje napora. I, kao bilo koji drugi plan, on se zasniva na određenom zadatku, u ovom slučaju na obaveštajnom zadatku.

U planu prikupljanja, uz svaki obaveštajni zadatak odnosno bitni podatak navode se elementi i znaci ili, drugim rečima, podaci koje treba prikupiti da bi se obaveštajni zadatak kojeg je komandant postavio mogao izvršiti. Ti su »znaci« spomenuti u prethodnoj Glavi, kada je bilo reči o tome da oni pretstavljaju temelj za određivanje relativne verovatnoće neprijateljskih mogućnosti. Za vreme rada na proceni, relativnu verovatnost neprijateljskih mogućnosti treba određivati na osnovu znakova koji u tom momentu postoje. Jasno je onda da isto važi i za svaku dalju obaveštajnu procenu, koja treba da dâ odgovor na traženje formulisano u bitnim podacima. U stvarnim operacijama spreman obaveštajni oficir će revidirati i proširiti znakove koji su izneti u Glavi XI.

P r i p r e m a p l a n a p r i k u p l j a n j a. Postoji onoliko načina za pripremu plana prikupljanja koliko ih ima za pripremu operativnog plana. I u jednom i u drugom slučaju najbolja polazna tačka je karta.

Osim nanošenja postojeće situacije, na kartu se ucrta i svaka neprijateljska mogućnost označena kao bitni podatak, kako bi se na karti mogla uočiti. Zatim se, za svaku mogućnost posebno, obeležavaju rejoni gde ima znakova da bi moglo doći do takvog dejstva, i sam način dejstva. Upotreba raznih boja i ustaljenih znakova olakšaće ovaj način planiranja po karti. Na osnovu karte i rasporeda naših sopstvenih snaga sada je moguće utvrditi koje jedinice mogu najbolje da dejstvuju po pojedinim ucrtanim varijantama. Primerak ove vrste plana prikupljanja koji se

radi na oleati prikazan je na skici br. 12 gde su korišćeni bitni podaci o kojima je maločas bilo reči.

Često će bitnih podataka biti više ili će, pak, biti potrebna detaljnija analiza. U takvom slučaju biće potrebno da se plan na karti dopuni izvesnom formom pismenog

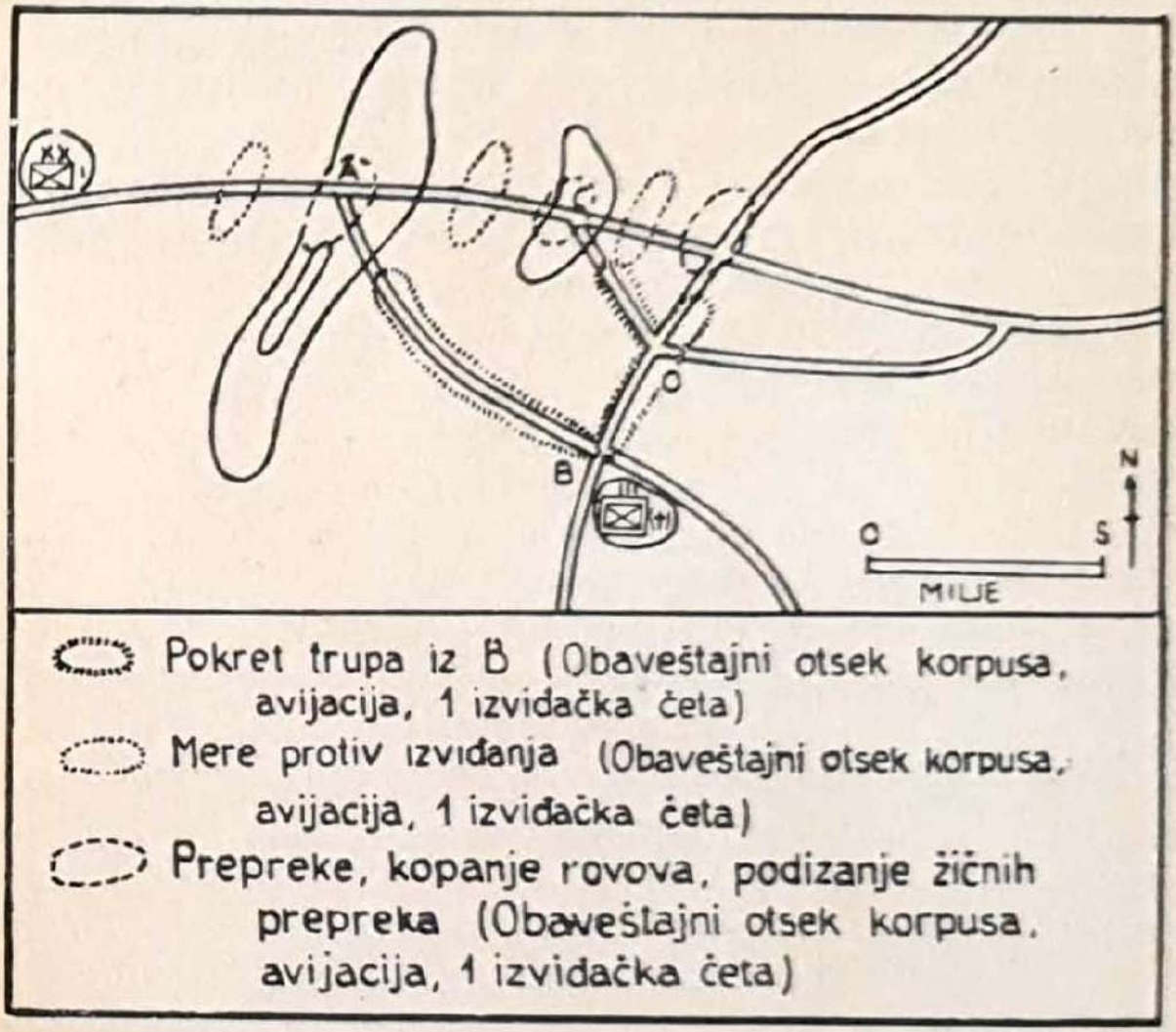

Skica br. 12. — Priprema plana prikupljanja.

plana. Izvod iz pismenog plana prikupljanja nalazi se u Glavi XI, kao Obrazac 10. Oba ova primera, pismeni plan i plan na karti, zasnivaju se, u cilju lakšeg upoređenja, na istim bitnim podacima.

Sadržaj plana prikupljanja nije šablonski utvrđen. On zavisi od raspoloživog vremena za njegovu razradu i od toga da li se plan odnosi na potpuno novi zadatak ili ne. U toku svake operacije u mislima komandanta iskrsavaće nova pitanja. Ovim naknadnim traženjima podataka obaveštajni oficir treba da udovolji. Plan prikupljanja sadržaće u takvom slučaju samo kratku analizu

bitnih podataka i rubriku organa koji treba da prikupe tražene podatke. Ovakvi skraćeni planovi verovatno će se češće susretati nego detaljno i potpuno razrađeni planovi prikupljanja.

U svakom slučaju, bilo da je plan prikupljanja izrađen na oleati, ili je detaljno razrađen pismeno, ili postoji samo u glavi obaveštajnog oficira, on mora da obezbedi usklađene napore organa prikupljanja u cilju dobijanja podataka koji će omogućiti izvršenje obaveštajnog zadatka. Odgovornost koju u tom pogledu ima komandant je jasna. Njegovim jedinicama pretstoji izvršenje određenog zadatka. One će taj zadatak retko kad moći da izvrše ako sede i čekaju dok podaci pristignu. Pored izvršenja ostalih zadataka, one mora da izviđaju i same dolaze do podataka. Obaveštajni zadatak često se mora izvršiti odvojeno i nezavisno od taktičkih zadataka. Ova pitanja spadaju i u nadležnost operativnog oficira, zbog čega operativni plan i plan prikupljanja moraju biti tesno usklađeni. Jedinice se mogu upotrebiti za prikupljanje podataka, ali ni obaveštajni ni operativni oficir nemaju isključivo pravo komandovanja njima. Komandant, međutim, ima to pravo i podjednako je zainteresovan da se sprovede u život kako operativni plan, tako i plan prikupljanja.

POSEBNA NAREĐENJA I TRAŽENJA

Bez obzira koliko je plan prikupljanja potpun i koliko je iscrpno obaveštajni oficir razradio traženje bitnih podataka, ništa se od toga neće izvršiti sve dok plan ne bude sproveden u život. Ovo se postiže na jedan od dva načina: izdavanjem delimičnih naređenja organima, ili dostavljanjem čitavog obaveštajnog priloga.

Obaveštajnim organima potčinjenih jedinica dostavljaju se *naređenja*, dok se organima susednih i pretpostavljenih jedinica upućuju *traženja*. I u jednom i u drugom slučaju ona se zasnivaju na elementima, odnosno podacima koji su obaveštajnom oficiru potrebni da bi mogao izvršiti svoj zadatak. U naređenjima i traženjima ne sme doći do jednostavnog ponavljanja zadataka koje je komandant formulisao i označio kao bitne podatke, jer bi

to zahtevalo da svaki obaveštajni organ koji takva naređenja, odnosno traženja, primi sam razradi ove zadatke. Takav metod prebacivanja brige na drugoga nikad nije dao željene rezultate.

Ranije navedeni korpus pao je u tu klopku, pa je čak obelodanio svoju grešku kada je dostavio sledeći dopis potčinjenim jedinicama: »... Nadali smo se da će sva obaveštajna odeljenja i otseci analizirati bitne podatke, izvući iz toga elemente za koje smatraju da ih njihovi potčinjeni organi mogu prikupiti i da će zatim svakom potčinjenom organu izdati odgovarajuća naređenja u cilju da od njih dobiju tražene podatke...« Nije nikakvo čudo što obaveštajni otsek korpusa nije »nikada primio određen odgovor na njegovo traženje bitnih podataka, ni redovnim, ni vanrednim putem«. Svaki potčinjeni obaveštajni oficir ima pune ruke posla sa analizom bitnih podataka svog sopstvenog komandanta. Kao organ prikupljanja on će prikupiti svaki određeni podatak koji od njega traži viši štab; on, međutim, nije u stanju da analizira sve bitne podatke od štabova vojišta pa naniže.

Pismeno naređenje na skici br. 13 sadrži nešto više od jednostavnog ponavljanja komandantovih traženja u pogledu bitnih podataka. Ono se zasniva na elementima koji će, zajedno sa indicijama i podacima koje će prikupiti ostali organi, dati odgovor na navedeno komandantovo traženje.

Komandiru I izviđačke čete

Čim prikupite podatke, odmah, a u slučaju negativnog rezultata svakih pola sata, dostavite izveštaj o rasporedu neprijateljskih jedinica u (4837), u (6737) i u (8536); o položaju i veličini prepreka i rovova i o podizanju žičnih prepreka u rejonu (5237) i (9036); i o pokretu trupa duž puteva iz B do (52237), (7137) i (9036).

Skica br. 13. — Pismeno naređenje organu prikupljanja.

Činjenica da se plan prikupljanja može pretstaviti na oleati stvara mogućnost da se i naređenja i traženja prikažu grafičkim putem. Ovim se često postiže ušteda u vremenu, pošto prilikom sastavljanja pismenog naređenja treba ispisati koordinate određenih tačaka na karti. Pored toga, primalac naređenja mora pismene koordinate naneti na svoju kartu pa tek onda će moći da shvati dobijeno naređenje i preduzeti potrebne mere.

Kada se naređenje ili traženje dostavlja grafičkim putem, na šemi treba zaokružiti rejone koji su u pitanju, kratko navesti tražene podatke naznačujući na koje se rejone odnose i odrediti vreme dostavljanja izveštaja. U skici br. 14 prikazano je naređenje u vidu šeme. Ovo naređenje može dobro da zameni pismeno naređenje sa skice br. 13.

Skica br. 14. — Naređenje organu prikupljanja u vidu šeme.

Upadljiva sličnost između usmeravanja rada na prikupljanju podataka i usmeravanja taktičkog dejstva postaje još izrazitija ako se razmotri oboje. Ovde pod nazivom »posebna naređenja i traženja« vidimo ona deli-

mična naređenja pomoću kojih se izvestan plan sprovodi u život; ali, u ovom slučaju, to je plan prikupljanja podataka i obaveštenja.

OBAVEŠTAJNI PRILOG

Kadgod to vreme dozvoljava, plan prikupljanja se sprovodi u život pomoću obaveštajnog priloga. Sadržaj priloga je širi od plana prikupljanja, a jedan od glavnih razloga za njegovo sastavljanje leži u potrebi da se potčinjenim organima dostavi celovita zapovest za prikupljanje podataka. Prilog zbog toga umnogome liči na borbenu zapovest.

Primer obaveštajnog priloga nalazi se u Glavi XI kao Obrazac 11. Razmatrajući prilog tačku po tačku, upotpunićete sliku o toj sličnosti.

Prve tri tačke jednake su onima iz borbene zapovesti: neprijatelj, zadatak i zadaci potčinjenih jedinica. Međutim, u obaveštajnom prilogu, prva tačka je obično mnogo detaljnije razrađena nego prva tačka borbene zapovesti. Ovo je potpuno razumljivo kada se zna da se obaveštajni prilog izdaje samo kada se raspolaže sa dovoljno vremena za sastavljanje detaljne slike neprijateljske situacije. U protivnom situacija kod neprijatelja izlaže se u prvoj tački borbene zapovesti, a obaveštajni prilog se ne izdaje.

Druga tačka priloga sadrži ono što bi se moglo nazvati »obaveštajni zadatak«. Nju sačinjavaju bitni podaci koje je kao takve odredio komandant. Bitni podaci su uvršćeni u obaveštajni prilog da bi poslužili kao putokaz za rad svih organa na prikupljanju, bez obzira da li su tim organima određeni posebni zadaci ili ne.

Treća tačka sadrži posebna naređenja i traženja upućena obaveštajnim organima potčinjenih, susednih i pretpostavljenih jedinica. Ona je slična, izuzimajući razliku što obuhvata i susedne pretpostavljene jedinice, trećoj tački borbene zapovesti u kojoj se opšti zadatak konkretizuje kroz postavljene zadatke potčinjenim jedinicama.

Sledeće dve tačke obuhvataju administrativna uputstva koja se odnose na one aspekte postupka sa ratnim

zarobljenicima, zaplenjenim dokumentima, naoružanjem i opremom i postupka oko raspodele karata i aerofotosnimaka, koji su različiti od utvrđenog radnog postupka.

Zbog toga u obaveštajnom prilogu ne treba ponavljati ona uputstva koja se nalaze u postojećim pravilima ili pretstavljaju utvrđeni radni postupak jedinice. Poznavanje ovih pojedinosti pretstavlja stvar obuke.

Šesta tačka obuhvata sva ona uputstva u pogledu kontraobaveštajne delatnosti koja nisu sadržana u utvrđenim radnim postupcima. I za sastavljanje kontraobaveštajnih uputstava važi napomena da ne treba ponavljati ono što pretstavlja stvar obuke.

Poslednja tačka priloga sadrži naređenje kada i kome treba podnositi izveštaje, a zatim se navodi kojim će jedinicama štab koji sastavlja prilog dostaviti obaveštenja. U izvesnom pogledu, prema tome, ova je tačka slična poslednjoj tački borbene zapovesti.

Činjenica što je podvučena sličnost između obaveštajnog priloga i borbene zapovesti, ne treba da navede na mišljenje da je jedini cilj priloga izdavanje naređenja organima prikupljanja. Imajte na umu da prva tačka priloga sadrži potpun i detaljan prikaz situacije kod neprijatelja i da se dodaci prilogu često sastoje od studija o zemljištu i o vremenskim prilikama. Obaveštajni prilog, prema tome, bar što se tiče prve tačke, pretstavlja sredstvo obaveštavanja. Ova je činjenica istaknuta u Glavi IV.

ZAKLJUČAK

»Usmeravanje rada na prikupljanju podataka« je verovatno ono pitanje koje se od svih pitanja taktičke obaveštajne službe u najvećoj meri pogrešno shvata. Ono će se najlakše shvatiti ako se ova faza obaveštajne delatnosti uporedi sa »usmeravanjem taktičkog dejstva« koje se obično bolje shvata. Bitni podaci, kako ih je formulisao komandant, pretstavljaju obaveštajni zadatak jedinice. Na osnovu primljenog zadatka obaveštajni oficir sastavlja plan prikupljanja koji će obezbediti usklađeni napor obaveštajnih organa u cilju izvršenja zadatka. Pošto je izradio plan, on ga u ime komandanta sprovodi u

život izdavanjem delimičnih naređenja ili pripremajući potpuni obaveštajni prilog uz borbenu zapovest.

Interes i odgovornost komandanta su jasno izraženi. On je taj koji određuje obaveštajni zadatak ili obaveštajne zadatke jedinice. Naređenja se izdaju potčinjenim jedinicama u njegovo ime, u cilju izvršenja određenih zadataka, tako da bi komandant mogao raspolagati podacima koji će mu kasnije biti potrebni za donošenje odluka. On mora zbog toga kontrolisati izvršenje ovih naređenja.

Pa ipak, isuviše često, komandanti izgleda da smatraju da je obaveštajni prilog nešto što se strogo odnosi na obaveštajne oficire. Ovo pogrešno shvatanje pojavljuje se i kod potčinjenih komandanata. Primalac obaveštajnog priloga ili nekog posebnog naređenja da se prikupi neki određeni podatak, ima isto toliko opravdanja ako ovo zanemari kao što bi ga imao da je zanemario zapovest za napad. Labavi napori na prikupljanju podataka su isto tako štetni kao i labavi napadi.

Ovo je poslednja od četiri osnovne faze obaveštajnog ciklusa. Zbog toga je ovim razmatranjem ciklus završen. Data je analiza, a zatim sinteza osnovnog načela obaveštajne službe i četiri načela koja iz njega proističu. Postoji međutim uvek opasnost da se ovakvim prilaženjem stvori utisak da su to uzastopne, međusobno odvojene faze. Takav utisak bio bi koban za pravilno shvatanje obaveštajne službe. Prikupljanje, obrada, korišćenje i usmeravanje izvode se jednovremeno. Jedino u odnosu na pojedinačan podatak može se ovaj tok pratiti korak po korak.

DRUGI DEO

U ovom delu knjige govori se o međusobno povezanim pitanjima zemljišta i vremenskih prilika, kontraobaveštajne službe, obuke i utvrđenih radnih postupaka. Namenjen je prvenstveno obaveštajnim oficirima kao uvod u neke od njihovih važnijih zadataka.

Glava VI

TAKTIČKA PROCENA ZEMLJIŠTA I VREMENSKIH PRILIKA

Zemjište i vremenske prilike su oružje sa dve oštrice; kao i mrak oni idu na ruku onom komandantu koji ih najbolje koristi, a smetaju onome koji ne zna da ih iskoristi. Niko ne opovrgava staru izreku da »zemljište i vremenske prilike često imaju odlučujući uticaj na vojne operacije«. Pa ipak, da li se često plan divizije ili korpusa zasnivao na stvarno potpunoj analizi zemljišta i vremenskih prilika u cilju da bi se u punoj meri iskoristila ova dva elementa? Komandant koji ne raspolaže velikom nadmoćnošću snaga i sredstava i koji mora, prema tome, pažljivo da ceni sve elemente svoje odluke, može dobiti u snazi ako pravilno koristi zemljište i vremenske prilike. Da bi ovo postigao neophodna su dva uslova: on mora raspolagati osnovnim podacima i, drugo, mora znati kakav je njihov značaj i na koji način ih treba koristiti.

Rat u Jugozapadnom Pacifiku bio je karakterističan po skoro smešnoj oskudici obaveštenja u pogledu geografskih, topografskih i hidrografskih prilika. Greška Japanaca što nisu ozbiljno uzeli u obzir prepreku koju pretstavljaju planine Oven Stenli i džungle u istočnom delu Gvineje, dovela je do potpunog neuspeha njihovog napada sa kopna na Port Moresbi preko Kokoda Trek. Poučeni japanskim

iskustvom Saveznici su nastojali da pronađu neki upotrebljiv pomorski put za invaziju sa istočnog kraja Nove Gvineje duž severne obale. Koristeći aerofotosnimanje, usluge Australijanaca u pogledu hidrografskih prilika, inžinjerisko izviđanje pomoću malih čamaca i razna druga sredstva, koja su sva bila usmerena na rešavanje tog zadatka, Saveznici su prikupili potrebna obaveštenja koja su im omogućila da koriste taj teški prilaz i da na kraju zauzmu istočnu obalu Nove Gvineje. Ovaj isečak iz istorije pokazuje neophodnost *dobijanja podataka* o zemljištu i hidrografskim prilikama na kojima treba zasnivati operaciski plan.

Ponekad, međutim, čak kada se i raspolaže potrebnim podacima ili obaveštenjima ona se nepravilno koriste ili se, pak, ne uviđa dovoljno njihov značaj. U jednom britanskom komentaru o nekoj operaciji kaže se: »Ovo mora zaista da je planirao jedan vrlo visok štab jer uopšte nisu uzeti u obzir zemljišni uslovi«. U izveštaju jedne oklopne divizije od 8 decembra 1944 godine kaže se: »Usled zemljišta, vremenskih prilika i slabog stanja komunikacija, divizija je pretrpela velike gubitke u ljudstvu i vozilima«. Ova ista oklopna divizija, 23 decembra, usred bitke za deblokaciju Bastonje, iznenadno je otkrila da je zemlja smrznuta, »što je diviziji po prvi put od početka oktobra povratilo njenu pokretljivost van puteva«. Da li je to slučajnost? Ili neki neobičan preokret sudbine? Mogućnost pokreta na zemljištu je karakteristika koju je relativno lako utvrditi; usled sve većeg dodeljivanja oklopnih vozila čak i najmanjim jedinicama naše armije, ona postaje važno pitanje za sve komandante.

Konačni je cilj taktičke procene zemljišta i vremenskih prilika u okviru određene operaciske zone da se odredi njihov međusobni uticaj na naš sopstveni zadatak i moguće planove kao i na mogućnosti neprijatelja. Podaci u pogledu zemljišta i vremenskih prilika u okviru vojišta spadaju u domen vojno-obaveštajne službe. Prikupljanje, tumačenje i dostavljanje podataka koji se odnose na vremenske prilike i na zemljište zbog toga spada u nadležnost obaveštajnog oficira. Vršeći tu dužnost on koristi sve

raspoložive izvore podataka, priprema ili usklađuje razradu raznih procena i podnosi komandantu i ostalima donete zaključke u pogledu taktičkog uticaja zemljišta i vremenskih prilika.

IZVORI PODATAKA

Izvori podataka o zemljištu su mnogobrojni i raznovrsni i zavise od toga u kojoj se taktičkoj jedinici podaci prikupljaju i procenjuju. Nesumnjivo je, međutim, da tačna topografska karta pretstavlja jedan od najkorisnijih izvora. Kao dopuna karti služe aerofotoceline koje pružaju svežije podatke u pogledu novih veštačkih izmena, kao što su fortifikaciski radovi i vatreni položaji, kao i one dopunske podatke u pogledu vegetacije i uslova tla koji se normalno ne mogu videti iz topografske karte. U operacijama u gusto naseljenim mestima znatan broj podataka može se prikupiti iz planova gradova koji pokazuju položaj značajnih postrojenja i protezanje ulica. Podaci o strukturi tla dobijaju se iz geoloških pregleda i karata koje izrađuju civilne ustanove u raznim zemljama (u našoj zemlji Ministarstvo poljoprivrede). Na osnovu ovih karata topografske jedinice mogu za potrebe komandanta i njegovog štaba izraditi karte o saobraćajnoj sposobnosti tla. Proučavanjem hidrografskih karata dobiće se za amfibiske operacije mnogo dragocenih podataka o podvodnim prilikama, uslovima obale i o visini plime i oseke. Osim ovih izvora, koji su više-manje opšte poznati, mnogo vrednih podataka može se dobiti iz specijalnih topografskih studija koje rade državne ustanove, iz geografskih priručnika koji se nalaze u prodaji i iz automobilskih karata mnogih benzinskih kompanija.

Izvore podataka o vremenskim prilikama, za koje je obaveštajni oficir nadležan, pretstavljaju procene i prognoze koje vrši pridato meteorološko odeljenje. O pridavanju ovih jedinica bilo je reči u Glavi II. Meteorološki podaci koje one pripremaju sastoje se od klimatoloških studija, dugoročnih i kratkoročnih prognoza vremena. Klimatološke studije, zasnovane na podacima prikupljenim u prethodnim godinama, statistički razrađuju one me-

teorološke faktore koji se objedinjuju da bi se dobilo ono što je poznato pod nazivom klima. Podaci obuhvataju prosečne mesečne temperature, padavine, vlažnost, oblačnost i vetrove koji tu duvaju. Dugoročne prognoze, sa druge strane, pretskazuju u opštim crtama vreme u toku sledećih dana i sedmica. Dok klimatološka studija dopušta raznovrsne mogućnosti, dugoročna prognoza daje tačnije predviđanje vremena, zasnivajuće se na postojećim vremenskim prilikama.

Kratkoročna prognoza daje detaljan opis vremena koje treba očekivati u neposrednoj budućnosti. Ona zahvata sa opadajućom tačnošću period od sledećih 48 pa do 72 časa. Kratkoročna prognoza služi kao osnova za planiranje borbenih dejstava taktičkog značaja i pored pretskazivanja sadrži i izvesne određene podatke. U ovoj prognozi daju se podaci o vremenu izlaska i zalaska sunca, o meni meseca, kao i pretskazivanje u pogledu oborina, temperature, pravca i brzine vetra, magle ili sumaglice i uslova oblačnosti.

Nijedan pojedini izvor podataka o zemljištu i vremenskim prilikama ne može sam po sebi da pruži sve podatke koji se žele za jednu određenu prostoriju. Izvori pružaju samo deliće i komadiće koji se moraju objediniti u jednu potpunu sliku da bi mogli poslužiti komandantu.

GLAVNE CRTE PROCENE ZEMLJIŠTA I VREMENSKIH PRILIKA

U cilju da obezbedi da zaključci doneseni u pogledu zemljišta i vremenskih prilika budu potpuni, obaveštajni oficir se pridržava određenog obrasca odnosno potsetnika koji sadrži sve elemente koje treba razmotriti i njihov odgovarajući redosled. Sama procena može, zavisno od situacije, biti misaona, usmena ili pismena. Procenu može izvršiti lično komandant ili bilo koje potčinjeno lice koje on odredi. Ipak, s obzirom na prirodu ove procene, ona se obično vrši pod nadzorom obaveštajnog oficira.

U potsetniku, koji je iznet u Glavi XI kao Obrazac 12, pitanja zemljišta i vremenskih prilika, koja su nerazdvojiva, objedinjena su u jednu procenu. Preostali deo

ove Glave posvećen je razmatranju tog potsetnika tačku po tačku. Češći pogled na potsetnik pomoći će stoga da se shvati razmatranje koje sledi.

Cilj procene. Od cilja procene, koji se iznosi u prvoj tački, zavisi rad na celokupnoj proceni. Procena zemljišta se ovde ne vrši za ljubav geografije. Komandant je zainteresovan da se utvrdi uticaj zemljišta na izvršenje njegovog zadatka. »Cilj« bi se, zbog toga, mogao formulisati ovako: »Utvrditi uticaj zemljišta i vremenskih prilika na naše forsiranje reke Rer i na uspostavljanje mostobrana u našoj zoni«.

Opšti opis prostorije. U drugoj tački daje se opis prostorije u pogledu predviđenih vremenskih prilika i topografske situacije. Ovi podaci mogu se smatrati kao »procenjeni podaci« o dotičnoj prostoriji. Podaci se razvrstavaju i cene u okviru nekoliko pogodnih kategorija: vreme, reljef i hidrografija, površinski sloj zemlje i veštački objekti.

Vremenske prilike. Predviđene vremenske prilike razmatraju se odmah u početku usled njihovog uticaja na zemljište i borbena dejstva. Podaci u ovom delu procene sastoje se od kratke, netehničke prognoze padavina, temperature, vetra, magle i uslova oblačnosti i od obaveštenja u pogledu mena meseca i vremena početka i završetka nautičke zore. Nautičkom zorom se naziva onaj period dana neposredno pre izlaska i neposredno posle zalaska sunca kada ima dovoljno svetlosti za izvođenje borbenih dejstava. Komandanta ustvari interesuje pitanje svitanja i smrkavanja, a ne stvarni izlazak i zalazak sunca.

Topografska situacija zone. Drugi deo opisa sastoji se od analitičkog razmatranja četiri elementa: reljefa i hidrografije, vegetacije, površinskog sloja zemlje i veštačkih objekata. Razna sredstva materijalno će pomoći da se uprosti i sredi sva procenjeni podatak u svakoj od ovih kategorija.

Reljef i hidrografija jedne prostorije obuhvataju detaljne podatke o konfiguraciji i relativnoj visini zemljišnih oblika, kao i o položaju, dubini, širini i stanju obala

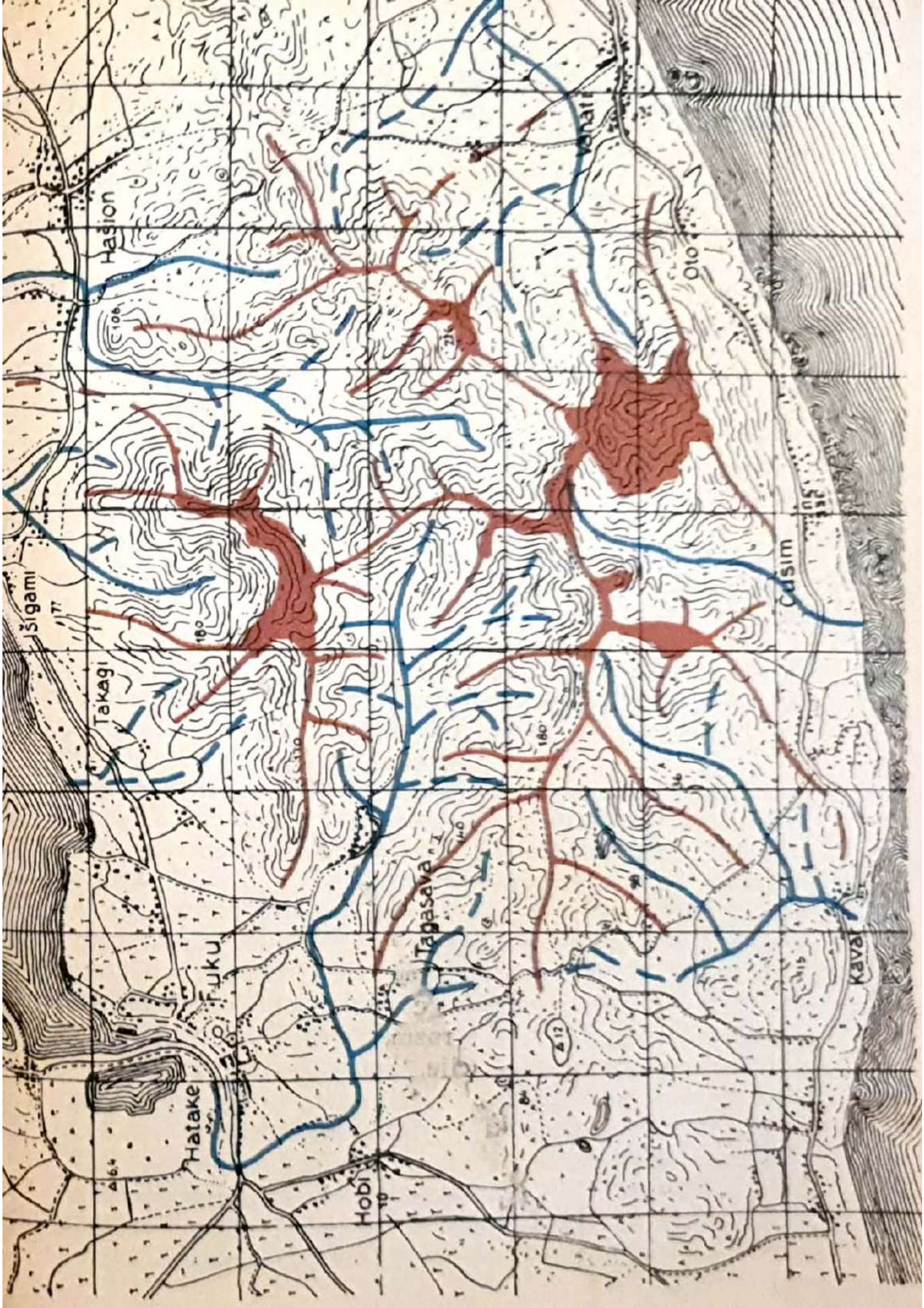

Skica br. 15. — Obeležavanje vodenih tokova i vododelnica na karti.

i korita potoka i reka. Ovi podaci mogu se prikazati pomoću boja koje se nanose na postojeće karte ili upotrebom trodimenzionalnih reljefnih modela.

Jedan od najprostijih načina pretstavlja isticanje vodenih tokova i uzvišenja na običnoj karti. Vodeni tokovi na karti ističu se na taj način što se jače obeležavaju plavom bojom; neprekidne linije određene debljine označavaju negazne, a isprekidane linije gazne vodene tokove. Ovim se već na prvi pogled može videti kakva je konfiguracija dolina. Sledeći korak sastoji se u označavanju vododelnica. Ovo se obično vrši smeđom bojom tako da postane uočljiv kostur planinskog sistema dotične prostorije. Isticanje vodenih tokova i vododelnica naročito dolazi do izražaja kod automobilskih karata, jednobojnih karata reljefa i aerofotosnimaka. Ovaj način obeležavanja prikazan je na skici br. 15.

Mnogo bolji način pretstavlja primena hipsometriske skale. Pomoću niza boja od žute pa preko narandžaste do smeđe, koje služe za označavanje uzastopnih visina na zemljištu, stvara se realističan trodimenzionalni utisak. Veličina, konfiguracija i nagib celokupnog reljefa odmah se primećuju. Isticanje vodenih tokova plavom bojom upotpunjuje sliku. Studija zemljišta na kraju ove Glave ilustruje primenu hipsometriske skale.

Pošto svi ovi metodi imaju cilj da na dvodimenzionalnoj karti stvore trodimenzionalni utisak, proizilazi da se konfiguracija zemljišta najbolje može izraziti izradom reljefa. Reljefi u Drugom svetskom ratu nisu našli široku primenu iz razloga što ih je teško izraditi u većem broju. Međutim, savremeni načini masovne proizvodnje i upotreba plastičnih materija ukazuju na to da će doći vreme kada će i znatno niže jedinice nego što je to bio slučaj u prošlosti raspolagati sa reljefima raznih razmera.

Vegetacija jedne prostorije često je od veće važnosti nego što bi se to zaključilo po podacima koje sadrži najveći deo topografskih karata. Zbog toga, u cilju da se dobiju tražene pojedinosti, obično je potrebno dopuniti kartu najnovijim aerofotosnimcima. Nije dovoljno znati položaj i oblik jedne pošumljene prostorije, nego takođe i vrste drveća — koliko su stabla visoka, koliko su debela

i široka i koliko su gusto posađena. Pored podataka o šumama, često je važno znati i položaj i oblik obrađenih površina kao i vrste biljaka koje na njima rastu. Svi ovi faktori utiču kako na mogućnost prikrivanja tako i na izvršenje pokreta. Igličaste šume su obično gusto obložene iglicama i gusto posađene, tako da pružaju relativno dobar zaklon od osmatranja sa zemlje i vazduha i leti i zimi. Sa druge strane, lisnate šume (hrast, brest i slične vrste) su ređe posađene i obično zimi ostaju bez lišća, tako da u to vreme pružaju samo delimičan zaklon. Izvestan, mada slabiji zaklon pružaju i biljke kao što su žito i pšenica kada su potpuno porasli.

Rastinje može u izvesnim slučajevima da pretstavlja prepreku. Gusto posađene šume i veliko drveće usporavaju pokret oklopnih vozila, a preko nedavno uzoranog polja kretanje neće biti tako lako kao preko pašnjaka. Šume na nekoj određenoj prostoriji koje su prikazane na karti, mogu se opisati primedbama kao naprimer: »Mešavina igličastog i lisnatog drveća, sa retkim proplancima; ograničena prolaznost za pešadiju; teška za vozila; nekoliko staza.« Ili, možda, neka šuma mogla bi da ima »70% lisnatog drveća; stabla debljine od 6—18 palaca; mnogo žbunja; između žbunja prolazno za vozila samo kada je vreme suho«. Za označavanje raznih vrsta šuma, koje na karti nisu jasno određene, mogu se koristiti razni ustaljeni znaci.

Površinski sloj zemlje proučava se, sa taktičkog gledišta, u cilju da se odredi mogućnost saobraćaja van puteva. Sposobnost tla za pokret vozila pretstavlja jednu od veoma važnih osobina zemljišta. Ovo je od naročitog značaja za jedinice koje imaju u svom sastavu teška oklopna vozila. Traženi podaci sačinjavaju kartu saobraćajne sposobnosti tla. Karta te vrste zasniva se na proučavanju sastojaka površinskog sloja tla i kvaliteta potpovršinske podloge. Inžinjerija je odgovorna za izradu tih karata. Pogodan način za isticanje tih podataka je primena boja za pojedine pojaseve raznih vrsta tla. Upotrebom crvene ili narandžaste boje za najmanje izdržljivo, žute za osrednje i zelene za najbolje izdržljivo zemljište, pojas zemljišta koje je najpogodnije za saobraćaj odmah

TRESETIŠTE: neprolazno, ukoliko nije smrznuto

NATOPLJENA GLINA: prolazno samo za vreme dugotrajne kiše

SITNI PESAK I GLINA: prolazno samo po suhom vremenu

TLE SREDNJE TVRDOĆE: prolazno, izuzev za vreme i neposredno posle jakih padavina

ČVRSTO ŠLJUNKOVITO TLE: prolazno, izuzev za vreme dugotrajnih kiša

Sk. 16

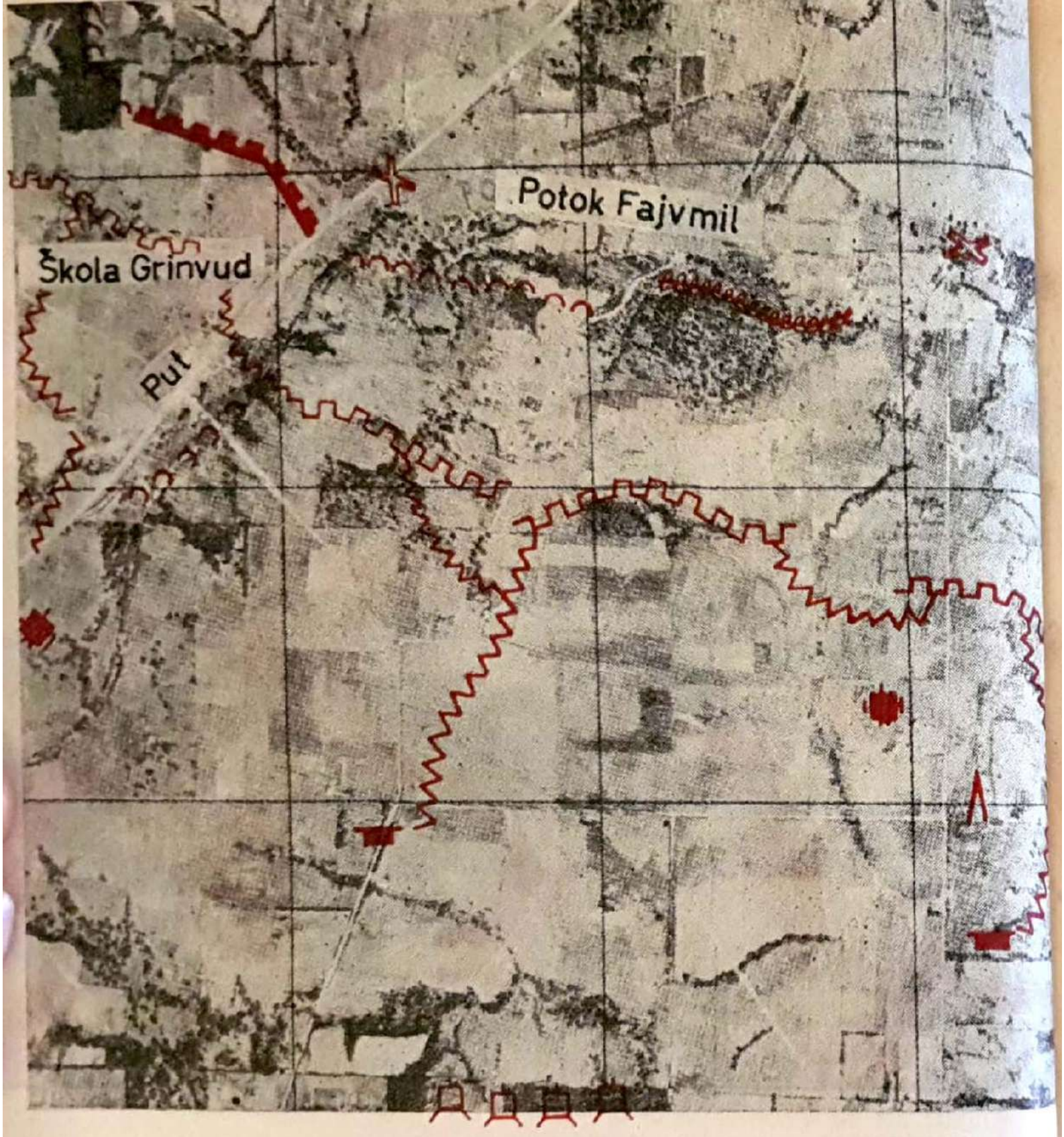

Skica br. 17. — Karta neprijateljskih odbranbenih radova.

Rov

Saobraćajnice

Protivtenkovski rov

Mine

Brunova spirala

Rušenje

Osmatračnica

Sklonište za ljud

Laka haubica

se može uočiti ako se ceni u vezi sa postojećim i predviđenim vremenskim prilikama. Na skici br. 16 prikazana je jedna takva karta saobraćajne sposobnosti tla.

Veštački objekti obuhvataju sve topografske izmene koje je ruka čoveka napravila u prirodi. Među najobičnije objekte o kojima su potrebni detaljni podaci spadaju putevi, železnice, mostovi, tuneli, gradovi, aerodromi i razne vrste vojnih odbranbenih objekata. Komandanta ne interesuje postojanje ili položaj tih objekata. On hoće da zna širinu i vrstu gornjeg stroja jednog puta, nosivost nekog mosta, dužinu staze za poletanje aviona, gustinu i vrstu građevina u nekom gradu i tehničke građevinske detalje bilo kojih vojnih fortifikaciskih objekata ili prepreka. Klasifikacija puteva i nosivost mostova mogu se prikazati pomoću boja ili pomoću brojnih oznaka. Odbranbeni radovi neprijatelja obično se prikazuju crvenim ustaljenim znacima. Rezultat toga poznat je pod nazivom karta odnosno šema neprijateljskih odbranbenih radova. Ova karta prikazana je na skici br. 17.

Vojničko tumačenje karakteristika prostorije. Ove karakteristike prostorije — vremenske prilike i topografski izgled — pretstavljaju osnovnu podlogu procene. To su oni procenjeni podaci koji sačinjavaju faktički opis prostorije. Ove podatke sada treba protumačiti u vojničkom pogledu u cilju da se odredi njihov značaj. Tumačenje zemljišta i vremenskih prilika vrši se, sa vojničkog gledišta, u odnosu na sledećih pet elemenata: uslove osmatranja i vatrenog dejstva, zaklone i mogućnost maskiranja, prepreke, zemljišne objekte i pravce. To su *vojnički asvekti* prostorije. O svakom od njih govoriće se nešto detaljnije.

Uslovi osmatranja i vatrenog dejstva pretstavljaju onu karakteristiku od koje zavisi efikasnost osmatranja i otvaranja vatre na neprijatelja. Zemaljske osmatračnice obično se postavljaju na uzvišenjima. Njihova mesta određuju se na osnovu procene reljefa. Međutim, vremenski uslovi i vegetacija takođe utiču na osmatranje. Čak i najviše uzvišenje je beskorisno u tom pogledu ako ima magle ili ako je zemljište gusto pošumljeno.

Ali osmatranje samo po sebi nije dovoljno. Usled sve većeg dometa oružja sa položenom putanjom i sve veće brzine pokreta na zemlji, neophodno je da uslovi vatrenog dejstva dozvoljavaju otvaranje vatre na većim otstojanjima. Ovakvi uslovi postoje na relativno ravničastom otkrivenom zemljištu. Procenom reljefa, vegetacije i veštačkih objekata može se utvrditi gde se takvo zemljište nalazi. Ispresecano zemljište, prostrane šume i veliki gradovi pružaju ograničene mogućnosti vatrenog dejstva.

Maskiranje i zakloni mogu se smatrati kao suprotnost osmatranju i vatrenom dejstvu. Maskiranje je zaštita od osmatranja, zaklon je zaštita od neprijateljske vatre. Proučavanjem vegetacije dolazi se do podataka gde i kakve uslove maskiranja pružaju šume, žbunje i zasejane žitarice. Prognoza vremena može da ukaže na mogućnost korišćenja pojava koje pogoduju maskiranju, kao što su magla, jaka kiša ili sneg, ili niske magle u dolinama. Mogućnost zaklanjanja na određenoj prostoriji određuje se pomoću proučavanja reljefa i veštačkih objekata. Suprotan nagib pruža izvesnu zaštitu odnosno zaklon protiv vatre oružja sa položenom putanjom, zgrade, nasipi i useci duž puteva ili železničkih pruga povećavaju broj postojećih zaklona na dotičnoj prostoriji.

Prepreke koje otežavaju pokret ne utiču samo na objekte napada i na pravce koji izvode do njih, nego i na vreme početka napada i borbeni poredak; sem toga, od vrste prepreka zavise sredstva i način njihovog savlađivanja. Prepreke mogu biti prirodne ili veštačke. Procena zemljišta će pokazati koje su padine previše strme za pojedine načine kretanja. Procena vegetacije će pokazati da izvesna šuma zbog svoje gustine u velikoj meri otežava kretanje. Zajedničkom procenom hidrografske situacije i vremenskih prilika može se ustanoviti koji su vodeni tokovi teško prolazni a koji neprolazni. Procena hidrografske situacije sama po sebi nije dovoljna, jer neki mali potok može naglo da naraste posle jake kiše, a neka reka, koja pretstavlja veliku vodenu prepreku, može naglo da zamrzne i omogući prelaz. Takav slučaj desio se u martu 1940 godine, kada je Ruska armija prebacila tenkove i artiljeriju preko jezerima bogate Kareliske

Prevlake koja su u to vreme bila zamrznuta. Na osnovu proučavanja površinskog sloja zemlje i verovatnih vremenskih prilika može se nagovestiti i postojanje prirodnih prepreka. Močvarno tle može da zamrzne i smrznuto da se otkravi; izvesna vrsta tla može postati prepreka posle jake kiše.

U veštačke prepreke spadaju minska polja, protivtenkovski rovovi ili prepreke, rušenja i zaseke. U proceni veštačkih objekata treba obuhvatiti sve ovakve radove čoveka. Sem toga, usek ili nasip na železničkoj pruzi ili putu, koji jednog momenta pruži izvestan zaklon, može da pretstavlja i prepreku za pokret vozila.

Pod zemljišnim objektom podrazumeva se svako naseljeno mesto ili rejon čije je zauzimanje i držanje od presudne važnosti za obe strane. To je objekat koji kontroliše određenu prostoriju ili jedan njen deo, i može biti neki dominantan vis ili greben, naseljeno mesto ili raskrsnica puteva, neki važan most, obala ili luka, neka prostrana raščišćena površina zemljišta ili aerodrom. Zemljišni objekti odabiraju se na temelju reljefa (koji će pokazati dominantno zemljište), vegetacije (koja će pokazati ravna prostranstva pogodna za spuštanje ili sletanje vazdušnodesantnih trupa) i veštačkih objekata (koji će pokazati komunikaciske centre, mostove, aerodrome i slične objekte). Glavne zemljišne objekte treba na karti ili šemi zaokružiti. Njihov međusobni značaj, u vezi sa ostalim elementima, i njihov položaj uticaće u velikoj meri kako na operaciski plan tako i na neprijateljski način dejstva.

Preostaje još da razmotrimo protezanje i pogodnost *pravaca*. Pravci se određuju na osnovu analize svih prethodnih elemenata. Znajući koji objekti kontrolišu određenu prostoriju sada je moguće odlučiti kojim putevima stići do njih — kako za nas tako i za neprijatelja. Ako su bile postavljene prepreke međuprostori između njih mogu se iskoristiti kao mogući pravci. Stanje u pogledu zaklona i mogućnosti prikrivenog pokreta takođe utiče na izbor pravaca.

Na određivanje najpogodnijeg pravca može da utiče i postojeće stanje puteva, železničkih pruga i vodenih pu-

teva što zavisi od veličine taktičke jedinice koja vrši procenu. Putevi su bitni za pokret oklopnih vozila, ali ne treba zaboraviti da je izdržljivost tla u pogledu vozila skoro podjednako važna. Koji su najbolji pravci za pokrete van puteva utvrđuje se na osnovu procene površinskog sloja zemlje u vezi sa prognozom vremena.

Izbor pravca zavisi i od topografske povezanosti zemljišta. Napredovanje duž grebena i dolina lakše je nego pokret preko uzastopnih grebena. Ovo naročito važi za armiju i korpus, kada su u pitanju planinski lanci i ravnice, dok su niže jedinice prvenstveno zainteresovane malim brdašcima i jarugama. Pri napredovanju duž grebena najbolji pravac može voditi grebenom ali može i dolinom. Opšte mišljenje u Drugom svetskom ratu bilo je da su kao pravci za male jedinice pogodniji grebeni, ne samo zbog toga što je prohodnost obično bila bolja nego, takođe, i zbog toga što su grebeni omogućivali osmatranje i kontrolisanje okolnog zemljišta. Međutim, neprijatelj može da primeti pokret na grebenu sa prilično velikih otstojanja. Dolina, sa druge strane, pruža mogućnost maskiranja i zaklanjanja u odnosu na predele koji su niži od bočnih grebena; ako će se kao pravac koristiti dolina, prethodno treba neutralisati nadvišavajuće zemljište koje se nalazi sa svake strane.

Pri amfibiskim operacijama mora se imati na umu da na izbor pravca utiču podvodni objekti i površinske prilike. U cilju da se utvrde pogodni prilazi obali, raspoloživi prostor za okretanje brodova i pogodni rejoni za iskrcavanje ili za nasukivanje amfibiskih čamaca, mora se izvršiti procena kanala, plićaka, dubinske vode, visine plime i oseke i stanja vetrova.

Retko će se najbolji pravci, ako se određuju na osnovu odvojene procene svakog od gornjih elemenata, podudarati. Zbog toga je potrebno u cilju određivanja najpogodnijeg pravca pažljivo proceniti uticaj svakog od ovih elemenata u svetlosti dobijenog zadatka.

Zaključci o taktičkom uticaju zemljišta i vremenskih prilika. U četvrtu tačku

procene ulaze zaključci u pogledu *taktičkog uticaja zemljišta i vremenskih prilika.* To je suština procene. To je onaj deo koji komandanta stvarno interesuje. Da bi se mogli izvući zaključci o taktičkom uticaju određene prostorije, potrebno je znati pravilno koristiti postojeće zemljište i vremenske prilike.

U napadu biraju se oni zemljišni objekti koji će omogućiti ili olakšati izvršenje zadatka. Ako je zadatak da se zauzme ili obezbedi određena prostorija, tada se zemljišni objekti odabiraju u odnosu na tu prostoriju. Ako je zadatak da se unište izvesne neprijateljske snage, tada se izaberu oni zemljišni objekti koji će omogućiti povećanje naše borbene moći u odnosu na neprijatelja. Pošto su objekti izabrani potrebno je, saglasno raspoloživim sredstvima, izabrati najpogodnije pravce koji izvode do njih.

U odbrani zemljišni objekti unutar naše zone pretstavljaju osnov za naš raspored. Ključ odbrane je onaj zemljišni objekat čije je držanje od rešavajućeg značaja, za celokupni sistem odbrane. Može se, prema tome, on smatrati kao konačni cilj napada neprijateljskih snaga čiji je zadatak da ovladaju određenom prostorijom. Pravci koji pogoduju napadaču i izvode do odbranbenih položaja pretstavljaju slabe tačke odbrane. Organizacija odbrane mora obezbediti da se ovi pravci zapreče pomoću veštačkih prepreka branjenih vatrom. Prilikom izbora položaja za odbranu treba voditi računa o mogućnosti osmatranja i uslovima vatrenog dejstva.

Ovi zaključci o *taktičkom uticaju zemljišta* služe obaveštajnom oficiru prilikom određivanja i proučavanja neprijateljskih mogućnosti a njima se služi i komandant prilikom izbora i analize sopstvenih mogućih načina dejstva.

Taktički uticaj vremenskih prilika može se razmotriti sa dva stanovišta: uticaja vremenskih prilika na zemljište i uticaja vremenskih prilika na borbena dejstva. Uticaj vremenskih prilika na zemljište uključuje se u procenu uslova osmatranja i maskiranja, prepreka i pravaca. Ali vremenske prilike i na drugi način utiču na borbena dejstva. Krajnje temperature utiču na borbenu spo-

sobnost nedovoljno opremljenih trupa, na efikasnost dejstva naoružanja i mogućnost upotrebe motornih vozila. Kod vozila koja nisu pripremljena za nagli pad temperature mogu da se zalede motori ili se vozila mogu zalediti za zemlju. Nacističke oklopne jedinice utrošile su mnogo vremena izvlačeći svoje tenkove iz zamrznutih ruskih puteva gde su se tenkovi zaglavili i zaledili.

Vetar utiče na mogućnost i način upotrebe dima, hemiskih sredstava i zapaljivih materija. 1700 godine Švedski kralj Karlo XII želeo je da izvrši prelaz preko reke Dvine, koja je bila vrlo široka i čiju su suprotnu obalu držali Saksonci. Primetivši da vetar duva sa severa prema jugu, u pravcu neprijatelja, Karlo XII je naredio da se zapale velike kamare vlažne slame, skupljene iz okolnih štala, sa namerom da pomoću gustog (i smrdljivog) dima zaslepi neprijatelja i tako zaštiti prelaz sopstvenih čamaca preko reke. U Drugom svetskom ratu savezнички bombarderi bacili su svoje snopove zapaljivih bombi uz vetar u odnosu na Tokio u cilju da iskoriste pomoć vetra za širenje prouzrokovanih požara. Vetar takođe utiče na uzburkanost mora a time i na vreme početka nekog desanta. Iskrcavanje na obali Normandije bilo je odloženo za jedan dan, jer se smatralo da je more previše uzburkano na dan 5 juna. (Pokazalo se, međutim, da je more i 6 juna bilo isto tako uzburkano ali desant više nije bilo moguće ponovo odložiti usled drugih faktora.)

Jaka kiša i sneg, kao i poznata *polarna zora,* utiču na rad radiostanica, busola, radara i prislušnih sprava. Svaka smetnja kod elektronskih sprava u znatnoj meri utiče na borbena dejstva u vazduhu.

Gusta oblačnost takođe utiče na borbena dejstva u vazduhu jer vanredno otežava ili čini netačnim osmatranje i napade iz vazduha. Nemci su iskoristili ovakve vremenske prilike u toku meseca decembra 1944 godine da bi prikupili svoje snage za protivofanzivu u Ardenima neometani od strane savezničkog vazduhoplovstva.

Vreme trajanja dnevne svetlosti i tame kao i *mena meseca* znatno utiču na određivanje početka neke opera-

cije. U Galipoljskoj operaciji 1915 godine[11]), vreme početka iskrcavanja na dve različite obale određeno je na osnovu čitavog niza specifičnih klimatskih uslova. Obala Anzak bila je izložena punoj mesečevoj svetlosti koja je osvetljavala morske prilaze sve do zalaska meseca u 02.57. Kao najvažniji element smatralo se iznenađenje, a pošto je obala bila prostrana i prilazi nezaprečeni, želelo se da se iskrcavanje izvrši pod zaštitom potpunog mraka. Približavanje i juriš izvršeni su zbog toga između 02.57 časova i zore u 04.00. Na obali Heles, sa druge strane, mesečina je imala manji značaj pošto obala leži prema jugu. Odlučujuća pitanja u ovom slučaju bila su opasnost od plićaka, brza lokalna struja i mala prostranstva pogodne obale, što je otežavalo njihovo pronalaženje noću. Zbog toga je na ovom mestu napad izvršen posle zore.

ZAKLJUČAK

U krajnjoj liniji cilj je taktičke procene zemljišta i vremenskih prilika da se utvrde glavni zemljišni objekti na određenoj prostoriji, najpogodniji pravci do njih u postojećim ili predviđenim vremenskim prilikama i uticaj vremenskih prilika na borbena dejstva. Potsetnik za procenu služi kao uputstvo da bi se obezbedilo da su konačni zaključci stvarno zasnovani na svestranom razmatranju svih odgovarajućih elemenata. Ove zaključke obaveštajni oficir koristi prilikom izvođenja zaključaka u pogledu neprijateljskih mogućnosti a komandant ih koristi prilikom izbora najpogodnijeg načina dejstva sopstvenih snaga.

---

[11]) Galipoljska operacija (februar 1915 — januar 1916). U cilju da oslobode prolaz kroz Dardanele, Saveznici su izvršili pomorski desant na poluostrvo Galipoli. U sastavu savezničkih snaga bilo je pet divizija (dve engleske i po jedna australijanska, novozelandska i francuska kolonijalna) pod komandom engleskog generala Hamiltona. Turskim snagama (šest divizija rasturenih duž obeju obala moreuza) komandovao je nemački maršal Liman fon Sanders. Saveznici su uspeli da obrazuju i do izvesne mere prošire mostobran, ali više od toga nisu postigli. Zbog toga su januara 1916 g. povukli svoje snage. — Prim. red.

Nije teško shvatiti da komandant bataljona nema neke veće potrebe da vrši taktičku procenu zemljišta jer živi u stalnom dodiru sa zemljištem na kome vodi borbe. Sa druge strane, komandant divizije, korpusa ili armije mora se osloniti na takvu procenu da bi dobio sliku prostrane prostorije na kojoj će izvoditi operacije. Na svim je stepenima komandovanja konačni cilj komandanta da izvrši takav raspored svojih snaga u odnosu na neprijatelja koji će mu obezbediti najveći uspeh uz najmanje gubitke.

Procena je najkorisnija i najefikasnija ako je kratka, jasna i ograničena na najbitnija pitanja. Izvežban obaveštajni oficir u stanju je da izradi kartu u bojama na koju će naneti sve pojedinosti koje se ne nalaze na kartama sa kojima raspolaže komandant. Kartu će dopuniti tekstom gde će istaći one osobine zemljišta i vremenskih prilika koje se ne vide iz karte. *Primer takve karte nalazi se priložen na kraju ove knjige.*

*

Glava VII

KONTRAOBAVEŠTAJNA SLUŽBA

» I najbolji plan dejstva beskoristan je ako neprijatelj o njemu sazna na vreme. Najsnažnija i najbolje pripremljena ofanziva gubi polovinu svog efekta ako je neprijatelj očekuje!« Sadržaj ovog citata star je kao i sam rat i ukazuje na neophodnost kontraobaveštajne službe.

Šta je to kontraobaveštajna služba? To je antiteza obaveštajne službe. To je onaj element vojnih operacija koji se bavi neutralisanjem ili uništenjem delatnosti neprijateljske obaveštajne službe. Pošto su obaveštenja za komandanta od presudne važnosti, treba da bude jasno da će neprijateljskog komandanta staviti u nepovoljan položaj sve one mere koje se mogu preduzeti u cilju da se svedu na minimum obaveštenja do kojih bi mogao doći. Komandant koji onemogući neprijatelju prikupljanje podataka o rasporedu svojih snaga, o svojoj delatnosti ili namerama, biće u stanju da *iznenadi* neprijatelja. Ako ne onemogući neprijatelju prikupljanje podataka, ili ako ga na neki drugi način ne obmane ne može se postići iznenađenje te se gube preimućstva koja ono donosi.

Pošto postoji određena veza između obaveštajne i kontraobaveštajne službe — jer je jedna suprotnost druge — obaveštajni oficir svake jedinice zadužen je od strane svog komandanta sa planiranjem i usklađenjem svih kontraobaveštajnih mera. Logičan osnov za ovakvo dodelji-

vanje odgovornosti izražen je u staroj poslovici da treba »koristiti lopova da bi se uhvatio lopov!«

Mnogi obaveštajni neuspesi mogu se pripisati uspešnoj kontraobaveštajnoj službi neprijatelja. Taj neprekidni dvoboj između naše obaveštajne službe i neprijateljske kontraobaveštajne službe često pretstavlja odlučujući faktor u borbi. Uspeh invazije u Normandiji u toku prvih kritičnih dana postignut je zahvaljujući, i to ne u maloj meri, kontraobaveštajnim merama i delatnostima koje su sačinjavale njen sastavni deo. Može se samo nagađati da li bi invazija uspela ili ne, u slučaju da je neprijatelj znao za njene detalje. Postoji velika verovatnoća da ona ne bi uspela. Takav se rizik nije smeo dozvoliti.

U ovoj Glavi govoriće se o kontraobaveštajnim merama i kontraobaveštajnim organima odgovornim za njihovu kontrolu i sprovođenje i, najzad, o kontraobaveštajnom planu kojim se usklađuju kontraobaveštajne delatnosti.

KONTRAOBAVEŠTAJNE MERE

Kontraobaveštajna služba ima dvostruki cilj: onemogućiti neprijatelju prikupljanje istinitih podataka i obmanuti ga lažnim merama ili lažnim podacima.

Neprijatelju se može onemogućiti prikupljanje podataka pomoću dva metoda. Podaci se mogu od neprijatelja sakriti ili se neprijatelj može fizički sprečiti da ih prikupi. Prve mere su poznate pod nazivom pasivne, a druge kao aktivne mere. Pasivne mere obuhvataju budnost, označavanje stepena poverljivosti dokumenata i rukovanje sa njima, bezbednost veze, cenzuru, maskiranje i prikrivanje. Aktivne mere obuhvataju kontrašpijunažu, mere protiv neprijateljskog izviđanja i upotrebu dimnih zrna ili bombi u cilju sprečavanja neprijateljskog osmatranja.

Delatnosti koje su namenjene da obmanu ili zavaraju neprijatelja poznate su kao pozitivne kontraobaveštajne mere. U ovu kategoriju spadaju lažni napadi, demonstracije, lukavstva, lažni položaj i oprema, i dezinformacije.

Međusobni odnos svih mera prikazan je na skici br. 18.

Sada ćemo redom razmotriti na koji se način ove kontraobaveštajne mere — pasivne, aktivne i pozitivne — sprovode u život.

Pasivne kontraobaveštajne mere. Prva mera, budnost, obuhvata sve one mere predostrožnosti koje se preduzimaju u cilju da se obezbedi da obaveštenja vojne prirode budu dostavljena samo ovlašćenim licima. Neupućeno lice će nesvesno da otkrije podatke, bilo usled neznanja bilo usled sujete. Ljudi govore. Međutim ljudi koji govore o podacima vojne prirode moraju zbog toga biti sigurni *kome* govore i u *čijem prisustvu* govore. Ali

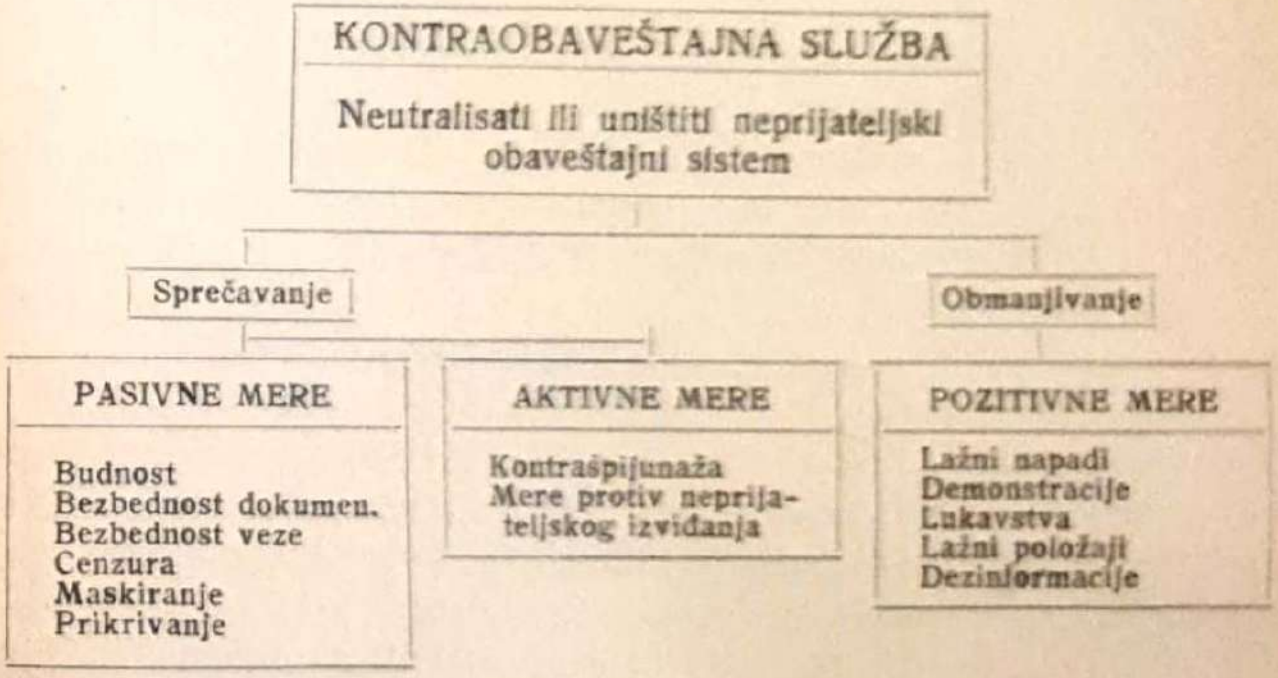

Skica br. 18. — Međusobni odnos kontraobaveštajnih mera.

čak i kada su u pitanju lica čija je lojalnost neosporna, nije pametno da svi oni budu upoznati sa podacima koji se odnose na neku predviđenu operaciju. Broj lica koja znaju o svemu mora biti ograničen. Ostali treba da znaju samo onoliko, koliko je to potrebno za njihov rad. Najzad, vladanje u zarobljeništvu treba da bude zasnovano na budnosti. Svi pripadnici oružanih snaga moraju shvatiti da su oni u slučaju zarobljavanja od strane neprijatelja obavezni prema ratnim zakonima da daju samo *svoje ime, čin i registarski broj.*

Označavanje stepena poverljivosti i čuvanje dokumenata je pasivna kontraobaveštajna mera, jer onemogućava neprijatelju prikupljanje podataka koje bi inače bio u stanju da prikupi ukoliko sadržaj dokumenata ne bi bio zaštićen ovom merom obezbeđenja. O značaju neprijateljskih dokumenata kao izvora podataka bilo je govora u Glavi II. Prema tome potpuno je jasno zašto se naši dokumenti moraju zaštititi od neprijateljskih pokušaja da ih se dokopa. Pojedinosti o čuvanju i označavanju stepena poverljivosti mogu se naći u Vojnom pravilu kopnene vojske 380—5.

Bezbednost veze obuhvata sve one mere čija je namena da spreče otkrivanje podataka prilikom njihovog dostavljanja pomoću sredstava veze. Da bi se to postiglo pre svega upotrebljavaju se kod i šifre, uz budno čuvanje kriptografskog plana ili sistema. Veliki uspeh nemačke 8 armije u bici kod Tanenberga u avgustu 1914 godine može se pripisati u velikoj meri tome što Rusi nisu vodili računa o ovoj meri predostrožnosti. Komandanti dve ruske armije obavestili su 25 avgusta jedan drugog otvoreno preko radija o rasporedu svojih snaga, cilju pokreta. Nemci su uhvatili ove radio depeše, te su na taj način bili u stanju da donesu odluku na temelju potpunog poznavanja situacije. To je samo jedan od mnogobrojnih primera koji su se desili u toku prvih dana upotrebe radija. Imajući u vidu ogromnu zavisnost savremenih borbenih jedinica od radija i žičnih sredstava veze, obično se kodiraju sve važne depeše koje se dostavljaju bilo žičnim sredstvima ili putem radija. Jedini izuzetak pretstavlja slučaj kada je podatak koji se nalazi u depeši takve prirode da neprijatelj, ukoliko za njega sazna, ne može blagovremeno reagovati i time uticati na situaciju.

Cenzura je pregled sve neslužbene prepiske bilo koje vrste u cilju sprečavanja otkrivanja nedozvoljenih podataka. Cenzura ima tri cilja: zadržati podatke koji mogu biti od koristi za neprijatelja, otkriti ilegalne neprijateljske delatnosti i prikupiti podatke koji će korisno poslužiti prilikom obrade. Ona postiže te ciljeve, na raznim stepenima od čete pa do komande vojišta, pregledajući

svu ličnu korespondenciju, fotografije, novinarske depeše, pakete i slušajući sve radio-emisije.

Sve napred navedene mere bave se prvenstveno »sakrivanjem« naših misli ili zamisli od neprijatelja. Pored njih, postoje još neke kontraobaveštajne mere koje će od neprijatelja sakriti naš rad ili raspored snaga.

Maskiranje je jedna od tih mera. Njen je cilj da izmeni izgled nekog vojnog objekta ili da ga u potpunosti prikrije kao da uopšte ne postoji. Iznad artiljeriskih oruđa ili iznad vozila prostiru se maskirne mreže da bi se izmenio njihov izgled. Fabrike se oboje tako da liče na grupu malih beznačajnih zgrada; a da bi se još pojačala ta obmana, na krovu se sadi drveće i žbunje. Očigledno je da je maskiranje najefikasnije na stalnim objektima gde se raspolaže sa dovoljno vremena i potrebnim sredstvima.

Prikrivanje je poslednja od pasivnih mera o kojima treba govoriti. Pod prikrivanjem se podrazumeva pravilno korišćenje zemljišta, mraka ili vremenskih prilika u cilju da bi se neprijatelju sprečilo da osmatra naše pokrete ili našu aktivnost. Šume, doline, nasipi i sela pružaju izvesne mogućnosti prikrivanja. To isto pruža noć bez mesečine ili magloviti dan. Uopšte, prilikom vršenja pokreta na bojištu treba iskoristiti sve mogućnosti prikrivanja koje pruža priroda.

Ponekad priroda je škrta u pogledu mogućnosti prikrivanja. U Drugom svetskom ratu bilo je često potrebno postaviti veštačku maglu da bi se mogla preduzeti izvesna dejstva bez znanja neprijatelja ili civilnog stanovništva na dotičnoj prostoriji. Takav je slučaj bio i sa pešadiskom divizijom u Italiji. U toku tri dana pre forsiranja reke .... čitava dolina na američkoj strani bila je obavijena dimom, veštačkom maglom, te je na taj način omogućeno diviziji da pregrupiše svoje snage i prikupi u blizini predviđenih mesta prelaza potrebna sredstva za prelaz.

Aktivne kontraobaveštajne mere. Pored pasivnih mera o kojima se govorilo — pomoću kojih se neprijatelju sprečava prikupljanje podataka prostom činjenicom što se ti podaci od njega sakrivaju — neprijateljski pokušaji prikupljanja podataka mogu se i fizički

sprečiti. To su *aktivne* mere i one obuhvataju kontrašpijunažu, mere protiv neprijateljskog izviđanja i upotrebu dimnih zrna ili bombi za zaslepljivanje njegovih poznatih ili verovatnih osmatračnica.

Kontrašpijunaža je ona delatnost koja se bavi borbom protiv neprijateljskih špijuna ili tajnih agenata. Ona obuhvata njihovo otkrivanje i ispitivanje, kao i sve one mere čija je namera da aktivno neutrališu njihov rad još pre njihovog otkrivanja. Policiski čas nametnut civilnom stanovništvu u velikoj meri će fizički otežati rad neprijateljskih agenata među civilnim licima. Iskusnim pripadnicima kontraobaveštajne službe je u takvim uslovima lakše otkriti, a zatim ispitati neprijateljske agente.

Mere protiv neprijateljskog izviđanja uperene su protiv neprijateljskih oružanih snaga. Sastoje se u postavljanju snaga na takav položaj odakle mogu fizički zaustaviti neprijateljske patrole ili izviđačke organe. Za ovu svrhu mogu se upotrebiti avijacija (za daljnje dejstvo iz vazduha), oklopne jedinice (za daljnje dejstvo sa zemlje), ili delovi drugih rodova vojske (za blisko ili flankirno dejstvo). Mere protiv neprijateljskog izviđanja služe obično u cilju da se obezbedi organizacija sistema odbrane ili grupisanje snaga za napad.

Poslednja aktivna mera koju treba razmotriti sastoji se u gađanju neprijatelja *dimnim zrnima* ili *bombama*. Njegove osmatračnice postavljene su obično na uzvišenjima odakle se pružaju povoljni uslovi osmatranja naše zone ili rejona. Ponekad one se ne mogu uništiti vatrom; međutim, njihova se efikasnost može neutralisati pomoću dima. Ovaj se način upotrebe dima razlikuje od onoga kada se dim postavlja iznad našeg sopstvenog rasporeda, kao zamena za maglu. Prvi način fizički sprečava neprijateljsko osmatranje, a drugi »sakriva« naš rad prikrivajući čitavu prostoriju na kojoj se taj rad odvija.

Pozitivne kontraobaveštajne mere. Iako sprovođenje uobičajenih aktivnih i pasivnih mera može lišiti neprijatelja mnogih podataka o našim snagama, one retko omogućavaju postizanje stvarnog iznenađenja. Potrebno je obmanuti neprijatelja ili ga navesti

na krivi put, što pretstavlja drugi glavni cilj kontraobaveštajne službe.

Pozitivne kontraobaveštajne mere imaju za cilj da neprijatelju pruže lažnu sliku naše situacije ili naših mogućnosti i da ga time navedu da reaguje na unapred određeni način. Komandant koji je iskusan u sprovođenju pozitivnih mera imaće tu prednost da se bori protiv neprijatelja koji je stalno nesređen. Poznato je da su 1942 godine Nemci formirali u Generalštabu otsek »za zavaravanje i obmanivanje neprijatelja«.

Lažni napadi i demonstracije izvode se u svim taktičkim jedinicama u cilju da se neprijatelj navede da prerano ispolji svoje dejstvo ili bar da se nađe u takvoj dvoumici da ne reaguje blagovremeno na naše stvarno dejstvo. Ove su mere naročito uspešne prilikom savlađivanja neke neprijateljske odbranbene prepreke kao što su reka, utvrđeni položaj ili obala.

Posle neuspelog pokušaja forsiranja reke . . . u Italiji, pešadiska divizija proverila je svoje brojno stanje i ustanovila da u pešadiskim jedinicama ima svega oko 25% od normalnog brojnog stanja. Bilo je potrebno nešto preduzeti da bi se neprijatelj obmanuo i sprečio da iskoristi tešku situaciju u kojoj se našla divizija. U toku deset dana izvršen je niz demonstracija, uz potpunu vatrenu podršku, da bi se kod neprijatelja stvorio utisak da postoji nov pokušaj forsiranja. Ove su mere bile dovoljne da zadrže neprijatelja u defanzivi i omoguće diviziji da se pregrupiše i popuni.

Lažni položaji i oprema korišćeni su još u staro doba. Mrtvaci postavljeni na bedemima neke tvrđave i paljenje logora pretstavljaju klasične primere. Za vreme bitke kod Armagedona[12]) 1918 godine, general Alenbi naredio je da se izradi 15.000 lažnih konja od slame i krpa, dok je u nekom starom nemačkom hotelu u Jerusalimu postavio lažni glavni štab. Ovakva lukavstva mogu se isto tako primeniti i u savremenoj borbi. Balvani i čunci od peći

---

[12]) Kod Armagedona (ili kako se još zove Medžido) u Palestini, britanske snage nanele su septembra 1918 g. poraz turskim snagama koje su bile prinuđene da se povuku prema severu, sve do Damaska a kasnije do Alepa u Siriji. — Prim. red.

mogu se upotrebiti da bi se pretstavila artiljerija. Žičani kostur pokriven platnom može izgledati kao avion na zemlji, a sistem jakih zvučnika biće iskorišćen za stvaranje buke tenkova u pokretu ili grmljavine artiljeriske vatre. Potpuna »lažna operacija« može navući neprijatelja u klopku.

Lažni podaci mogu se dostaviti neprijatelju u cilju da ga uvere da postoje izvesne okolnosti koje u stvarnosti ne postoje. Neka od sredstava koja služe postizanju tog cilja su radio depeše namenjene da ih neprijatelj uhvati, zatim ostavljanje dokumenata i upućivanje čoveka predviđenog za zarobljavanje. Kao primer poslužiće nam slučaj koji liči na priču iz knjige, ali koji se stvarno desio pre poznate bitke kod Gaze[13] u Prvom svetskom ratu. Jedan britanski oficir koji se nalazio u patroli dozvolio je da ga iznenadi turski stražar. Pretvarao se kao da je ranjen i da je tobože zbog toga bacio svoj ranac sa naročito pripremljenom beležnicom, nešto novca, ljubavnim pismima i nekoliko lažnih naređenja i vojnih dokumenata. Ovo lukavstvo bilo je dopunjeno i drugim pojedinostima — upućene su nove izviđačke patrole, a vest o ranjavanju oficira je objavljena i u listu Pustinjskog konjičkog korpusa. Turci su naivno poverovali u tu priču te su se pripremili za napad na Gazu — dok su Britanci izvršili napad i zauzeli Biršebu.

Treba da bude jasno da će nekoordinirano sprovođenje bilo koje od ovih pozitivnih kontraobaveštajnih mera skoro neminovno prouzrokovati zbunjenost i najzad neuspeh u postizanju željenog cilja. Zbog toga mere koje će da sprovodi bilo koja jedinica treba pažljivo da uskladi prvi pretpostavljeni štab. Često se one zabranjuju bez prethodnog odobrenja komande vojišta.

---

[13]) Borbe kod Gaze. Varoš Gaza zatvara pravac koji duž obale Sredozemnog Mora izvodi iz Egipta u Palestinu. Zbog toga je 1917 g., kada su britanske snage iz zone Sueckog Kanala prešle u napad protiv turskih snaga u Palestini, Gaza pretstavljala prvi cilj operacije. Prvi i drugi neposredni napad u martu i aprilu nisu uspeli. Gaza je zauzeta tek najesen pošto je prethodno obuhvatnim dejstvom osvojena Biršeba i izvršen proboj slabo branjenog centra turskog fronta između Gaze i Biršebe. — Prim. red.

Priznajući da kontraobaveštajne mere sačinjavaju značajan deo svakog operaciskog plana postavlja se pitanje koji su ti organi koji komandantu pomažu u planiranju, nadzoru i sprovođenju ovih mera?

Pre svega, on raspolaže određenim brojem kontraobaveštajnih oficira. Raspolagaće takođe kontraobaveštajnim otsecima, a možda i specijalnim kontraobaveštajnim jedinicama. Najzad, a što je važnije od svega, raspolaže sa pojedincima i potčinjenim taktičkim jedinicama.

U diviziji i nižim jedinicama ne postoje posebni kontraobaveštajni oficiri te stoga po kontraobaveštajnoj službi radi obaveštajni oficir. Međutim, u štabovima viših jedinica u okviru obaveštajnog odeljenja postoji dovoljno ljudstva za formiranje posebnog otseka sa isključivo kontraobaveštajnim dužnostima. Obaveštajni oficir, bilo sam bilo uz pomoć svog kontraobaveštajnog otseka, odgovoran je za razradu kontraobaveštajnih planova kao i da u ime komandanta kontroliše njihovo izvršenje.

Pored svog obaveštajnog ili kontraobaveštajnog oficira komandant će obično raspolagati i kontraobaveštajnim otsekom koji će biti pridat njegovoj komandi. U sastavu ovih otseka nalaze se pažljivo izabrani, savršeno izvežbani i stručno spremni oficiri, podoficiri i vojnici. Oni su stručnjaci u pogledu kontrašpijunaže, kontrasabotaže i protivdiverzantskih delatnosti. Oni su komandantovi specijalisti za sprovođenje ovih aktivnih kontraobaveštajnih mera. Pored toga, načelnik otseka često služi kao savetodavac obaveštajnom oficiru po kontraobaveštajnim pitanjima *bilo koje* vrste.

Obično se pogrešno smatra da ljudstvo kontraobaveštajne službe sačinjavaju stručnjaci koji dejstvuju »maskom i bodežom« u pozadini. Da to nije tako pokazuje primer jednog malog otseka 2 korpusa, sastava 3 oficira i 6 podoficira i vojnika, u toku kampanje u Severnoj Africi. Na kraju kampanje ovaj otsek, koji je obavljao rad predviđen normalno za 6 oficira i 31 podoficira i vojnika, imao je sledeća odlikovanja: jedan Krst za istak-

nutu službu, dve Srebrne Zvezde, jednu Legiju za zasluge, tri Bronzane zvezde i pet Crvenih srca. Četiri podoficira proizvedena su za oficire zbog ratnih zasluga. Jedan podoficir poginuo je u borbi. Dva pripadnika otseka zarobljena su. Jedan je kasnije, posle tri neuspela pokušaja, izvršio bekstvo; drugi je ostao u zarobljeništvu radi izvršenja jednog obaveštajnog zadatka. Za grupu od 3 oficira i 6 podoficira i vojnika ovo govori samo za sebe!

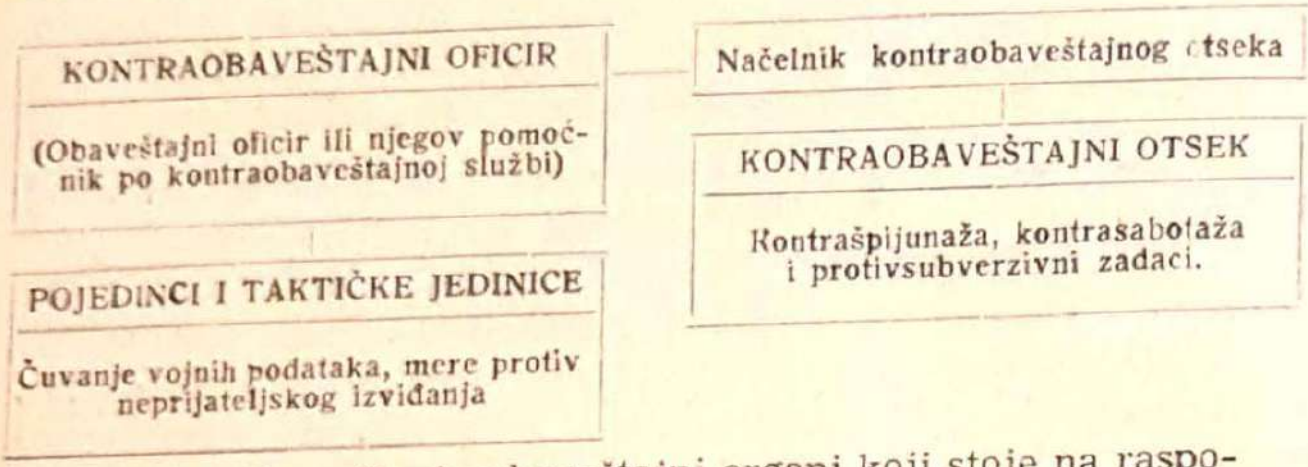

Skica br. 19. — Kontraobaveštajni organi koji stoje na raspolaganju komandantu.

Kontraobaveštajna delatnost nije monopol kontraobaveštajne službe. Daleko najvažniji kontraobaveštajni organi kojima raspolaže komandant su njegovo »obično« ljudstvo i njegove »obične« jedinice. Veći deo svih kontraobaveštajnih mera sprovodi svaki oficir, svaki podoficir i vojnik, svaka taktička jedinica. Čuvanje vojnih podataka, korišćenje mraka i primena maskirne discipline, sprovođenje mera protiv neprijateljskog izviđanja i održavanje tajnosti veze, sve su to odgovornosti svakog pojedinca na služenju u vojsci.

Kontraobaveštajni organi koji stoje na raspolaganju komandantu šematski su prikazani na skici br. 19.

KONTRAOBAVEŠTAJNI PLAN

Kontraobaveštajne mere ne smeju biti slučajne. Ništa ne koristi što se pažljivo čuvaju svi dokumenti, ako se operaciski plan dostavlja otvorenim tekstom preko radija, ili što se pažljivo šifrira depeša ako je šifra pala u ruke neprijatelju.

Iz svih tih razloga kontraobaveštajne mere moraju se sprovoditi po planu. Ne smeju biti neskladne jer bi te neskladnosti pružile neprijatelju mogućnost da otkrije i utvrdi o čemu se radi.

Kod dobro izvežbane organizacije, najveći deo pasivnih kontraobaveštajnih mera može se svesti na stalne radne postupke. Ovo omogućava da pasivne mere, obuhvaćene kontraobaveštajnim planom, budu svedene na minimum. U plan treba, prema tome, prvenstveno uključiti aktivne mere, ali takođe uneti i naređenja za vršenje potrebne kontrole u cilju da se obezbedi sprovođenje pasivnih mera koje pretstavljaju stalne radne postupke.

Radi ilustracije kontraobaveštajnog plana, razmotrite situaciju prikazanu na skici br. 20.

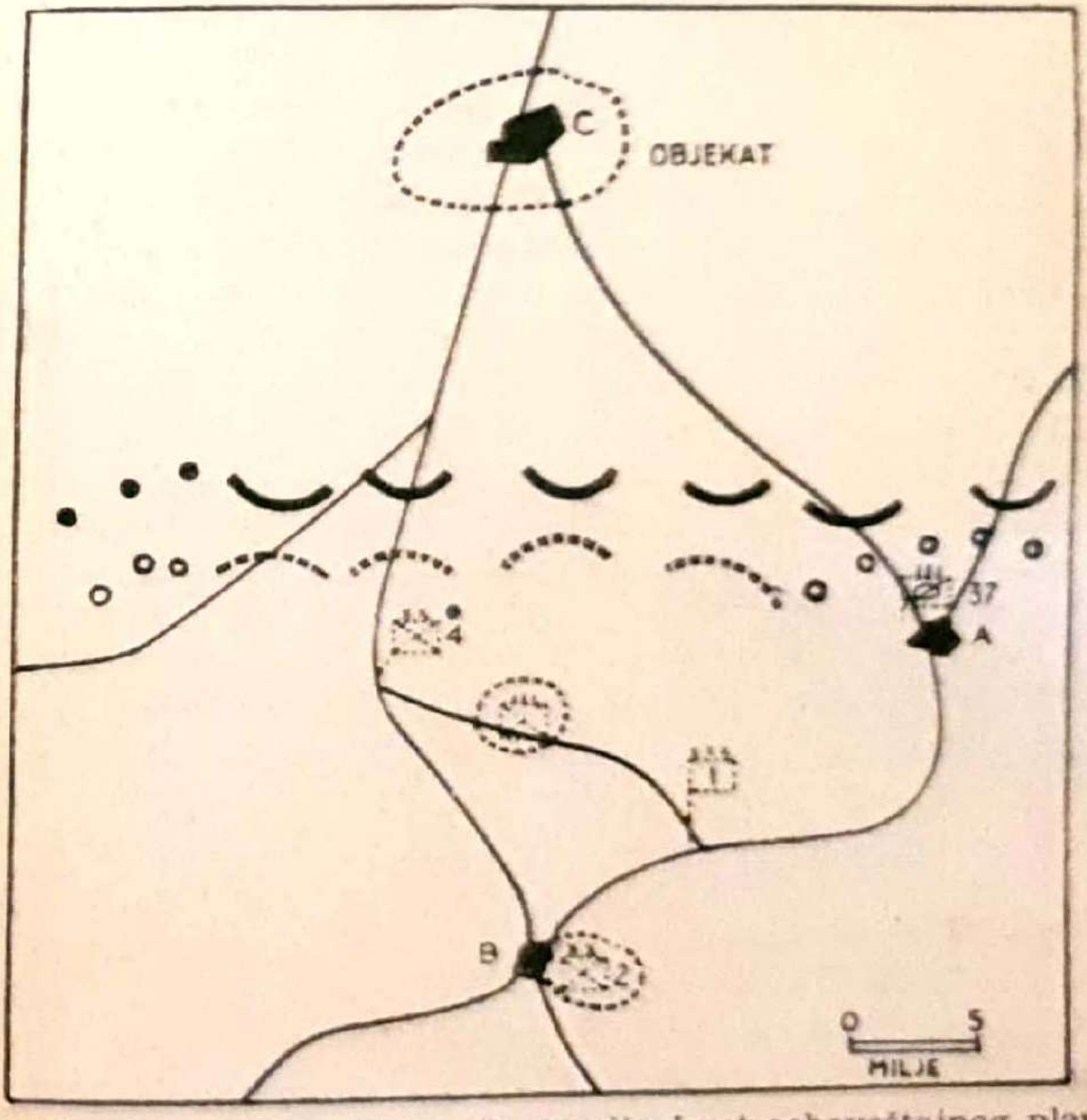

Skica br. 20. — Situacija za ilustraciju kontraobaveštajnog plana.

2 pešadiska divizija dobila je 23 januara u 12.00 od 1 korpusa sledeće naređenje: »Izvršite noćas pod zaštitom mraka pokret do rejona prikupljanja severno od A i budite spremni za obuhvat neprijateljskog levog boka po naređenju korpusa. Dopunska motorna transportna sredstva staviće se na raspolaganje vašoj diviziji u mestu B danas u 18.00«.

Kao komandant 2 pešadiske divizije, koje biste kontraobaveštajne mere naredili? Delimičan kontraobaveštajni plan zasnovan na ovoj situaciji prikazan je u Glavi XI, Obrazac 13.

ZAKLJUČAK

Kontraobaveštajna služba je antiteza vojno-obaveštajne službe, bilo taktičke ili strategiske. Njen cilj je da razbije efikasnost obaveštajnog sistema neprijatelja i da na taj način omogući komandantu da u punoj meri iskoristi preimućstva koje mu u borbenim dejstvima pruža iznenađenje. Pa ipak, postoji stalni sukob između izvesnih kontraobaveštajnih mera koje se preduzimaju u određenoj operaciji i efikasnosti te operacije. To može da izgleda kontradiktorno, ali ustvari nije. Pokret motornim vozilima noću bez svetla je kontraobaveštajna mera; taj isti pokret izvršen sa upaljenim svetlima biće skoro sigurno efikasniji, kako u pogledu brzine tako i u pogledu smanjenja broja nesrećnih slučajeva. Most izgrađen pod zaštitom dimne zavese može pretstavljati iznenađenje za neprijatelja. Ali, koliko bi brže i bolje taj most mogao biti izgrađen pri punoj dnevnoj svetlosti! Komandant mora pažljivo proceniti preimućstva koja pruža efikasnost kao i preimućstva koja pruža tajnost i prema tome izvršiti svoj izbor.

*

Glava VIII

STALNI OBAVEŠTAJNI RADNI POSTUPCI

Stalni radni postupak nije neki opšti, patentirani lek za sve situacije u kojima se može naći jedinica. Arhive jedinica iz Drugog svetskog rata prepune su primera primene stalnih radnih postupaka. Postoje pozadinski, obaveštajni, operativni i marševski stalni radni postupci — da ih spomenemo samo nekoliko. Svrha ovih, kada su bili napisani, bila je da uproste naređenja koja bi se morala izdati u slučaju određene situacije ili zadatka. Ustvari, neke jedinice američke armije bile su u prošlom ratu tako pretrpane stalnim radnim postupcima te je izgledalo da je za ovu vrstu dokumenata kilogram pogodnija jedinica mere nego stranica.

Cilj svakog stalnog radnog postupka sastoji se u tome da se odrede oni elementi borbenog dejstva koje komandant želi da utanači sa namerom da obezbedi maksimum »automatskog« sadejstva ili razumevanja bez posebnih naređenja. Njihova je namena da razjasne i iskristališu propise o obuci i borbena pravila, a ne da ih prošire i komplikuju. U krajnjoj liniji stalni radni postupak treba da bude toliko prost i kratak da će posle izvesnog perioda vremena preći u naviku svih lica na koja se odnosi. Nije potrebno da se sve ono što jedna komanda izdaje nazove »stalnim radnim postupkom«. Sva naređenja i sve instrukcije su »stalne« dok ne budu izmenjene ili stavljene van snage.

Treba shvatiti da se delatnost i postupci jedne komande zasnivaju na izdatim borbenim zapovestima i na zapovestima za pozadinu zbog čega se i kostur stalnih radnih postupaka može pronaći u obrascima ova dva dokumenta. Treba da postoje poseban operativni i poseban pozadinski stalni radni postupak i u svakom od njih precizirane one radnje koje komandant želi da učini jednoobraznim da bi prešle u naviku.

Međutim, borbene zapovesti i zapovesti za pozadinu sklone su da budu dugačka izlaganja čak i u najnižim stepenima komandovanja. Ako se išta može uraditi — ako se ikakvo prethodno naređenje može izdati — u cilju da bi se uprostile, razjasnile ili shvatile ove zapovesti, onda takva prethodna naređenja treba da budu izdata potčinjenoj jedinici u vidu stalnih postupaka. Utvrđeno je da stalni radni postupci u stvarnom smislu mogu uprostiti naređenja potčinjenim jedinicama i obezbediti da se i u otsustvu posebnih naređenja postignu izvesni minimalni rezultati.

Klupko počinje da se odvija. Uz borbenu zapovest postoji obaveštajni prilog koji sadrži sva obaveštajna naređenja za dotičnu operaciju. Obaveštajni stalni radni postupak prema tome treba da bude dokument koji određuje ona naređenja iz obaveštajnog priloga koja imaju opštu primenu i za koje, prema tome, komandant želi da pređu u naviku. Da bi se ovo postiglo stalni radni postupak treba da ima isti redosled ili sadržaj kao i obaveštajni prilog.

P r i p r e m e o b a v e š t a j n o g s t a l n o g r a d n o g p o s t u p k a. Cilj ove Glave je da se razmotri sadržaj svake tačke takvog stalnog radnog postupka i da se za ilustraciju prikaže primer stalnog radnog postupka koji se zasniva na iznetim postavkama.

Prva tačka obaveštajnog priloga sadrži kratak prikaz situacije kod neprijatelja. Stalni radni postupak naravno ne može da sadrži ovakav prikaz ali može i treba da odredi način na koji će se ovi podaci obično dostavljati potčinjenim jedinicama. U okviru armije, korpusa i divizije ovo treba naznačiti u dnevnom periodičnom izve-

štaju koji treba da obuhvata pregled situacije, podatke ili procenu zemljišta, prognozu vremena i prikaz neprijateljskih mogućnosti po redosledu njihove verovatne primene.

Sledeću tačku sačinjavaju bitni podaci. Pošto bitni podaci zavise od svake konkretne situacije, oni normalno ne ulaze u stalni radni postupak. Međutim, u vidu stalnog radnog postupka mogu se propisati izvesna uputstva u pogledu prikupljanja bitnih podataka — gde se na njih može naići i šta treba preduzeti da bi se do njih došlo.

U trećoj tački obaveštajnog stalnog radnog postupka moguće je biti mnogo određeniji i na taj način stvarno uprostiti buduće obaveštajne priloge. Pošto ova tačka sadrži zadatke o izviđanju i osmatranju, ona pruža mogućnost za izvesne uobičajene postupke. Pre svega, ako se dublje zagleda u tablicu znakova, iz znakova koji karakterišu svaki način neprijateljskog dejstva može se videti da postoji relativno mali broj stvarno različitih podataka koje treba prikupiti. Mesto i vreme odvijanja dejstva čine da se oni razlikuju. I dalje, stereotipna i dugačka formulacija svakog takvog podatka može se prilikom određivanja zadataka potčinjenim jedinicama lako, na jedan ili drugi način, kodirati. Najzad, predviđeni su stalni izveštaji za izvesne podatke kao i hitni izveštaji za drugu vrstu podataka. Ako su sva prethodna naređenja obuhvaćena stalnim radnim postupkom, razrada obaveštajnog priloga ili posebnih naređenja sastojaće se samo u jednoj šemi i nekoliko brojeva.

Sledeća tačka odnosi se na postupak sa ratnim zarobljenicima, zaplenjenim dokumentima i zaplenjenim naoružanjem i opremom. Stalni radni postupak ne sme da bude lekcija o značaju zarobljenika i dokumenata kao izvore podataka, već naprotiv, treba da je ograničen na kratak prikaz postupka po onim pitanjima za koja komandant želi da pređu u naviku u okviru njegove jedinice. U stalnom radnom postupku daju se uputstva u pogledu raspoređivanja grupe za ispitivanje zarobljenika i grupe prevodilaca, specijalnog razvrstavanja zarobljenika

i vremena koje se potčinjenim jedinicama ostavlja za ispitivanje. U pogledu dokumenata, naoružanja i opreme, u stalnom radnom postupku treba izneti postupke za rad na zaplenjenim dokumentima, evakuaciji zaplenjenog naoružanja i opreme i kontroli lovaca na uspomene.

Peta tačka obaveštajnog priloga sadrži naređenja koja se odnose na raspodelu karata i aerofotosnimaka. U ovom delu obaveštajnog stalnog radnog postupka, prema tome, treba izneti načelan plan raspodele karata i način na koji će se obezbediti karte i aerofotosnimci.

Posle ove dolazi tačka koja se odnosi na kontraobaveštajnu službu. Ovde komandant treba da odredi one uobičajene kontraobaveštajne mere koje će mu omogućiti da ograniči buduće obaveštajne priloge na promene ili dopune tih postupaka. U stalnom radnom postupku treba dati uputstva u pogledu cenzure, maskiranja, čuvanja vojnih podataka i svih ograničenja u pogledu sprovođenja pozitivnih kontraobaveštajnih mera.

Poslednja tačka obaveštajnog stalnog radnog postupka treba da sadrži naređenja u pogledu podnošenja i raspodele redovnih izveštaja. U ovoj tački treba precizirati kada potčinjene jedinice treba da podnose i za koji period treba da sastavljaju periodične obaveštajne izveštaje i kome će se dostavljati izveštaji dobijeni od pretpostavljenog štaba.

Teško se može zamisliti da će stalni radni postupak jedne jedinice potpuno udovoljiti potrebama neke druge jedinice. U prvom redu, stalni radni postupak bilo koje jedinice mora biti u saglasnosti sa naređenjima koja su sadržana u stalnom radnom postupku pretpostavljenog štaba. Na drugom mestu, stanje obuke jedinica biće različito ne samo između jedinica nego i u okviru svake jedinice u raznim periodima njenog života i rada. Zbog toga bi bilo nepravilno smatrati da stalni radni postupak koji se niže navodi treba da bude primeran za svaku jedinicu. On se iznosi više kao ilustracija gornjeg razmatranja.

PRIMER STALNOG RADNOG POSTUPKA

Štab
. . . pešadiska divizija
(datum)

Obaveštajni stalni radni postupak.

1. PRIKAZ SITUACIJE KOD NEPRIJATELJA. Ova divizija će dostavljati svoj periodični obaveštajni izveštaj svakog dana svim formaciskim i pridatim jedinicama. Izveštaj će sadržati šemu situacije kod neprijatelja, procenu zemljišta (kada je to potrebno), prognozu vremena i prikaz neprijateljskih mogućnosti po redosledu verovatnosti njihove primene.

2. BITNI PODACI. Bitni podaci koje je formulisao komandant i koji se dostavljaju u periodičnim izveštajima i obaveštajnim prilozima pretstavljaju obaveštajni zadatak za sve potčinjene jedinice. Sve obaveštajne organe treba neprekidno upoznavati sa najnovijim bitnim podacima.

3. ZADACI IZVIĐANJA I OSMATRANJA.

a) Hitne izveštaje treba automatski dostavljati u slučaju:

— neprijateljskog napada na zemlji,
— primećivanja neprijateljskih aviona,
— neprijateljskog vazdušnog desanta,
— upotrebe bojnih otrova od strane neprijatelja.

b) Sve jedinice će zbog operativne hitnosti automatski izveštavati o sledećem:

— rasporedu, nazivu i dejstvu neprijateljskih snaga sa kojima se prvi put stupilo u dodir,
— gubljenju dodira sa neprijateljem,
— korekturi vatre od strane neprijateljske artiljerije,
— mestu i veličini neprijateljskih dimnih zavesa.

c) Kod posebnih naređenja za prikupljanje podataka u kojima se naznačuje vreme i mesto dostavljanja izveštaja, koristiće se sledeći kod:

1) Jačina i rejon rasporeda neprijateljskih jedinica preko kojih se ne može izvršiti prodor.

2) Granice između neprijateljskih jedinica na određenoj liniji.

3) Sastav i pokret neprijateljskih jedinica duž određenih puteva.

4) Raspored trupa u određenim rejonima.

5) Raspored, vrsta, kalibar i dejstvo artiljerije u određenim rejonima.

6) Broj, veličina i aktivnost neprijateljskih patrola u određenim rejonima.

7) Identifikacija neprijateljskih jedinica u određenom rejonu.

8) Položaj komandnih mesta i raspored pozadinskih ustanova u određenim rejonima.

9) Položaj i obim rušenja, zatrovanih prostorija, prepreka i minskih polja u određenom rejonu.

10) Skladišta municije ili inžinjeriskog materijala i opreme u određenom rejonu.

11) Kopanje rovova ili postavljanje žičnih prepreka u određenom rejonu.

12) Širina, dubina i stanje obala i korita reke na određenom mestu.

13) Stanje i nosivost određenog mosta.

14) Veličina i stanje određene obale, visina plime, položaj litica, sprudova, plićaka i drugih prepreka.

d) U svakom izveštaju treba naznačiti vreme i rejon osmatranja kao i koja je jedinica i sa kog mesta vršila osmatranje.

4. MERE ZA POSTUPAK SA RATNIM ZAROBLJENICIMA, ZAPLENJENIM DOKUMENTIMA, NAORUŽANJEM I OPREMOM.

a) Ratni zarobljenici.

1) Ratne zarobljenike treba razoružati, razvrstati po činovima i pretresti. Dozvoliti im da zadrže šlemove, odelo, gasmaske, značke za raspoznavanje i oznake činova. Predmete i hartije pronađene kod svakog zarobljenika spakovati u poseban, propisno označen omot i predati na čuvanje vojniku koji sprovodi zarobljenike.

2) Grupe za ispitivanje ratnih zarobljenika pridati svakom pešadiskom puku. Diviziska grupa će služiti za

sve ostale jedinice divizije, te će raditi u diviziskom sabiralištu ratnih zarobljenika.

3) Ispitivanje zarobljenika u bataljonima i pukovima treba ograničiti i prikupiti samo kratke podatke taktičke prirode koji su važni za dotičnu jedinicu.

4) Kartone ratnih zarobljenika za svakog zarobljenika treba da popuni ona grupa za ispitivanje zarobljenika koja je sa zarobljenikom prva došla u dodir.

5) Ratne zarobljenike treba sprovesti pod stražom jedinice koja ih je zarobila do diviziskog sabirališta ratnih zarobljenika. Treba hitno uputiti one zarobljenike koji raspolažu važnim taktičkim podacima. Ranjenim zarobljenicima treba ukazati odgovarajuću sanitetsku pomoć a zatim ih evakuisati preko sanitetskih ustanova ili običnim putem — zavisno od stanja zarobljenika. Sanitetski oficiri će dostaviti obaveštajnom otseku sve podatke koji su dobijeni dobrovoljnim putem od ranjenih zarobljenika. Detaljno će ove zarobljenike ispitati diviziska grupa za ispitivanje ratnih zarobljenika.

b) Zaplenjeni dokumenti.

1) Zabranjeno je lično prisvajanje zaplenjenih dokumenata i novca.

2) Sve zaplenjene dokumente koji se mogu preneti raspoloživim sredstvima treba dostaviti obaveštajnim oficirima bataljona, puka ili divizije.

3) Komandanti jedinica odgovorni su za postavljanje straža kod zaplenjenih dokumenata koji se ne mogu odmah preneti i dužni su da o tome obaveste nadležne obaveštajne otseke.

4) Pregled i pretraživanje mrtvih neprijateljskih vojnika spada u dužnost specijalno za to određenog obaveštajnog ljudstva iz svake jedinice. Niko drugi ne sme neovlašćeno da vrši pretraživanje.

5) Posle proučavanja od strane diviziskog obaveštajnog otseka zaplenjena dokumenta koja nemaju nikakvu obaveštajnu vrednost treba predati arhivi saglasno naređenjima pretpostavljene komande.

c) Zaplenjeno naoružanje i oprema.

1) Zabranjeno je svako lično prisvajanje zaplenjenog oružja, municije, vozila, opreme i bilo kojeg drugog materijala.

2) Sav zaplenjeni materijal koji se može transportovati predaće se oficirima pozadine u bataljonu ili puku u cilju evakuacije od strane odgovarajuće tehničke službe.

3) Komandanti jedinica odgovorni su za postavljanje straže kod opreme ili naoružanja koje se ne može transportovati i dužni su da o tome obaveste nadležne obaveštajne ili pozadinske otseke.

4) Civilna svojina, bilo to privatnih lica, domova ili civilnih radnji ili prodavnica predaće se nadležnim oficirima za civilne poslove radi upravljanja.

d) Naređenja koja se odnose na značaj i na postupak sa ratnim zarobljenicima, zaplenjenim dokumentima, naoružanjem i opremom izdaće se pre svake nove operacije celokupnom ljudstvu koje se nalazi u organskom sastavu ili je pridato ovoj diviziji.

5. KARTE I AEROFOTOSNIMCI.

a) Karte i aerofotosnimci ili celine izdavaće se po sledećem planu:

1) Taktičke karte (čija se razmera kreće oko 1:50.000): dve na svaki pešadiski, inžinjeriski i tenkovski vod, više jedna na svaka dva oklopna vozila; jedna na svaki vatreni vod artiljerije, više dve na svakog osmatrača i oficira za vezu; tri svakoj komandi čete, dvanaest svakom štabu bataljona, četrnaest svakom štabu puka.

2) Putne karte (razmere oko 1:250.000): jedna svakom vozilu.

3) Strategiske karte (razmere oko 1:250.000): jedna svakoj komandi čete, tri svakom štabu bataljona, sedam svakom štabu puka.

4) Vertikalni aerofotosnimci: kao zamena za odgovarajuće taktičke karte.

b) Specijalna trebovanja karata, vertikalnih ili kosih aerofotosnimaka podnosiće se diviziskom obaveštajnom otseku.

c) Komandant diviziske inžinjerije odgovoran je za nabavljanje i raspodelu karata, aerofotosnimaka i reljefa zemljišta (kada se raspolaže sa njima).

6. KONTRAOBAVEŠTAJNA SLUŽBA.

a) Cenzuru pošte vršiće cenzori jedinica.

b) Pismene zapovesti, planovi ili radne karte ne smeju se nositi dalje od komandnih mesta bataljona.

c) Komandanti jedinica treba da opomenu sve ljudstvo pre svakog borbenog dejstva da se u slučaju zarobljavanja može dati samo ime, čin i registarski broj.

d) Lozinka i odziv važiće svaki dan od 12.00 do 12.00 časova. O svakoj kompromitaciji lozinke ili odziva treba najhitnije izvestiti obaveštajni otsek.

e) Ne smeju se preduzeti nikakve specijalne kontraobaveštajne mere bez prethodne saglasnosti obaveštajnog otseka.

f) Grupe kontraobaveštajne službe radiće pod komandom divizije.

g) Komandanti jedinica će o svim delima sabotaže ili subverzivnim delatnostima odmah izvestiti najbližeg obaveštajnog oficira koji će proslediti izveštaj diviziskom obaveštajnom otseku.

7. OBAVEŠTAVANJE.

a) Dnevne periodične izveštaje jedinica treba dostavljati najkasnije do 20.00 časova tako da stignu u obaveštajni otsek divizije do 22.00 časa. Periodični izveštaji treba da budu kratki i uvek da sadrže šemu situacije kod neprijatelja.

b) Svaka jedinica u dodiru sa neprijateljem dostavljaće svakog dana u 12.00 šemu situacije kod neprijatelja.

c) Periodični izveštaji specijalnih organa treba da sadrže sledeće podatke:

Sanitetske jedinice: broj i identifikaciju neprijateljskih ranjenika i sve podatke dobivene od ranjenih ratnih zarobljenika.

Inžinjeriske jedinice: sve promene u stanju puteva, mostova, ili drugih topografskih objekata koji su naneseni na karte.

Jedinice za vezu: svako osetno smanjenje ili povećanje neprijateljskog radio-saobraćaja kao i sadržaj bilo koje uhvaćene depeše.

Po naređenju general-majora A

B

pukovnik

Načelnik štaba

Dostavljeno: A

Sastavio:

C

potpukovnik

Načelnik obaveštajnog otseka

ZAKLJUČAK

Stalni radni postupci imaju za cilj da razjasne postupke i omoguće izdavanje kratkih, prostih naređenja organima prikupljanja. Pored toga, stalni radni postupak uticaće na poboljšanje obuke jedinica time što će jedinice u praksi primenjivati postupke koje je komandant odredio. Nemoguće je sastaviti stalni radni postupak koji bi podjednako odgovarao svim jedinicama u svim mogućim situacijama. Stalni radni postupak svake jedinice zavisi od stepena obučenosti ljudstva i naređenja pretpostavljene komande. Ukoliko se stanje obučenosti jedinice poboljša ili ukoliko se vrsta borbenog dejstva u kojem je jedinica angažovana promeni, stalni radni postupak moraće da se izmeni. Iako stalni radni postupak dobro izvežbane jedinice treba da bude kratak, on mora ipak biti dovoljno potpun da bi bio odmah razumljiv za sve delove koji budu jedinici nanovo pridati.

*

Glava IX

OBAVEŠTAJNA OBUKA

Jedna od najupadljivih crta svih slušalaca posleratne Komandne i Generalštabne škole u Fort Levenvortu je njihovo jako interesovanje za bilo koju nastavu koja se odnosi na vojnu obuku. Ovo se naročito primećuje kod slušalaca koji se specijalizuju za obaveštajnu službu. Obaveštajni slušaoci, kako Redovnog kursa (aktivni oficiri) tako i Skraćenog kursa (rezervni oficiri i oficiri Nacionalne garde) podjednako žele da se što je moguće temeljitije upoznaju s obaveštajnom obukom. Oni su svesni da će, kada budu služili kao obaveštajni oficiri, obuka, a naročito obaveštajna obuka pretstavljati njihov prvenstven zadatak u mirnodopskoj armiji. Štaviše, to oduševljenje odražava opšte mišljenje tih iskusnih vojnika da obaveštajna obuka pre i u toku Drugog svetskog rata nije bila izvođena najefikasnije i da se ova faza obuke u slučaju budućeg rata mora izvoditi efikasnije.

U ovoj Glavi razmotriće se sledeća pitanja koja se odnose na obaveštajnu obuku: prvo, odgovornost pojedinih lica za obaveštajnu obuku; drugo, obaveštajna obuka obaveštajnog ljudstva; treće, obaveštajna obuka ostalog ljudstva; četvrto, obaveštajna obuka komandanata i štabnih oficira; i peto, pomoć u izvođenju obaveštajne obuke.

ODGOVORNOST ZA OBAVEŠTAJNU OBUKU

Komandant je, naravno, odgovoran za svu obaveštajnu obuku u okviru njegove jedinice. Međutim, u njegovom radu pomažu ga njegov obaveštajni i operativni

oficir. Obaveštajno odeljenje ili otsek neposredno su odgovorni za obuku sopstvenog obaveštajnog odeljenja odnosno otseka i za nadzor obuke obaveštajnih otseka svih potčinjenih jedinica. Operativni otsek je odgovoran za opšte rukovođenje, planiranje i nadzor *celokupne* obuke u jedinici. Obaveštajni oficir sarađuje sa operativnim oficirom u pripremi nastavnih programa.

U prošlosti se često nepravilno shvatalo pitanje saradnje u nastavi između obaveštajnog i operativnog otseka. Mnoge jedinice prebacivale su na obaveštajni otsek prvenstvenu odgovornost za sve moguće vrste obuke kao, naprimer, obuku u izviđanju, patroliranju, čitanju karata, upotrebi busole i dvogleda. Ova je praksa samo ometala i komplikovala čitav nastavni plan jedinice, jer je obaveštajni otsek vršio jedan deo obuke a operativni otsek sve ostalo. *Najpogodnije ostvarljivo rešenje u pogledu obaveštajne obuke je da načelnik obaveštajnog otseka izvodi odnosno nadzire obuku sopstvenog i potčinjenih obaveštajnih otseka i da sarađuje i pomaže načelniku operativnog otseka u rukovođenju i nadziranju obaveštajne obuke jedinica, izuzev njihovih obaveštajnih otseka.*

Kratka analiza ciljeva obaveštajne obuke pokazaće da postoje ustvari dva posebna zadatka obaveštajne obuke. Prvo, ljudstvo svih obaveštajnih otseka jedne jedinice mora biti specijalno obučeno za vršenje specijalnih obaveštajnih dužnosti. Drugo, obuka po obaveštajnoj službi mora se izvoditi sa svim oficirima, podoficirima i vojnicima jedinice jer i oni imaju izvesnu ulogu u radu obaveštajne službe.

OBAVEŠTAJNA OBUKA OBAVEŠTAJNOG LJUDSTVA

Cij ove faze obaveštajne obuke je da stvori takve obaveštajne otseke koji će potpuno biti osposobljeni za vršenje svoje dužnosti za vreme borbe. Ovo izgleda lako, zar ne? Ono je lako ako obaveštajni oficir ovom zadatku priđe na pravilan način.

Kako, dakle, obaveštajni oficir može da osposobi obaveštajne otseke? Prva stvar koju obaveštajni oficir mora da uradi da bi izvršio ovaj nastavni zadatak nema ustvari

ništa zajedničkog sa obukom. On se mora najpre uveriti da su u obaveštajne otseke dodeljeni sposobni oficiri, podoficiri i vojnici. Stara poslovica kaže: »Ne može se napraviti svilena tašna od krmačinog uha«; prema istoj izreci, ne može se napraviti dobar obaveštajni otsek od nesposobnih oficira i bilo kakvih podoficira i vojnika.

Pošto načelnik obaveštajnog otseka dobije ljudstvo koje je sposobno za obaveštajni rad, on je u stanju da planira nastavu u cilju osposobljavanja obaveštajnih otseka. Iskustvo ukazuje na neke metode nastave koji su se pokazali kao uspešni. Ti su metodi: centralizovani kursevi, štabne vežbe, obuka kroz praktično vršenje dužnosti i obuka na manevrima.

Centralizovani obaveštajni kurs jedinice odnosno divizije. Početno sredstvo za razvoj obaveštajnih otseka je centralizovani obaveštajni kurs kojim rukovodi načelnik obaveštajnog otseka divizije odnosno jedinice. Svaki oficir, podoficir i vojnik određen na dužnost u neki obaveštajni otsek treba da pohađa taj kurs. Pored toga, svaka jedinica u čijem se organskom sastavu ne nalazi obaveštajni oficir ili otsek treba da uputi bar jednog oficira i jednog ili više podoficira i vojnika. Ovim ljudstvom biće verovatno popunjen prvi kurs. Ali, ako je moguće, treba da se formira i drugi ili čak treći kurs na kojima će se osposobiti celokupna zamena za svaki obaveštajni otsek.

U diviziji koja je završila obuku centralizovani obaveštajni kurs može raditi kadkod je to potrebno. U novoformiranoj diviziji on treba da otpočne sa radom odmah posle završetka jedinačne obuke, a zatim da radi sve dok potrebe obuke to nalažu.

Program centralizovanog obaveštajnog kursa zavisiće od naređenja pretpostavljenog štaba i od zahteva komandanta. Dobar program obuke, međutim, uvek treba da sadrži i sledeća osnovna pitanja:

1. Objašnjenje o kursu.
2. Organizacija divizije (odnosno druge jedinice).
3. Načela vojno-obaveštajne službe.
4. Mogućnosti i ograničenja raznih organa prikupljanja u okviru divizije (odnosno druge jedinice).

5. Sastavljanje depeša.
6. Prikupljanje podataka (naglasak na obaveštajnoj evidenciji).
7. Procena i tumačenje podataka.
8. Obaveštajna procena.
9. Obaveštavanje.
10. Bitni podaci.
11. Razrada plana prikupljanja.
12. Proučavanje neprijateljskih snaga, organizacije, opreme i obuke (za vreme mira ovo pitanje može se realno prikazati ako se za proučavanje uzme »agresor«, tj. neprijatelj koji služi za montiranje taktičkih zadataka).
13. Kontraobaveštajna služba.
14. Maskiranje.
15. Čitanje aerofotosnimaka.
16. Postupak sa ratnim zarobljenicima, neprijateljskim dokumentima, zaplenjenim naoružanjem i opremom.
17. Zadaci načelnika obaveštajnog otseka i obaveštajnog oficira.
18. Obaveštajni stalni radni postupak divizije.
19. Obaveštajne štabne vežbe.

O b a v e š t a j n e š t a b n e v e ž b e k a o p o m o ć u o b u c i. Obaveštajne vežbe pretstavljaju primenjeni deo centralizovane obaveštajne nastave. One su u obuci obaveštajnih otseka toliko efikasne da zaslužuju posebnu pažnju. Po svojoj prirodi one mogu biti veoma različite: od vežbi u zatvorenoj prostoriji (ove mnogo liče na vežbe koje se izvode po karti), pa do vežbi gde su svi obaveštajni otseci i sredstva veze stvarno postavljena na zemljištu. Cilj je obaveštajne štabne vežbe sticanje iskustva u pogledu rada obaveštajnog otseka na bojištu, što se postiže na taj način što čitavo ljudstvo obaveštajnog otseka obavlja dužnosti koje bi imalo u slučaju stvarnih borbenih dejstava.

Obaveštajna štabna vežba počinje izdavanjem naređenja u pogledu administrativnih priprema za vežbu kao i davanjem početne taktičke situacije. Ova prethodna administrativna naređenja odnose se na pitanja kao što su zborno mesto za ratnu igru, uniforma i oprema koje će se nositi odnosno koristiti, način dostavljanja izve-

štaja, određivanje i obuka posrednika i karte koje će se koristiti. Početna taktička situacija iznosi se kratko i jasno. Ne daje se objašnjenje o tome kako se situacija razvila, niti se iznosi neki dugačak i zapleten opis prethodnog dejstva. Odlično uputstvo za sastavljanje početne opšte i posebne situacije nalazi se u tački 106, Vojnog pravila 21—5.

Obaveštajna štabna vežba nastavlja se time što posrednici upute depeše raznim obaveštajnim otsecima. Svaki otsek zatim prilazi izvršenju zadataka postavljenih u depešama. Jasno je da te depeše moraju slediti neki određeni i logični cilj. Da bi ovo postigao razrađivač vežbe mora u zadatku najpre sastaviti plan dejstva. Tek pošto ovo uradi on je u stanju da razradi depeše koje bi obaveštajni otseci normalno primili prilikom razvoja stvarne situacije.

Ova vrsta obuke ima nekoliko dobrih strana. Prva, ona se lako može prilagoditi bilo kojim uslovima u pogledu smeštaja, opreme, raspoloživog broja ljudstva ili stepena obuke. Vežba može biti izvedena bilo kojom brzinom, u zgradi ili pod šatorom, sa svim sredstvima veze ili samo sa kuririma-pešacima, sa samo jednim obaveštajnim otsekom ili sa svim otsecima. Drugo, može da otpočne, da se završi ili prekine u bilo koje vreme. Ne mora da se odvija neprekidno kada je jednom započeta. Obaveštajna štabna vežba može biti izvedena samo u toku jednog dela vremena svakodnevne obuke ili čak i posle normalnih časova obuke. Može biti prekinuta u bilo koje vreme u cilju potrebne analize raznih dejstava. Treće, u njenoj najprostijoj formi, za njeno izvođenje potrebno je samo obaveštajno ljudstvo te se time ne ometa ostala obuka. Četvrto, omogućava međusobno zamenjivanje dužnosti članova otseka i na taj način pruža garanciju da će otsek biti u stanju da radi u borbi i pored gubitaka. Peto i najvažnije, ona je najsigurniji način da se jedan ili više obaveštajnih otseka obuče izvršenju njihovih redovnih ratnih dužnosti. Nekoliko obaveštajnih štabnih vežbi izvedenih pre manevra, svaka sve većom brzinom, složenošću i upotrebom sredstava veze, pruža garanciju pravilnog funkcionisanja obaveštajne službe na manev-

rima. Razrađene štabne vežbe ove prirode mogu se dobiti iz raznih škola kopnene vojske.

Obuka ljudstva obaveštajnih otseka kroz praktično vršenje dužnosti. Već sam naziv kaže šta se podrazumeva pod ovom vrstom obaveštajne obuke. Načelnik obaveštajnog otseka mora da posećuje obaveštajne otseke potčinjenih jedinica da bi se obezbedilo da daktilografi pišu na mašini i da crtači crtaju a ne da dangube tražeći poštara ili vratara. Ako neki podoficir ili vojnik ne može biti potpuno iskorišćen u otseku u toku izvesnog perioda obuke, dajte ga privremeno na drugo mesto da radi posao koji odgovara njegovoj funkcionalnoj dužnosti. Naprimer, crtači i drugo obaveštajno ljudstvo treba da se stavi na raspolaganje radi pomoći ostalim štabnim otsecima kojima je potrebna njihova veština. Čovek koji vodi u ratu radnu kartu o situaciji kod neprijatelja obučava se za ovaj posao ako, naprimer, nacrta u nastavne svrhe šemu izvesne prostorije za potrebe operativnog otseka, ili ako izradi neku specijalnu kartu za pozadinski otsek.

Manevri — najrealističnija obaveštajna obuka. Obuka obaveštajnog otseka upotpunjuje se i dovršava manevrima. Ovde obaveštajni otseci stiču praktično iskustvo u pogledu koordinacije rada sa ostalim otsecima štaba i izvršenja zadataka koje je postavio komandant. Načelnik obaveštajnog otseka divizije treba da nadzire obuku obaveštajnih otseka potčinjenih jedinica. Posle svake faze ili svakog problema manevra treba da usledi analiza pod rukovodstvom načelnika obaveštajnog otseka. Na analizi se ustanovljuju greške i način na koji se one mogu otkloniti; dobar se rad ističe i pohvaljuje; iznose se predlozi i o njima se diskutuje.

OBAVEŠTAJNA OBUKA OSTALOG LJUDSTVA

Kako je to ranije naglašeno operativni oficir je onaj oficir štaba koji je prvenstveno odgovoran za obuku jedinice. Načelnik obaveštajnog otseka pomaže načelniku operativnog otseka na svaki mogući način kako bi obaveštajna obuka postigla svoj cilj. Posebno, on deluje kao

savetnik i pomoćnik operativnog oficira u svim pitanjima obuke jedinice koja su u vezi sa obaveštajnom službom. Obaveštajni oficir treba da bude spreman da za obaveštajnu obuku stavi na raspolaganje nastavnike i materijalno obezbeđenje nastave.

Iako u ovoj fazi obuke obaveštajni oficir deluje samo kao pomoćnik operativnog oficira, on mora voditi računa o tome da se u programu nastave ne omalovažava ili predviđa deo obuke po obaveštajnoj službi. Ako se ovo desi, obaveštajni oficir treba da se obrati operativnom oficiru i izdejstvuje da se u plan nastave unesu izmene. Ako u tome ne uspe, a to će se vrlo retko desiti, obaveštajni oficir treba da se obrati načelniku štaba ili komandantu i da iznese svoj stav po tom pitanju.

Obaveštajna obuka u sklopu obuke pojedinca i jedinica. Za vreme obuke pojedinca i jedinica, u nastavi će se obuhvatiti i tri pitanja prvenstveno obaveštajne prirode. Prvo od tih pitanja je *prikupljanje i dostavljanje podataka.* U ovom pitanju obuhvaćeni su svi izvori podataka sa kojima može doći u dodir svaki vojnik jedinice, a naročit naglasak dat je na postupak sa ratnim zarobljenicima, neprijateljskim poginulim ili ranjenim vojnicima, zaplenjenim dokumentima, naoružanjem i opremom. Takođe, daju se uputstva o tome kako, kada i kome treba dostavljati podatke i kako treba kontrolisati lovce na uspomene.

Značaj brzog dostavljanja podataka koji mogu imati obaveštajnu vrednost i koje su prikupili pojedini vojnici sasvim je očigledan. U vezi sa tim, navodimo sledeći izvod iz članka *Obaveštajna služba i nacionalna bezbednost,* koji je izašao u broju 239 časopisa »Predmet razgovora oružanih snaga«:

»Na ostrvu Bugenvil američke snage držale su 1944 godine jedan mali mostobran. Pošto je okolno zemljište bilo veoma ispresecano, Japancima koji su vršili protivnapade bilo je jako otežano snabdevanje kopnenim putem. Našim obaveštajnim organima bilo je poznato da Japanci vrše snabdevanje vodenim putem pomoću šlepova koji su se, u relejima, koristili samo noću. Svi američki na-

pori da se omete ovaj saobraćaj bili su prilično neuspešni sve dok jedna patrola nije ubila tri člana jedne neprijateljske patrole u toku svog uobičajenog dnevnog kretanja. Kod jednog od poginulih neprijateljskih vojnika pronađene su dve slabo izrađene skice. Iako su te skice podoficiru koji ih je pronašao bile potpuno nerazumljive, on ih je, postupajući potpuno pravilno, dostavio svom komandantu.

Izveštaj patrole, zajedno sa skicama, brzo je stigao u ruke obaveštajnih oficira, koji su odmah uvideli da te skice mogu biti ključ za otkrivanje neprijateljskog sistema snabdevanja, jer se na njima mogao primetiti niz skrivališta za šlepove duž 40 milja duge južne obale ostrva Bugenvil. Sledećeg jutra snimljena je iz vazduha čitava ova zona filmom u boji i crno-belim filmom. Aerofotosnimci u belo-crnom tonu nisu otkrili ništa korisno; iskusni čitaoci aerofotosnimaka proučavajući prozirne pozitivne snimke u bojama mogli su, međutim, da uoče neprijateljske šlepove sakrivene ispod gustog tropskog lišća. Pošto su utvrđena tačna mesta šlepova na postojećim kartama i u vezi sa reperima, posao su preuzeli operativni oficiri. U cilju uništenja neprijateljskog brodovlja upotrebljeni su, uz pomoć osmatrača iz vazduha, razarači i neprijateljska linija snabdevanja bila je prekinuta.

Ovaj slučaj pretstavlja odličan primer kako pojedinci mogu doprineti uspehu obaveštajne službe. Američki podoficir bio je snalažljiv i brz u prepoznavanju i dostavljanju vrednih podataka. Sa druge strane, neprijateljski vojnik bio je neobično neoprezan što je nosio važne podatke na način koji je omogućavao njihov gubitak ili zaplenjivanje.«

Drugo pitanje je *bezbednost vojnih podataka.* U okviru ovog pitanja govori se o postupku sa poverljivim dokumentima, o opasnostima koje kriju u sebi nepotrebni rozgovori, o podacima koji se mogu dati u slučaju zarobljavanja, o načinima kojima se služi neprijatelj prilikom prikupljanja podataka i o potrebi čuvanja tajne kod upotrebe radio i žičnih sredstava veze.

Treće pitanje o kome će se govoriti pri kraju ove faze obuke jedinice, neposredno pred početak zajedničkih

vežbi, odnosi se na upoznavanje *»agresora« — neprijatelja u taktičkim zadacima.* Prostor ne dozvoljava detaljan opis agresora. Dovoljno je kazati da se pod agresorom podrazumevaju zamišljene neprijateljske snage koje se montiraju u cilju da izvođenje vežbi dobije realan izraz i da obaveštajni organi u svojoj obuci imaju posla sa realnim protivnikom. U pogledu agresora jedinice treba kroz nastavu upoznati sa istorijom, organizacijom, uniformama, oznakama činova, naoružanjem i opremom tog neprijatelja.

U toku prve dve faze obuke, obuke pojedinca i obuke jedinica, prorađuju se pod rukovodstvom operativnog oficira jedinice razne nastavne teme koje obaveštajni oficir treba pažljivo da prati i da prema potrebi podnosi svoje predloge operativnom oficiru. Neka od tih nastavnih tema su: izviđanje i patroliranje, položaj i rad osmatračnica, maskiranje i sastavljanje izveštaja. Sve će to uticati na efikasnost obaveštajnog rada jedinice.

O b a v e š t a j n a o b u k a z a v r e m e z a j e d n i č k i h v e ž b i. U toku ove faze obuke obaveštajni oficir pomaže operativnom oficiru prvenstveno u sastavljanju situacije kod neprijatelja. Ako u zajedničkim vežbama nije predviđen rad obaveštajne službe, onda je to skoro sigurno greška samog obaveštajnog oficira. On treba da sastavi tipizirane planove učešća obaveštajne službe u vežbama svih jedinica — od odeljenja pa do jedinice u okviru koje se izvodi vežba. Na taj način, obaveštajni oficir će moći za operativnog oficira za kratko vreme da razradi obaveštajni deo bilo koje zajedničke vežbe. Razrada obaveštajnog zadatka za vežbu treba da bude takva da operativni oficir neće imati drugog posla nego samo da je uključi u odgovarajuće mesto zapovesti za vežbu. Obaveštajni oficir koji se tuži da obaveštajni rad nije bio obuhvaćen vežbom samo obznanjuje da nije izvršio svoj zadatak. Ako rad obaveštajne službe nije uključen u početnu zapovest za vežbu, on će teško moći da se odvija pravilno. Postoje mnoge stvari koje obaveštajni oficir može da uradi radi usavršavanja tehnike rada obaveštajne službe, razrađujući u pojedinostima zadatke za svaki obaveštajni organ u cilju njegovog zapošlja-

vanja — ali svi ti detalji ne moraju obavezno da uđu u zapovest za vežbu. Osnovno načelo kojeg se treba pridržavati je sledeće: *Rad obaveštajne službe treba da pomogne radu operativnog otseka a ne da ga ometa.* Svojom maštom, snalažljivošću i sa nešto upornog rada, obaveštajni oficir može da pretvori najobičniju vežbu u vežbu koja će biti interesantna i korisna za sve učesnike.

Nakon završetka ove faze obuke — i za vreme rata — preostaje u jedinicama još samo jedno pitanje za izučavanje. Radi se o intenzivnom izučavanju organizacije, naoružanja, opreme, taktike i psihologije stvarnog neprijatelja sa kojim će se susresti jedinice. Pošto će po tom pitanju izdati obiman materijal viši štabovi, ono se ovde samo pominje. Važnost tog pitanja je očevidna.

OBAVEŠTAJNA OBUKA KOMANDANATA I ŠTABNIH OFICIRA

Kao primer dobrog kursa u okviru divizije za štabne oficire i komandante navodimo kurs kojeg je održala 96 pešadiska divizija u toku poslednjeg rata. To je bio »zlatni« kurs obaveštajne obuke koji je imao za cilj da starešinama da pretstavu o značaju obaveštajne službe i njenih načela i o odgovornostima komandanata. To je bila samo »prodaja« znanja, čista i jednostavna, sa namenom da komandante i važnije štabne oficire učini obaveštajno »svesnim«. Prvo predavanje od pet časova održao je Načelnik obaveštajnog otseka divizije za komandanta divizije, komandante pukova i oficire štaba divizije. Sadržaj predavanja bio je veoma sličan sadržaju prvog dela ove knjige. Predavanja iste prirode održana su kasnije za sve komandante bataljona i komandante samostalnih jedinica u diviziji.

Važnost ove vrste obuke je očigledna. Čitav obaveštajni sistem jedne jedinice zavisi od srdačne i znalačke saradnje svih starešina. Obaveštajni oficiri nižih jedinica treba da vode slične kurseve sa svim oficirima njihovih jedinica.

POMOĆ U IZVOĐENJU OBAVEŠTAJNE OBUKE

Mnogi obaveštajni oficiri, kada se suoče sa odgovornošću za obuku, nastoje da sami izdrže čitav teret. To nije pravilno. Postoji nekoliko mesta sa kojih se uvek mogu dobiti obaveštenja i pomoć u vezi sa obukom. Obaveštajni oficir se može obratiti za pomoć raznim vojnim školama. Kao odgovor na pismo upućeno jednoj od njih dobiće se obilje materijala i predloga u vezi sa obukom. Poseta susednim jedinicama omogućiće korisnu međusobnu razmenu misli u pogledu obuke. Isto tako, ako se uputi dopis ili izvrši lična poseta obaveštajnom otseku pretpostavljenog štaba dobiće se potrebna obaveštenja i pomoć u izvođenju obaveštajne obuke.

ZAKLJUČAK

Obaveštajni oficir treba da se brine prvenstveno za obuku sopstvenog i potčinjenih obaveštajnih otseka. On treba da pomaže operativnom oficiru u izvođenju obaveštajne obuke čitave jedinice. Najzad, obaveštajni oficir treba da učini sve što je u njegovoj moći da se starešinski sastav i čitavo ljudstvo jedinice upozna sa značajem obaveštajne službe.

*

Glava X

ZADACI OBAVEŠTAJNOG OFICIRA

Bilo je to 1940 godine kada je komandant puka u jednoj od najboljih divizija u Drugom svetskom ratu rekao jednom mladom oficiru: »Mladiću, vi ste sada obaveštajni oficir puka — pa bilo šta bilo!«. Malo se obaveštajnih oficira požalilo da im komandant poklanja preveliku pažnju.

Ova je Glava posvećena onim komandantima i štabnim oficirima koji hoće tačno da znaju šta obaveštajni oficir treba da radi. Zadaci obaveštajnog oficira mogu se podeliti na borbene zadatke i na zadatke kada se jedinica nalazi na odmoru, te ćemo ih tako i razmotriti.

BORBENI ZADACI OBAVEŠTAJNOG OFICIRA

Vojno pravilo 30—5: Borbena obaveštajna služba navodi ukratko borbene zadatke sledećim rečima: » . . . obaveštajni oficir je odgovoran za planiranje i pripremu naređenja i, do izvesne mere, za rad koji se odnosi na prikupljanje, procenu, tumačenje i dostavljanje podataka o neprijatelju, kao i za kontraobaveštajnu delatnost. *Njegov je prvenstveni zadatak da komandanta i sva ostala nadležna lica upozna sa situacijom i sa mogućnostima neprijatelja, kao i sa zemljištem i vremenskim prilikama.* On pomaže komandantu u određivanju bitnih podataka«.

O tim borbenim zadacima obaveštajnog oficira govoreno je detaljno u prethodnim delovima ove knjige. Radi preglednosti, nabrojićemo ih:

1. *Prikupljanje podataka o neprijatelju i zemljištu:*

a) Ispitivanje ratnih zarobljenika i civilnih lica (u vezi sa personalnim i pozadinskim oficirom i sa komandantom vojne policije).

b) Ispitivanje neprijateljskih dokumenata.

c) Ispitivanje neprijateljskog naoružanja i opreme (u vezi sa pozadinskim oficirom i oficirima odgovarajućih tehničkih službi).

d) Trebovanje karata pogodnih razmera i u dovoljnim količinama u cilju zadovoljenja potreba jedinica (u vezi sa načelnikom inžinjerije).

e) Pregled podataka iz ranije sastavljenih izveštaja i studija.

2. *Procena i tumačenje podataka u cilju da se:*

a) Utvrdi stvarna situacija kod neprijatelja.

b) Utvrde stvarne karakteristike zemljišta.

c) Utvrde neprijateljske mogućnosti koje mogu da utiču na izvršenje našeg zadatka.

d) Utvrdi uticaj zemljišta na neprijatelja i na naš zadatak (u vezi sa operativnim oficirom).

e) Utvrdi, na osnovu raspoloživih znakova, koju će mogućnost neprijatelj najverovatnije ostvariti.

3. *Obaveštavanje putem:*

a) Obaveštajnih dokumenata (obaveštajne procene, periodični obaveštajni izveštaji, obaveštajni prilozi borbenim zapovestima, obaveštajne studije).

b) Ličnog dodira (konferencije, referisanja, telefon, radio).

c) Depeša (dalekopisač, radio, kuriri).

d) Karata, šema, aerofotosnimaka.

4. *Usmeravanje rada na prikupljanju:*

a) Preporuka komandantu u pogledu bitnih podataka.

b) Sastavljanje plana prikupljanja (u vezi sa operativnim oficirom).

c) Sastavljanje naređenja za potčinjene i pridate jedinice (u vezi sa operativnim oficirom).

d) Sastavljanje traženja podataka za više i susedne jedinice.

5). Postoje i drugi borbeni zadaci koje obaveštajni oficir mora da izvršava. Oni spadaju u domen kontraobaveštajne službe i psihološkog rata. Ovi zadaci obuhvataju:

a) Planiranje i sprovođenje u život svih aktivnih i pasivnih mera koje idu za tim da sačuvaju konspirativnost i da neutrališu ili razbiju rad neprijateljske obaveštajne službe (u vezi sa operativnim oficirom).

b) Planiranje metoda i postupaka za obmanjivanje neprijatelja i preduzimanje kontraobaveštajnih mera potrebnih kod ovakvih radnji (u vezi sa ostalim otsecima štaba).

c) Vođenje istraga do kojih može doći u vezi sa gore navedenom podtačkom a), uključujući ispitivanje lojalnosti vojnih i civilnih lica, američkih ili stranih.

d) Nametanje ograničenja u pogledu vojne i civilne cenzure u zavisnosti od postojećih prilika (u vezi sa personalnim oficirom i sa oficirom za obaveštavanje javnosti).

e) Pružanje pomoći otseku za psihološki rat u izvođenju kontra-propagande.

ZADACI OBAVEŠTAJNOG OFICIRA KADA SE JEDINICA NALAZI NA ODMORU

Za vreme dok se jedinica nalazi na odmoru (bilo za vreme mira ili za vreme rata) mnogi borbeni zadaci obaveštajnih otseka ne mogu se izvršavati. Naprimer, nema nikakve prilike za ispitivanje ratnih zarobljenika ili za pregledanje zaplenjenog naoružanja i opreme. Obaveštajni oficir, međutim, za vreme dok se jedinica nalazi na odmoru, može izvršavanje vojnih zadataka usmeriti u pravcu pružanja pomoći komandantu i usavršavanja obaveštajnog rada u njegovoj jedinici. U cilju ilustracije šta sve snalažljiv obaveštajni oficir može raditi za vreme dok se jedinica nalazi na odmoru razmotrićemo mogućnosti koje mu se pružaju u pogledu prikupljanja, procene, tumačenja, dostavljanja podataka i usmeravanja rada na njihovom prikupljanju.

P r i k u p l j a n j e p o d a t a k a z a v r e m e d o k s e j e d i n i c a n a l a z i n a o d m o r u. U pogledu

prikupljanja podataka obaveštajni oficir može ići sledećim putem:

1) *Karta.* On treba da drži pri ruci izvestan broj karata koje će u slučaju iznenadnih događaja zadovoljiti hitnim potrebama njegovog štaba. On treba, takođe, da, saglasno postojećim pravilima i naređenjima pretpostavljenog štaba, pripremi planove i uputstva u pogledu karata koje će sprovesti komandant inžinjerije jedinice. Dobiti neku kartu bilo koje vrste preko obaveštajnog otseka treba da bude lakše nego dobiti je bilo kojim drugim putem. Naprimer, u obaveštajnom otseku treba da budu pri ruci karte obližnjih gradova, putne karte svakog mesta do kojeg bi ma ko iz jedinice mogao imati potrebu da putuje motornim vozilom kao i bilo koje druge specijalne karte koje se mogu dobiti. Pored toga, spreman obaveštajni oficir treba da uoči potrebu za kartama koje ne postoje i da dâ inžinjeriji ili obaveštajnim organima da ih izrade. Ove poslednje biće, ustvari, izviđačke skice i pretstavljaće odličnu obuku za organe koji će ih crtati. Mogu ih reprodukovati inžinjerija ili čak obaveštajni organi pomoću hektografa i šapirografa.

2) *Aerofotosnimci.* Na sličan način treba obezbediti potrebne aerofotosnimke. Ako nema dovoljno aerofotosnimaka poligona ili drugih okolnih pogodnih rejona kao što je, naprimer, obližnje naseljeno mesto, obaveštajni oficir treba da konsultuje ostale oficire štaba i komandanta da bi se ustanovilo kakve su njihove potrebe, a zatim da naredi snimanje.

3) *Revizija podataka na karti.* Neophodno je stalno imati na umu da karte treba dopunjavati najnovijim podacima i da treba raspolagati najsvežijim aerofotosnimcima. Obaveštajni organi treba da proučavaju nove aerofotosnimke i izveštaje izviđačkih organa u cilju da se utvrde izmene i ispravke koje je potrebno uneti na karte, što naročito važi za postojanje novih puteva ili ukidanje starih ako nisu više upotrebljivi.

4) *Podaci o putevima.* U borbi, zadatak izviđanja puteva, staza, pa čak i vodenih puteva imaju izviđački organi. Kada se jedinica nalazi na odmoru treba izvideti svu okolinu garnizona, bivaka, logora ili komandnog mesta.

Na taj način otkriće se novi putevi, prekidi na putevima ili rejoni ograničenih mogućnosti kretanja. Obaveštajni otsek treba da raspolaže podacima o zemljištu kako u miru tako i u ratu. Sve ovo pruža povoljne mogućnosti za obuku izviđačkih organa.

5) *Veza sa ostalim jedinicama.* Veza između obaveštajnih organa od presudne je važnosti u ratu. Ona je takođe važna i u miru. Treba održavati redovan dodir sa svim susednim jedinicama ili garnizonima radi razmene podataka. Ovo se naročito odnosi na dodir sa obaveštajnim oficirima jedinica vazduhoplovstva, što može biti vrlo korisno za obaveštajne oficire jedinica kopnene vojske. Ovi ne samo da će moći da pregledaju serije aerofotosnimaka i druge podatke koji su značajni za njih, nego će se time ujedno uspostaviti aktivna veza između jedinica vazduhoplovstva i kopnene vojske za vreme mira, što će omogućiti da održavanje te iste veze, iako u drugom obliku, bude lakše i potpunije u ratu. Ova veza biće tada prihvaćena i smatrana kao normalan postupak.

6) *Veza sa civilnim organima.* Potrebno je uspostaviti vezu sa mesnom policijom, čuvarima šuma, čuvarima državnih puteva ili bilo kojim drugim organima koji mogu pružiti podatke od značaja za štab odnosno komandu. Obaveštajni oficiri od ovih organa treba da prikupljaju naročito one podatke koji bi bili od koristi u slučaju građanskih nemira. Ako do takvih nemira dođe obaveštajni oficir će moći stvarno da koristi svom štabu i u ovim događajima odigraće određenu, možda čak i presudnu ulogu.

7) *Ostali izvori podataka.* Iskoristite sve izvore korisnih podataka. Obaveštajni oficir treba da posećuje mesnu biblioteku i da proučava teritoriju za koju je nadležna njegova jedinica. Benzinske stanice raspolažu najnovijim putnim kartama; velika kompanija koja ima benzinske stanice po čitavoj zemlji redovno izdaje najnovije karte koje pokazuju koji se putevi popravljaju kao i obilazne puteve i puteve nesposobne za saobraćaj. Mesna štampa takođe pretstavlja redovan izvor podataka, a to bi mogle da budu i obližnje više škole. Na po-

datke se može naići svuda ali je potreban aktivan rad da bi se do njih došlo.

8) *Meteorološka služba kao pomoćno sredstvo obuke.* Meteorološki podaci postali su vanredno važan faktor u prošlom ratu i obaveštajni oficir treba da uspostavi svaku korisnu vezu u svom mestu radi dobijanja takvih podataka. Izvori mogu biti neka vazduhoplovna baza, mesna štampa, radio-emisije ili izveštaji pridatog meteorološkog odeljenja. Na traženje nadležnih organa mogu se izraditi specijalne vremenske prognoze i klimatske studije određene prostorije. Ako obaveštajna odeljenja i otseci ništa drugo ne rade nego čitaju dnevne listove i nalepljuju prognozu vremena na oglasnu ploču, to već znači početak rada na meteorološkoj službi. Na taj način razvija se u jedinici svest o potrebi meteorološke službe i potvrđuje činjenica da meteorološki podaci pretstavljaju obaveštajne podatke koji se mogu dobiti preko obaveštajnih otseka.

9) *Opšta informativna služba služi pri štabu.* Iz gore iznetog vidi se da obaveštajni otsek treba da postane opšti informativni centar za štab. Svaki treba da zna da je obaveštajni oficir izvor podataka, da će on podatke, ukoliko njima ne raspolaže, dobiti ili na neki način pomoći.

P r a k s a u p r o c e n i i t u m a č e n j u p o d a t a k a. Obaveštajni oficir za vreme mira treba stalno da vežba procenu i tumačenje podataka, drugu po značaju dužnost u okviru izvršavanja njegovog prvenstvenog zadatka. Svi podaci prikupljeni na načine navedene u prethodnim tačkama moraju se, pre nego što se dostave na upotrebu, prethodno proceniti i proveriti. Naprimer, obaveštajni oficir mora ovo imati u vidu kada obaveštava operativni otsek i komandanta o uticaju koji predviđene vremenske prilike mogu imati na planirani program obuke ili na predviđenu proslavu.

O b a v e š t a v a n j e z a v r e m e d o k s e j e d i n i c a n a l a z i n a o d m o r u. Za vreme dok se jedinica nalazi na odmoru, obaveštajni oficir u pogledu obaveštavanja ima sledeće zadatke:

1) *Obaveštavanje komandanta i štaba.* Ministarstvo vojske redovno izdaje obaveštajne biltene te obaveštajni oficir ima zadatak da podatke sakupi i iznese komandantu i njegovom štabu. Oficiri štaba zbog raznih drugih zadataka nemaju dovoljno vremena za čitanje i procenjivanje svih podataka kojima se raspolaže. Ovo povremeno referisanje može se tačno uporediti sa borbenim zadacima obaveštajnog otseka. Pored toga što referisanje pretstavlja korisnu vežbu za obaveštajne otseke i obaveštajne oficire, ono ujedno pretstavlja i uslugu ostalom delu štaba.

2) *Kartoteka i evidencija.* Svaki štabni oficir mora vršiti pripreme za predaju dužnosti svom nasledniku, što pogotovo važi za obaveštajnog oficira čija je priroda posla takva da dvostruko zahteva da on vodi niz kartona i evidenciju podataka u takvom obliku, da, ukoliko je to moguće, sve što zna i što je utvrdio može staviti na raspolaganje svom nasledniku. Obaveštajni oficir koji prikupi masu raznih podataka, ali ih evidentira samo u svojoj glavi i odnosi sa sobom kada odlazi, smatra se kao slab obaveštajni oficir. Kada novi obaveštajni oficir izgleda slab, to je često više posledica rada njegovog prethodnika nego odraz rada novog oficira.

3) *Obaveštajna biblioteka.* Svaki obaveštajni otsek treba da raspolaže obaveštajnom bibliotekom gde će moći da se nađe potreban materijal. Potrebno je da ona sadrži sve, od prepisa članaka o obaveštajnoj službi iz vojnih časopisa do knjiga o špijunaži, kao i sve postojeće priručnike, brošure i pravila o obaveštajnoj službi.

Obuka i usmeravanje rada na prikupljanju. Konačna faza, tojest usmeravanje rada na prikupljanju, obuhvaćena je već u onom delu ove Glave koji govori o prikupljanju podataka za vreme dok se jedinica nalazi na odmoru. Očigledno je da se podaci kako za vreme borbe tako i za vreme dok se jedinica nalazi na odmoru ne mogu prikupiti ukoliko obaveštajni oficir ne *planira* kako i kada će se prikupiti i koji organ (ili organi) kao najpodesniji treba da izvrši zadatak.

Čuvanje tajnosti vojnih podataka za vreme mira. Pored svog prvenstvenog zadatka oba-

veštajni oficir za vreme mira ima i izvesne zadatke koji se odnose na kontraobaveštajnu službu i obuku. Osnovni mirnodopski kontraobaveštajni zadatak obaveštajnog oficira je preduzimanje i kontrola mera u cilju čuvanja tajnosti vojnih podataka. Ovaj zadatak obuhvata izdavanje naređenja i uputstava u pogledu čuvanja vojne tajne i pregled kancelariskih prostorija i pisaćih stolova da bi se sprečilo nebrižljivo rukovanje poverljivim dokumentima. Zadaci obaveštajnog oficira u pogledu obuke detaljno su razmotreni u prethodnoj Glavi.

Korišćenje obaveštajnog oficira za obaveštajne zadatke. Jedno upozorenje u pogledu mirnodopskih zadataka obaveštajnog oficira: kao komandant, nemojte napraviti od obaveštajnog oficira »služavku za sve« u vašem štabu. Nemojte od njega napraviti oficira za specijalne zadatke, oficira za fiskulturu, načelnika kluba i blagajnika pored njegovih redovnih obaveštajnih zadataka. Naravno, zaposlite ga, ali ga zaposlite samo na obaveštajnom radu.

ZAKLJUČAK

Mirnodopski i ratni zadaci obaveštajnih oficira skoro su jednaki. Prvenstveni je zadatak u oba slučaja prikupljanje podataka i obaveštenja komandantu i svim ostalim zainteresovanim licima.

*

TREĆI DEO

Ovaj deo knjige sadrži izvestan broj obrazaca odnosno potsetnika koji će, u svom sadašnjem ili izmenjenom obliku, zavisno od postojećih situacija, biti korisni obaveštajnom oficiru. Neki od tih obrazaca su delimično ispunjeni. O njima se u prethodnim delovima knjige govorilo kao o primerima koji služe za ilustraciju.

OD — [15])

0330 — 14 oklopni puk: Stupio u dodir sa jakim neprijateljskim pešadiskim delovima na istočnoj ivici Bladen; procenjena jačina: jedan bataljon pešadije; tri tenka otvaraju vatru iz raketnog naoružanja. Most 400 m jugozapadno od Bladen uništen.

1. a) Prednji rejoni

1. b) Pozadinski rejoni

1. c) Organizacija odbrane

4. Kontraobaveštajna služba

[15]) Skraćenica označava broj pod kojim je podatak unet u Obaveštajni dnevnik. — Prim. prev.

OD — 3

0440 — 5 Korpus: prema izveštaju lovačkog aviona iz sastava 3 korpusa taktičke avijacije jedna kolona neprijateljske pešadije kreće se u pravcu juga putem koji vodi kroz Karter; Čelo kolone ulazi u Karter; procenjena jačina: jedan bataljon pešadije.

1. b) Pozadinski rejoni

1. c) Organizacija odbrane

4. Kontraobaveštajna služba

OD — 1

0330 — 14 oklopni puk: most 400 m jugozapadno od Bladen uništen.

1. c) Organizacija odbrane

4. Kontraobavještajna služba

OD — 2

0445 — 3 pešadiski puk: u Mozli su primećena civilna lica kako kidaju telefonske žice I bataljona i kako bacaju improvizirane ručne bombe na vozila,

4. Kontraobaveštajna služba

Glava XI

OBAVEŠTAJNI OBRASCI

Ova Glava sadrži sledeće obrasce i ilustrativne primere:

Obrazac 1. — Obaveštajni dnevnik.

Obrazac 2. — Radna karta o neprijatelju.

Obrazac 3. — Obaveštajni radni blok.

Obrazac 4. — Pregledni kartoni borbenog sastava i rasporeda.

Obrazac 5. — Istoriski karton jedinice.

Obrazac 6. — Lični karton.

Obrazac 7. — Obaveštajna procena.

Obrazac 8. — Tablica znakova.

Obrazac 9. — Periodični obaveštajni izveštaj.

Obrazac 10. — Plan prikupljanja.

Obrazac 11. — Obaveštajni prilog.

Obrazac 12. — Taktička procena zemljišta i vremenskih prilika.

Obrazac 13. — Kontraobaveštajni plan.

Obaveštajni otsek 1 pešadiske divizije

Od: 13. 6. 1948 24.00

Do: 14. 6. 1948 24.00

Lenkester, Južna Karolina.

Vreme		Red. br.	Datira od	Izveštaji, naređenja, događaji, itd.	Šta je urađeno
pristizanja	upućivanja				
0435		1	0330	14 oklopni puk: neprijatelj jačine oko jednog bataljona pešadije primećen u rejonu Bladen.	KŠJ[14])
0500		2	0445	3 pešadiski puk: civilno stanovništvo u Mozli neprijateljski raspoloženo.	KŠJ
0515		3	0440	5 korpus: vazdušnim izviđanjem utvrđeno da se u Karteru nalazi neprijatelj jačine oko jednog bataljona pešadije.	KŠJ
	0600	4		5 korpus: izveštaj o situaciji br. 17.	

OBRAZAC 1. — Obaveštajni dnevnik

Obaveštajni dnevnik pretstavlja hronološki indeks odnosno pregled pristiglih i upućenih izveštaja i rada obaveštajnog otseka. U njemu se ne daje opis događaja te treba da bude sažet.

[14]) Primedba: U rubrici »Šta je urađeno«, K znači da je podatak nanesen na karti; Š znači da je podatak dostavljen štabu; a J znači da je podatak dostavljen jedinicama.

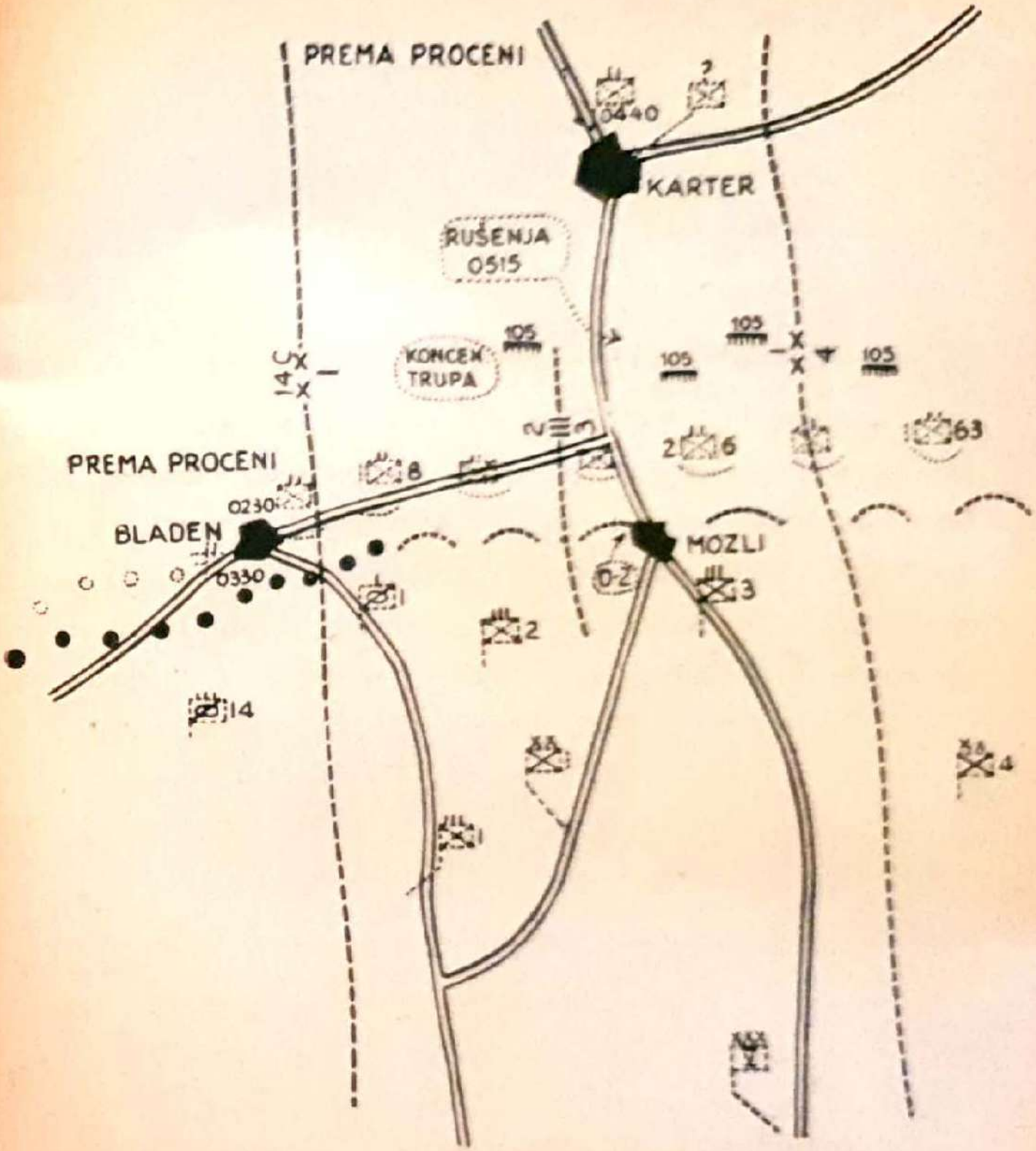

OBRAZAC 2. — Šematski primer radne karte o neprijatelju

Ovaj primer namenjen je da ilustruje koje vrste podataka i u kakvom obimu treba prikazati na radnoj karti o neprijatelju. Pored nekoliko originalnih podataka, na šemu su naneti i podaci iz obaveštajnog dnevnika, Obrazac 1 na prethodnoj strani.

OBRAZAC 3. — Obaveštajni radni blok

Obaveštajni radni blok ima oblik i koristi se kao indeksirani »potsetnik«. Stranice obično nose naslov i broj koji odgovaraju tačkama periodičnog obaveštajnog izveštaja. Usled ograničenog prostora u ovaj obrazac uneli smo samo nekoliko stranica radnog bloka u smanjenoj veličini. Podaci koji su ušli u obrasce 1 i 2 uneti su radi ilustracije i u odgovarajuće stranice radnog bloka.

PREGLEDNI KARTON BORBENOG SASTAVA I RASPOREDA

(Prednja stranica)

Jedinica: *29 agresorska pd* konspirativni naziv i broj: *Saska — 10366*
Komandant: *general-major Tevenez Huan.* Diviziski okrug: *Kaceres*
Potčinjena: *3 armiji (14 decembra)*
21 korpusu *(1 januara)*

Delovi u organskom sastavu (rod ili služba)	Konspirativni broj i naziv	Komandant	Naziv baze i (III) stalnog garnizona	Mesto rasporeda	Formacisko brojno stanje	Procenjeno brojno stanje (BS III NS)	Izvor, vreme i datum	Jedinica koja izveštava, vreme i datum
29 izviđačka četa	10379	Eziani	SA-48, Zamora		6/154	4/137	Dokument 8 januar	3/135 pp, 9 januar u 06.30
1/85 pp	10368		SA-5, Avila	(625-683)	33/838		Iskaz ratnog zarobljenika	2/135 pp, 9 januar u 12.00

BS: borbeni sastav; NS: neborbeni sastav.

»Izvor« se odnosi na Izveštaj o ispitivanju ratnih zarobljenika br. 153, Prevod dokumenta br. 217 i zaplenjenu neprijateljsku kartu koja datira od 14 avgusta.

»Jedinica koja izveštava« odnosi se na jedinicu koja je dostavila podatak Grupi za borbeni sastav i raspored neprijatelja.

PREGLEDNI KARTON BORBENOG SASTAVA I RASPOREDA

(Zadnja stranica)

Organizacija	Naoružanje	Transport	Primedbe
		Delimično motorizovana. Raspolaže kamionima sa dizel motorima	Divizija je formirana oktobra 1945 godine. Nije mnogo učestvovala u borbama ali uživa dobar glas. Jedina njena operacija imala je ograničen uspeh.

OBRAZAC 4. — Pregledni karton borbenog sastava i rasporeda

Kartoteku borbenog sastava i rasporeda u obaveštajnom otseku vodi grupa za borbeni sastav i raspored. Ova kartoteka pretstavlja pogodan način evidentiranja podataka i omogućava da se dokumentuju svi podaci koji se nanose na kartu neprijateljskog borbenog sastava i rasporeda ili na kartu situacije kod neprijatelja.

Jedinica: 81 pešadiski puk

Naziv: 10194

Naziv stalnog garnizona i sedište štaba: SF-17, Gerona

Komandant: Pukovnik Guilermo Helo

Istorijat: Formiran u oktobru 1945. Stigao u Kaliforniju krajem 1946. Nije mnogo učestvovao u borbama ali uživa dobar glas. Moral i borbena sposobnost visoki. Vratio se u domovinu 1947 godine.

Sadašnja aktivnost:

Datum	Podatak	Izvor
26 maj 1948	81 pp identifikovan u Smitvil	Izveštaj o ispitivanju ratnih zarobljenika br. 134
5 jun 1948	Pukovnik Helo viđen u Smitvil	Izveštaj o ispitivanju ratnih zarobljenika br. 152
11 jun 1948	Osmotreno deset kamiona koji su se kretali iz Smitvil u pravcu juga	Osmatrač 1 pešadiskog puka

OBRAZAC 5. — Istoriski karton jedinice

Istoriske kartone jedinica često koriste korpusi i više jedinice u cilju evidentiranja svih podataka koji se odnose na jednu određenu neprijateljsku jedinicu. Jedinice vode po jedan karton za svaku neprijateljsku jedinicu koja ih interesuje. Na taj karton se unose, uz naznačavanje datuma i izvora, svi podaci koji se odnose na raspored, jačinu, sastav, ljudstvo i opremu neprijateljske jedinice.

Ime i prezime: Akeman Konrad

Čin i rod vojske: Brigadni[16]) general (1945), oklopne jedinice

Položaj: Veruje se da je štabni oficir

Jedinica: 32 korpus

Dopunski podaci:

Datum	Podatak	Izvor
9 dec. 1947	Ime generala Akemana pojavljuje se u jednoj borbenoj zapovesti 32 korpusa	Izveštaj br. 37 prevodilačke grupe
1 jan. 1948	Lične novine generala Akemana pronađene u jednoj zgradi u Ridžfildu.	4 pešadiska divizija

OBRAZAC 6. — Lični karton

Ove kartone koriste korpusi i više jedinice, zajedno sa istoriskim kartonima jedinice, u cilju evidentiranja biografskih podataka i praćenja rada značajnih neprijateljskih komandanata i štabnih oficira. Ti su kartoni korisni kod proveravanja identifikacije, rasporeda i pokreta jedinica i promena u komandnom sastavu.

[16]) Čin između čina našeg pukovnika i general-majora. — Prim. red.

OBRAZAC 7. — Obaveštajna procena

Ovaj se obrazac koristi kada se obaveštajna procena sastavlja u pismenom obliku odvojeno od komandantove procene, kao što je naprimer slučaj kada se ona dostavlja potčinjenim jedinicama.

Otsek i štab koji izdaje procenu
Mesto
Datum i vreme

Stepen poverljivosti
Karte

1. — Zadatak. — Izložiti naš zadatak i njegov cilj.
   a) Ako je zadatak višestruk, odrediti šta kao najvažnije treba najpre izvršiti.
   b) Ako postoje bliži zadaci, treba ih navesti.
2. — Situacija i načini dejstva.
   A) Razmatranja koja se odnose na moguće načine neprijateljskog dejstva i na izvršenje našeg zadatka. — Odrediti i analizirati one faktore koji će uticati na vaš izbor načina dejstva kao i one faktore koji će uticati na mogućnosti neprijatelja. Pored ostalih, razmotriti sledeće faktore koji obuhvataju:
      (1) Karakteristike operaciske zone, uključujući:
      (a) Zemljište (prilog, po potrebi)
         i. Prikaz postojeće situacije u pogledu zemljišta.
         ii. Taktički uticaj na neprijateljske mogućnosti.
         iii. Taktički uticaj na izvršenje zadatka sopstvenih snaga.
      (b) Hidrografija (prilog, po potrebi)
      (c) Vremenske prilike (prilog, po potrebi)
      (d) Političko stanje (prilog, po potrebi)
      (e) Ekonomsko stanje (prilog, po potrebi)
      (f) Psihologija (prilog, po potrebi)

Napomena: Podtačke bilo kojeg od gore razmotrenih ili drugih dopunskih pitanja treba da budu slične onima koje su gore navedene pod zemljištem.

      (2) Situacija kod neprijatelja.
      (a) Raspored
      (b) Sastav
      (c) Jačina
      (d) Stanje snabdevanja
      (e) Ojačanja
      (f) Moral
      (g) Borbena sposobnost
      (h) Ostala pitanja

   B) Neprijateljske mogućnosti.
      (1) Nabrajanje svih načina dejstva koje je neprijatelj fizički u stanju da preduzme i koji će, ukoliko budu preduzeti, uticati na izvršenje zadatka jedinice.
      (2) Razmatranje i analiza 2B (1).
      (3) Zaključci o relativnoj verovatnoći ostvarenja neprijateljskih mogućnosti.

.....

Potpis

OBRAZAC 8. — Tablica znakova

Ova tablica može poslužiti kao potsetnik prilikom sastavljanja plana prikupljanja. Tablica sadrži niz najznačajnijih znakova karakterističnih za svaki opšti način dejstva kojeg neprijatelj može preduzeti. U svakoj konkretnoj situaciji tablica mora pretrpeti izmene saglasne stečenom iskustvu u borbi protiv neprijatelja.

Bitni podaci se odnose na	Znaci (analiza bitnih podataka)	OBJAŠNJENJE	Osnov za posebna naređenja i traženja (činjenice o kojima moraju izveštavati organi prikupljanja)
1. NAPAD	a. Mere neprijatelja protiv izviđanja.	(1) Mere protiv izviđanja oklopnih jedinica preduzimaju se u cilju da se spreči izviđanje mogućih rejona prikupljanja, puteva na kojima se vrši pokret jedinica ili izviđanje pregrupisavanja snaga za napad.	(a) Položaji neprijateljskih delova kroz koje se nije moguće probiti. Naročito na liniji...
	b. Podilaženje neprijateljskih jedinica.	(1) Pre početka napada može doći do pokreta jedinica u rejone prikupljanja odakle se mogu razviti.	(a)Pokreti neprijateljskih jedinica prema mogućim rejonima prikupljanja u blizini... (b) Pokreti neprijateljskih jedinica pravcem (-ima)...
	c. Grupisanje neprijateljskih snaga na polaznom položaju za napad.	(1)Protezanje polaznog položaja sa kojeg može otpočeti napad.	(a) Grupisanje neprijateljskih snaga u rejonima...
	d. Grupisanje neprijateljske artiljerije u blizini prednjeg kraja.	(1) Grupisanje artiljerije u rejonima sa kojih može da dejstvuje u napadu. Artiljerija se istura napred i obično grupiše po pravcima.	(a) Raspored, vrsta i kalibar artiljerije u blizini... (b) Raspored, vrsta i kalibar artiljerije u rejonu (-ima)...

e. Pojačano dejstvo neprijateljskih patrola.	(1) Patroliranje pešadiskih i oklopnih delova obično je pre napada intenzivnije.	(a) Broj, veličina i aktivnost pešadiskih i mehanizovanih patrola u rejonu . . .
f. Grupisanje neprijateljskih snaga na srazmerno uskim frontovima.	(1) Kao jedinica mere za širinu fronta u napadu obično se uzima metar.	(a) Mesta spojeva između neprijateljskih jedinica u rejonima . . .
g. Pojačanje ili smena neprijateljskih obezbeđujućih delova dovođenjem novih jedinica.	(1) Pešadija koja ojačava ili smenjuje oklopne jedinice može biti znak pretstojećeg napada.	(a) Pojava novih jedinica, a naročito pešadiskih i oklopnih. (b) Identifikacija oklopnih jedinica. c) Grupisanje pešadije i oklopnih jedinica, naročito u rejonima . . .
h. Pojačana aktivnost neprijatelja u pozadini.	(1) Pre napada dotur i rad pozadine obično se pojačavaju.	(a) Jačina, vrsta i pravac kretanja saobraćaja u rejonu . . .
i. Položaji neprijateljskih KM i raspored pozadinskih ustanova.	(1) KM i pozadinske ustanove pre napada obično se pomeraju bliže frontu.	(a) Položaji KM i raspored pozadinskih ustanova. (b) Ustanove u blizini . . .
j. Korektura vatre neprijateljske artiljerije na pojedinim mestima naših odbranbenih položaja.	(1) Neprijateljska artiljerija može pre artiljeriske pripreme koja prethodi napadu vršiti korekturu vatre.	(a) Izveštaji potčinjenih jedinica o dejstvu neprijateljske artiljerije.
k. Pojačano neprijateljsko izviđanje iz vazduha.	(1) Izviđanje iz vazduha je obično intenzivnije pre napada.	(a) Izveštaji o učestalosti i vrsti neprijateljske aktivnosti u vazduhu iznad naših položaja.

Bitni podaci koji se odnose na	Znaci (analiza bitnih podataka)	OBJAŠNJENJE	Osnov za posebna naređenja i traženja (činjenice o kojima moraju izveštavati organi prikupljanja)
	1. Sistematsko neprijateljsko bombardovanje iz vazduha.	(1) Pre napada neprijatelj može da pristupi sistematskom slabljenju naših položaja pomoću bombardovanja.	(a) Izveštaji o učestalosti i vrsti neprijateljske aktivnosti u vazduhu iznad naših položaja.
2. ODBRANU	a. Postojanje rušenja, zatrovanih prostorija, prepreka i minskih polja u pojasu kojeg brani neprijatelj.	(1) Postavljanje ili postojanje minskih polja, rušenja itd. koja štite prilaze neprijateljskom položaju upotpunjuju čvrstinu odbrane.	(a) Položaj i obim rušenja, zatrovanih prostorija, prepreka i minskih polja ispred i na bokovima sadašnjih položaja. (b) Rad na rušenju, zatrovavanju zemljišta i postavljanju prepreka i minskih polja u rejonima . . . (c) Rad na rušenju, zatrovavanju zemljišta i postavljanju prepreka i minskih polja na uzvišenjima . . .
	b. Razvijanje neprijateljske pešadije na zemljištu pogodnom za odbranu.	(1) Pešadija kao položaje za odbranu obično bira nadvišavajuće zemljište koje pruža povoljne uslove za vatreno dejstvo.	(a) Grupisanje pešadije na uzvišenjima u rejonu . . . (b) Grupisanje pešadije duž reke . . .
	c. Nagomilavanje municije i inžinjeriskih potreba i opreme i for-	(1) Za kopanje rovova i postavljanje prepreka mogu da se upotrebe inžinjeriske ma-	(a) Nagomilavanje municije i inžinjeriskih potreba i opreme na sadašnjim polože-

tifikacisko ojačavanje zgrada na prostoriji koju drži neprijatelj.	šine i oprema.	jima. (b) Nagomilavanje municije i inžinjeriskih potreba i opreme u . . .
d. Kopanje rovova i podizanje žičnih prepreka na prostoriji koju drži neprijatelj.	(1) Kopanje rovova i podizanje žičnih prepreka po svoj prilici znači da neprijatelj ima nameru da održi u svojim rukama sadašnje položaje.	(a) Kopanje rovova i podizanje žičnih prepreka na sadašnjim položajima. (b)Kopanje rovova i podizanje žičnih prepreka u . . . (c) Kopanje rovova i podizanje žičnih prepreka na liniji . . .
e. Grupisanje neprijateljske artiljerije po dubini (uključujući PT oruđa).	(1) Artiljerija se obično raspoređuje po dubini i postavlja na težištu odbrane.	(a) Grupisanje artiljerije. (b) Grupisanje artiljerije u rejonima . . .
f. Neprijateljske rezerve raspoređene na način koji je karakterističan za odbranu.	(1) Rezerve se obično raspoređuju odakle se mogu upotrebiti na oba boka bilo za pojačavanje odbrane, bilo za protivnapade.	(a) Grupisanje snaga pozadi sadašnje linije dodira. (b) Grupisanje snaga u rejonu . . .
g. Povlačenje neprijateljskih snaga iz pretpolja.	(1) Izviđački i obezbeđujući delovi mogu da se povuku na bokove ili u odbranbeni pojas.	(a) Pokret neprijateljskih snaga pravcem . . .
h. Položaji neprijateljskih KM i raspored pozadinskih ustanova.	(1) KM i pozadinske ustanove obično se pomeraju dublje u pozadinu, izvan dometa uspešne artiljeriske vatre.	(a) Položaji KM i raspored pozadinskih ustanova. (b) Pozadinske ustanove u blizini . . .

Bitni podaci koji se odnose na	Znaci (analiza bitnih podataka)	OBJAŠNJENJE	Osnov za posebna naređenja i traženja (činjenice o kojima moraju izveštavati organi prikupljanja)
3. POVLAČENJE	a. Povlačenje neprijateljskih pozadinskih ustanova.	(1) Povlačenje ovih ustanova obično ukazuje na to da pretstoji povlačenje njihovih jedinica.	(a) Povlačenje pozadinskih ustanova. (b) Rejoni rasporeda pozadinskih ustanova. (c) Pokret vozila snabdevačkih organa prema pozadini.
	b. Povlačenje manjih neprijateljskih delova sa linije fronta.	(1) Pre nego što otpočne povlačenje, mali delovi prikupljaju se u veće jedinice (vodove, čete i bataljone) izvan dometa uspešne vatre pešadiskog naoružanja.	(a) Povlačenje malih neprijateljskih delova pravo u pravcu pozadine.
	c. Povlačenje većih neprijateljskih jedinica.	(1) Povlačenje većih neprijateljskih jedinica može da znači da će neprijatelj zaposesti nove položaje u dubini ili izvršiti opšte povlačenje.	(a) Povlačenje većih jedinica (b) Pokret većih jedinica pravcem . . .
	d. Pokret neprijateljskih rezervi i njihovo posedanje položaja u dubini ili na bokovima prvobitnog položaja.	(1) Snage koje se nalaze na ovim položajima mogu štititi povlačenje ili izvršiti protivnapad na jedinice koje gone.	(a) Grupisanje snaga u dubini ili na bokovima sadašnjeg položaja. (b) Grupisanje snaga u rejonu . . .
	e. Organizacija novih odbranbenih položaja u dubini.	(1) Ukopavanje, bodljikava žica i prepreke na pogodnom zemljištu u dubini ukazuju	(a) Ukopavanje, podizanje žičnih prepreka u . . . (b) Nagomilavanje inžinje-

	na to da neprijatelj može da zaposedne taj položaj.	riskih potreba i opreme u...
f. Obimni neprijateljski radovi na rušenju, postavljanju prepreka i minskih polja i zatrovavanje zemljišta pozadi ili na bokovima sadašnje linije dodira.	(1) Ovi radovi mogu da znače pripreme u cilju da neprijatelj prilikom svog povlačenja uspori tempo našeg gonjenja.	(a) Rušenja, minska polja, prepreke i zatrovane prostorije pozadi sadašnje linije dodira. (b) Rušenja, minska polja, prepreke i zatrovane prostorije na liniji...
g. Gubljenje dodira s neprijateljem.	(1) Povlačenju neprijatelja može prethoditi gubljenje dodira sa neprijateljskim delovima na pojedinim mestima linije dodira.	(a) Gubljenje dodira.
h. Premeštanje neprijateljske artiljerije unazad po delovima.	(1) Artiljerija se često premešta po delovima u cilju podržavanja obezbeđujućih delova i obezbeđenja novih položaja.	(a) Pokret artiljerije između ...i ... (b) Raspored i jačina artiljerije u rejonu... (c) Broj baterija u... (poslednji poznati položaj).
i. Lokalni protivnapad neprijateljskih kopnenih snaga i avijacije.	(1) Protivnapadi i napadi iz vazduha mogu se vršiti u cilju da se omogući izvlačenje iz borbe.	(a) Jačina, sastav i mesto protivnapada na potčinjene jedinice. (b) Jačina i vrsta napada iz vazduha na potčinjene jedinice.
j. Upotreba dima od strane neprijatelja.	(1)Obezbeđujući delovi mogu se izvući pod zaštitom dima ili mraka.	(a) Mesto i veličina dimnih zavesa u rejonu (-ima)...

Bitni podaci koji se odnose na	Znaci (analiza bitnih podataka)	OBJAŠNJENJE	Osnov za posebna naređenja i traženja (činjenice o kojima moraju izveštavati organi prikupljanja)
4. ZADRŽAVAJUĆU ODBRANU	Isti kao i za POVLAČENJE, uz sledeće dopune: a. Plitak neprijateljski raspored na širokom frontu.	(1) Blagovremeno kratkotrajno razvijanje za borbu što većeg broja vatrenih sredstava može doprineti povećavanju dobitka u vremenu kod zadržavajuće odbrane. (2) Grupisanje na širokom frontu omogućava neprijatelju korišćenje puteva koji izvode u njegovu pozadinu.	(a) Grupisanje rezervi i uređivanje zemljišta u rejonima... (b) Čitanje aerofotosnimaka prostorije koja se nalazi pozadi sadašnje linije dodira.
	b. Istureni položaji pešadiskog naoružanja i artiljerije u cilju da nas prinude na otvaranje vatre sa što većih otstojanja.	(1) Razvijanje za borbu što većeg broja vatrenih sredstava može u početku doprineti povećavanju dobitka u vremenu.	(a) Grupisanje, vrsta i kalibar artiljerije u blizini... (b) Grupisanje, vrsta i kalibar artiljerije u rejonu (-ima)...
	c. Jednovremeno uređivanje ili posedanje uzastopnih odbranbenih položaja po dubini pozadi sadašnje linije dodira.	(1) Snage koje izvode zadržavajuću odbranu mogu da posednu položaje po dubini jednovremeno ili uzastopno, po meri otstupanja sa položaja na položaj.	(a) Radovi na fortifikacijskom uređenju zemljišta u rejonu (i-ma)..., jačina i sastav snaga u blizini... (b) Nagomilavanje municije i inžinjeriskih potreba i opreme u rejonu (-ima)...
	d. Pojačano neprijateljsko dejstvo na u-	(1) Neprijatelj može nastojati da razdvoji snage koje	(a)Izveštaji naših jedinica koje se nalaze na bokovima

	znemiravanju snaga na našim bokovima i u pozadini.	vrše napad sa fronta od snaga koje vrše obuhvat.	i u pozadini o jačini, sastavu i mestu neprijateljskih napada u cilju uznemiravanja.
5. POJAČANJA	a. Pokret novih jedinica u pravcu snaga koje su angažovane protiv nas.	(1) Ovaj pokret može značiti da neprijatelj pojačava svoje sadašnje snage.	(a) Broj, vrsta i brzina pokreta jedinica u pravcu sadašnjih neprijateljskih položaja iz . . . (b) Pokret jedinica pravcem (-ima) . . . prema sadašnjim položajima.
	b. Pojačani neprijateljski saobraćaj u pravcu sadašnjih položaja.	(1) Ovaj pojačani saobraćaj može da znači dovlačenje novih snaga i borbenih potreba.	(a) (Putni, železnički, vazdušni, vodeni itd.) saobraćaj sa pravca (sev., j., ist., ili zap.). (b) (Putni, železnički, vazdušni, vodeni itd.) saobraćaj iz . . . (c) (Putni, železnički itd.) saobraćaj — putem pravcem . . . i železnicom pravcem . . . (d) Vrsta, broj i brzina neprijateljskih vozila u pokretu prema sadašnjim neprijateljskim položajima iz . . . naročito pravcem . . . (e) Da li se na palubama brodova nalaze trupe i oprema ili su one prazne?

Bitni podaci koji se odnose na	Znaci (analiza bitnih podataka)	OBJAŠNJENJE	Osnov za posebna naređenja i traženja (činjenice o kojima moraju izveštavati organi prikupljanja)
	c. Uočavanje novih neprijateljskih jedinica na bojištu.	(1) Prisustvo novih jedinica pored već postojećih znači povećanje jačine neprijateljskih snaga.	(a) Uočavanje novih jedinica (b)Identifikovati ... — ... —
	d. Pojačana agresivnost ili patroliranje od strane jedinica koje se nalaze u dodiru.	(1)Ova aktivnost može da označava prisustvo novih jedinica pristiglih kao pojačanja.	(a) Broj, vrsta, pripadnost i aktivnost patrola u rejonu ... (b) Položaji KM i raspored pozadinskih ustanova, naročito u rejonu ...
	e. Nova KM i pozadinske ustanove.	(1)Prisustvo novih jedinica može imati za posledicu povećanje broja ovih ustanova.	(a) Položaj KM i raspored pozadinskih ustanova.
6. ZEMLJIŠTE	a. Reke.	(1) Veličina, brzina, dubina, obale, korito itd. — sve to utiče na svako borbeno dejstvo.	(a) Veličina, brzina, dubina, obale, korito i prilazi reci ...
	b. Važni zemljišni objekti.	(1) Brda, grebeni, doline, ravnice, putevi, komunikac. itd. utiču na svako borbeno dejstvo i moraju se uzeti u obzir.	(a) Vojni opis zemljišta u zoni dejstva sa naročitom pažnjom na ...

OBRAZAC 9. — Periodični obaveštajni izveštaj

Ovaj obrazac služi za periodični izveštaj obaveštajnih otseka divizija i viših štabova. Period vremena obuhvaćen u svakom izveštaju određuje pretpostavljeni štab. Obično iznosi dvadeset i četiri časa.

PERIODIČNI OBAVEŠTAJNI IZVEŠTAJ

Od: datum i vreme
Do: datum i vreme
Otsek i jedinica koja podnosi izveštaj
Mesto
Datum i vreme

Stepen poverljivosti

Br. .....

Karte: (Vrsta, brojevi sekcija i razmera karata na koje se poziva u izveštaju)

(Izostaviti sve tačke i podtačke koje nisu potrebne).

1. — Situacija kod neprijatelja na kraju perioda. (Po mogućnosti prikazati na karti ili šemi.) Dati kratak prikaz situacije kod neprijatelja u kome obuhvatiti: položaj, identifikaciju, jačinu, organizaciju, raspored i pokrete neprijateljskih snaga, uključujući rezerve i pozadinske ustanove.

2. — Neprijateljska borbena dejstva u toku perioda za koji se podnosi izveštaj.

   a) Dati kratak pregled dejstva neprijateljskih jedinica u celini, ističući značaj onih elemenata koji ukazuju na to da će neprijatelj produžiti određeni način dejstva ili da će primeniti nov način dejstva.

   b) Nova neprijateljska taktika, naoružanje ili oprema.

   c) Dejstva neprijateljskih rodova i službi.

      *(1) Pozadinske jedinice
      (2) Avijacija
      (3) PA odbrana
      (4) Protivtenkovske jedinice
      (5) Oklopne jedinice
      (6) Artiljerija (uključujući reaktivnu)
      (7) Konjica
      (8) Hemiske jedinice
      (9) Inžinjerija

---

*) Jedinice rodova i službi od (1 do 13) u originalnom tekstu navedene su alfabetskim redom. — Prim. red.

(10) Dirigovana zrna

(11) Pešadija

(12) Izviđanje

(13) Ostali delovi (nabrojiti ih po alfabetskom redu kao zasebne podtačke).

3. — Ostali obaveštajni faktori

a) Procenjeni neprijateljski gubici (zarobljenici, mrtvi i ranjeni)

b) Neprijateljska borbena sposobnost

c) Moral

d) Stanje neprijateljske pozadinske službe

e) Mesto rasporeda i priroda neprijateljskih pozadinskih ustanova

f) Podaci o ciljevima avijacije. Dopune ili izmene, uključujući izmene u organizaciji odbrane. Navesti redni broj aerofotosnimaka kadgod je to moguće.

g) Zemljište i odbranbeni radovi

h) Vremenske prilike

i) Bilo koji značajni obaveštajni faktori koji nisu obuhvaćeni gornjim tačkama.

4. — Kontraobaveštajna služba. — Kratak prikaz kontraobaveštajne situacije u toku perioda za koji se podnosi izveštaj.

a) Špijunaža

b) Sabotaža

c) Političko stanje

d) Propaganda i glasine

e) Razno

5. — Neprijateljske mogućnosti

a) Nabrajanje svih načina dejstva koje je neprijatelj fizički u stanju da preduzme i koji će, u slučaju da budu preduzeti, uticati na izvršenje zadatka jedinice.

b) Razmatranje i analiza tačke 5a.

c) Zaključci o relativnoj verovatnoći ostvarenja neprijateljskih mogućnosti, ako su opravdani.

.....

Potpis načelnika obaveštajnog otseka

OBRAZAC 10. — Plan prikupljanja

Ovo je delimično ispunjen pismeni plan prikupljanja i služi ponekad umesto plana koji se radi na oleati. Ovaj primer ilustruje analizu istih bitnih podataka koji su uzeti za plan na oleati, prikazan na skici br. 12, Glava V.

PLAN ZA PRIKUPLJANJE

Obuhvaćeni period: 0400,12 par. do zauzimanja objekta O.

Bitni podaci	Znaci	Osnova za specijalne direktive i za specijalne zahteve	Prikupljački organi														Primedbe
			Ob. ot. korpusa	Ob. ot. vazd.	1 izv. četa	1 peš. puk	2 peš. puk	3 peš. puk	1 div. artilj.	1 inž. batalj.	1 tenk. bat.	1 sanit. bat.	7 grupa IPW	8 prev. grupa			
1. Ustanoviti da li će Crvena taktička grupacija južno od B suprotstaviti se zadatku I. div. defanzivnim dejstvom? U tom slučaju, da li će to biti u A, C ili O?	a. Pokret neprijateljskih jedinica iz B.	1. Izvestiti o aktivnosti Crvene borbene grupacije koja se sada nalazi južno od B.		X									X	X			Dostaviti pozitivne podatke čim su dobiveni; negativne izveštaje dostaviti svakog sata počev od 0500; KM divizije.
	b. Postavljanje protu-izviđačke zavese.	2. Izvestiti o gustini, pravcu i brzini saobraćaja na cestama B—A, B—C i B—O.		X	X												
		3. Izvestiti o položaju, jačini i identifikaciji neprijateljskih trupa duž linija preko (48—37), (71—37) ili (90—36).		X	X												
		4. Izvestiti o položaju i obimu radova na kopanju rovova, postavljanju žica ili na izradi prepreka duž linija preko (52—37), (71 37) ili (90—36).		X	X												

OBRAZAC 11. — Obaveštajni prilog

Obaveštajni prilog radi se u cilju da se jedinicama dostavi pismeno potpun obaveštajni plan. Prilog obično dopunjuje izvestan broj dodataka. Ključ raspodele jednak je ključu za borbenu zapovest uz koju se obaveštajni prilog prilaže.

Stepen poverljivosti

Obaveštajni prilog.... borbenoj zapovesti....
(Izostaviti nepotrebne podtačke)

Karte:

1. — Prikaz situacije kod neprijatelja. — Pozvati se na kartu (ili oleatu) i na poslednji obaveštajni izveštaj (odnosno dokumenta) koji prikazuje situaciju kod neprijatelja. Ukoliko se ne primeni ovaj postupak, ukratko izneti podatke o neprijatelju koji se odnose na dejstva predviđena borbenom zapovešću, gde obuhvatiti položaj, identifikaciju, jačinu, organizaciju, raspored i pokrete neprijateljskih snaga, uključujući rezerve, pozadinske ustanove i mogućnosti neprijatelja.
2. — Bitni podaci.
3. — Zadaci izviđanja i osmatranja.
   a) Naređenja potčinjenim i pridatim jedinicama. — Posebna podtačka koja sadrži detaljna naređenja za svaku jedinicu koja treba da dostavlja izveštaje ovom štabu. (Jedinice se navode istim redom kao u borbenoj zapovesti.)
   b) Traženja koja se upućuju pretpostavljenim, susednim i sadejstvujućim jedinicama. — Posebna podtačka za svaku jedinicu van organskog sastava kojoj se dostavlja traženje podataka.
4. — Mere u pogledu postupka sa zarobljenicima, zaplenjenim dokumentima, naoružanjem i opremom.
   a) Ratni zarobljenici, dezerteri, repatrirci, stanovništvo i ostala lica. — Naređenja u pogledu odabiranja i postupka koja će obezbediti da se ovaj izvor podataka maksimalno iskoristi. (Rad koordinirati sa ljudstvom i sa oficirima pozadinskih službi.)

b) Zaplenjeni dokumenti. — Uputstva za rukovanje i postupak sa zaplenjenim dokumentima od momenta zaplenjivanja do dolaska u ruke određenim obaveštajnim organima.

c) Zaplenjeno naoružanje i oprema. — Određivanje predmeta ili vrsta neprijateljskog naoružanja i opreme koje treba ispitati i za koje su potrebna posebna naređenja u pogledu toga šta treba preduzeti. (Koordinirati sa načelnikom pozadine jedinice i sa zainteresovanom tehničkom službom.)

5. — Karte i aerofotosnimci. — Navesti sve karte i aerofotosnimke, vertikalne i kose, koji će se dostaviti i za svaku jedinicu naznačiti količinu koju će dobiti; naređenja u pogledu specijalnih trebovanja i raspodele.

6. — Kontraobaveštajna služba. — Navesti sve promene u odnosu na stalni radni postupak koje treba da se primene u okviru čitave jedinice.

7. — Izveštaj i raspodela.

a) Period za koji se sastavljaju redovni izveštaji i njihovo dostavljanje.

b) Redovni i specijalni izveštaji koji se traže od potčinjenih jedinica.

c) Dostavljanje redovnih i specijalnih izveštaja primljenih od pretpostavljene komande.

d) Periodične ili specijalne konferencije obaveštajnih oficira.

e) Dostavljanje specijalnih obaveštajnih studija kao što su pregledi odbranbenih radova, obaveštajni izveštaji sastavljeni na osnovu aerofotosnimaka, šeme neprijateljskog sastava i rasporeda itd.

f) Specijalna obaveštajna veza kada je to potrebno.

Dodaci:
Dostavljeno: .....
Overava: Komandant

Načelnik obaveštajnog otseka:

OBRAZAC 12. — Taktička procena zemljišta i vremenskih prilika

U ovom obrascu nerazdvojiva razmatranja zemljišta i vremenskih prilika objedinjena su u jednu procenu, procenu operaciske prostorije. Procenu obično rade zajedno obaveštajni i operativni oficir za potrebe komandanta.

1. — CILJ I OBIM PROCENE.

Razmotriti cilj procene i sve ostale elemente koji utiču na veličinu prostorije i na obim u kojem ova treba da se proceni. Među ovim elementima, zavisno od situacije, mogu da budu zadatak, neprijateljske mogućnosti ili komandantova odluka.

2. — OPŠTI OPIS PROSTORIJE.

a) *Klimatski ili vremenski uslovi.* — Zavisno od vremena koje će proteći između sastavljanja procene i predviđenog korišćenja prostorije, opisati postojeće ili predviđene meteorološke uslove, uključujući oborine, temperaturu, maglu, oblačnost, mene meseca, vetar, izlazak i zalazak sunca i magnetske pojave kada je to potrebno.

b) *Topografska situacija.* — Koristiti specijalno pripremljene karte ili karte u bojama ili šeme radi ilustracije svake od niže navedenih karakteristika kao i uticaja koji na njih ispoljavaju predviđene vremenske prilike.

(1) *Reljef i hidrografija.* — Prikazati pomoću isticanja vododelnica i uzvišenja ili pomoću hipsometriske skale konfiguraciju zemljišta i izraziti nagibe padina brda, strmih strana i nagibe koji su opasni za vozila i ljudstvo. Prikazati pomoću neprekidnih ili isprekidanih crta konfiguraciju i stanje vodenih tokova uključujući njihovu dubinu, nagib, stanje obala i korita i položaj mesta prelaza.

(2) *Vegetacija.* — Naznačiti položaj šuma, uključujući vrstu drveća, prečnik i gustinu stabala i postojanje niskog rastinja, kao i vrstu vegetacije na nepošumljenom zemljištu, bilo da je prirodna ili kultivisana.

(3) *Površinski sloj zemlje.* — Naznačiti vrstu i rasprostranjenost površinskog i potpovršinskog sloja zemlje na dotičnoj prostoriji i odrediti saobraćajnu sposobnost tla s obzirom na meteorološku prognozu.

(4) *Veštački objekti.* — Prikazati nastale veštačke promene u topografskom smislu obuhvatajući železničke pruge, mostove, tunele, gradove, industriska područja, fortifikaciske objekte i ostale odbranbene radove.

3. — *VOJNI ASPEKTI PROSTORIJE.*

Na temelju razmatranja vremenskih prilika i topografske situacije odrediti sledeće faktore:

a) *Osmatranje i uslovi vatrenog dejstva.* — Izložiti uticaj reljefa, vegetacije, magle, mraka, snega ili kiše.

b) *Uslovi maskiranja i zakloni.* — Izložiti kakvu mogućnost maskiranja pružaju šume, obrađene površine, magla ili sneg i kakve zaklone, jarci, doline i zgrade.

c) *Prepreke.* — Razmotriti prirodne prepreke kao što su reke, guste šume, strme padine i močvare kao i veštačke prepreke: minska polja, barikade, žične prepreke i protivtenkovski rovovi.

d) *Zemljišni objekti.* — Razmotriti važne zemljišne objekte kao što su neki dominirajući greben, most preko reke ili komunikaciski čvor.

e) *Prilazi.* — Razmotriti putnu i železničku mrežu, zemljišne koridore, zaklone i uslove maskiranja, prepreke, prolaznost tla i vremenske prilike.

4. — *TAKTIČKI UTICAJ PROSTORIJE.*

Ukratko izneti uticaj vremenskih prilika i vojnih aspekata prostorije na planiranu operaciju. Proceniti glavne zemljišne objekte i najpogodnije pravce koji izvode do njih u odnosu na:

a) neprijateljske mogućnosti;

b) naš sopstveni zadatak i mogući plan dejstva.

OBRAZAC 13. — Kontraobaveštajni plan

Ovo je primer delimično popunjenog kontraobaveštajnog plana za situaciju prikazanu na skici br. 20, Glava VII. U primeru su iznete one mere koje normalno pretstavljaju stalni radni postupak.

KONTRAOBAVEŠTAJNI PLAN

Period: Od momenta prijema naređenja do zauzimanja polaznog položaja za napad.

Kontraobaveštajne mere	Osnova za predloge ili posebna naređenja	Organi odgovorni za izvršenje	Primedba	
			SRP*	Ostalo
Disciplina tajnosti	Skinuti sve oznake jedinica i oznake na ramenima.	Sve jedinice	x	Kontroliše komandant jedinice
	Prekriti ili obojiti sve oznake na vozilima.	Sve jedinice	x	Kontroliše komandant jedinice
	Podatke o pokretu i napadu dostaviti samo do komandanata bataljona; komandirima četa saopštiti samo da pretstoji pokret.	Komandanti jedinica		Do dolaska na polazni položaj
Čuvanje dokumenata	Naređenje za pokret označiti sa »POVERLJIVO« i dobro čuvati.	Operativni otsek i komandanti jedinica	x	Kontroliše KOS
Bezbednost veze	Prekid radioveza za vreme pokreta i posle dolaska na polazni položaj.	Oficir veza		Napad jedinica
	Prekinuti civilne žične linije na polaznom položaju.	Oficir za civilne poslove		
Prikrivanje	Na sadašnjem položaju nikakvih vatri sem kuhinjskih; na polaznom položaju za napad nijedne vatre.	Komandanti jedinica		
	Kamioni određeni za pokret stižu na sadašnji položaj posle pada mraka.	Operativni i pozadinski otsek		Ako je izvodljivo
	Pokret do polaznog položaja vršiti posle pada mraka.	Operativni otsek		Ako je izvodljivo
Mere protiv neprijateljskog	Uspostaviti vezu sa 37 oklopnim izviđačkim pukom.	Operativni otsek i 2 izviđačka četa		

izviđanja	Uputiti obezbeđujuće delove na polazni položaj pre početka pokreta.	Operativni otsek		
Kontrašpijunaža	Koristiti lozinku i odziv posle pada mraka. Pooštriti policiski čas za civilna lica.	Sve jedinice Sve jedinice	x x	Kontroliše KOS Kontroliše KOS
	Svim civilnim licima zabraniti kretanje na ili iz sadašnjeg položaja ili polaznog položaja za napad.	Sve jedinice	x	Kontroliše KOS
Lažne radnje	Za svako vozilo koje danju kreće u pravcu polaznog položaja za napad uputiti drugo vozilo u drugom pravcu.	6 pešadiski puk		Kontroliše KOS
Lukavstva	Održavati radiosaobraćaj i ostalu normalnu aktivnost na sadašnjem položaju za vreme dok se vrši pokret na polazni položaj i za vreme zadržavanja na tom položaju.	Oficir veza	x	Napad jedinice

*SRP — stalni radni postupak

SADRŽAJ

	Str.
Predgovor	3
Predgovor pisaca	4
Uvod	5

PRVI DEO

Glava I: Načela obaveštajne službe	10
Glava II: Prikupljanje podataka	20
Glava III: Obrada podataka	36
Glava IV: Korišćenje obaveštenja	48
Glava V: Usmeravanje rada na prikupljanju podataka	76

DRUGI DEO

Glava VI: Taktička procena zemljišta i vremenskih prilika	90
Glava VII: Kontraobaveštajna služba	105
Glava VIII: Stalni obaveštajni radni postupci	117
Glava IX: Obaveštajna obuka	127
Glava X: Zadaci obaveštajnog oficira	138

TREĆI DEO

Glava XI: Obaveštajni obrasci	149

Tehnički urednik
major *Slobodan Mitić*

*

Naslovnu stranu izradio
Dragan Derkač

*

Jezički redaktor
Miodrag Živanović

*

Odgovorni korektori
Danica Glumac
i
Vera Trpković

*

Štampanje završeno septembra 1955 godine

Cena 200.— dinara

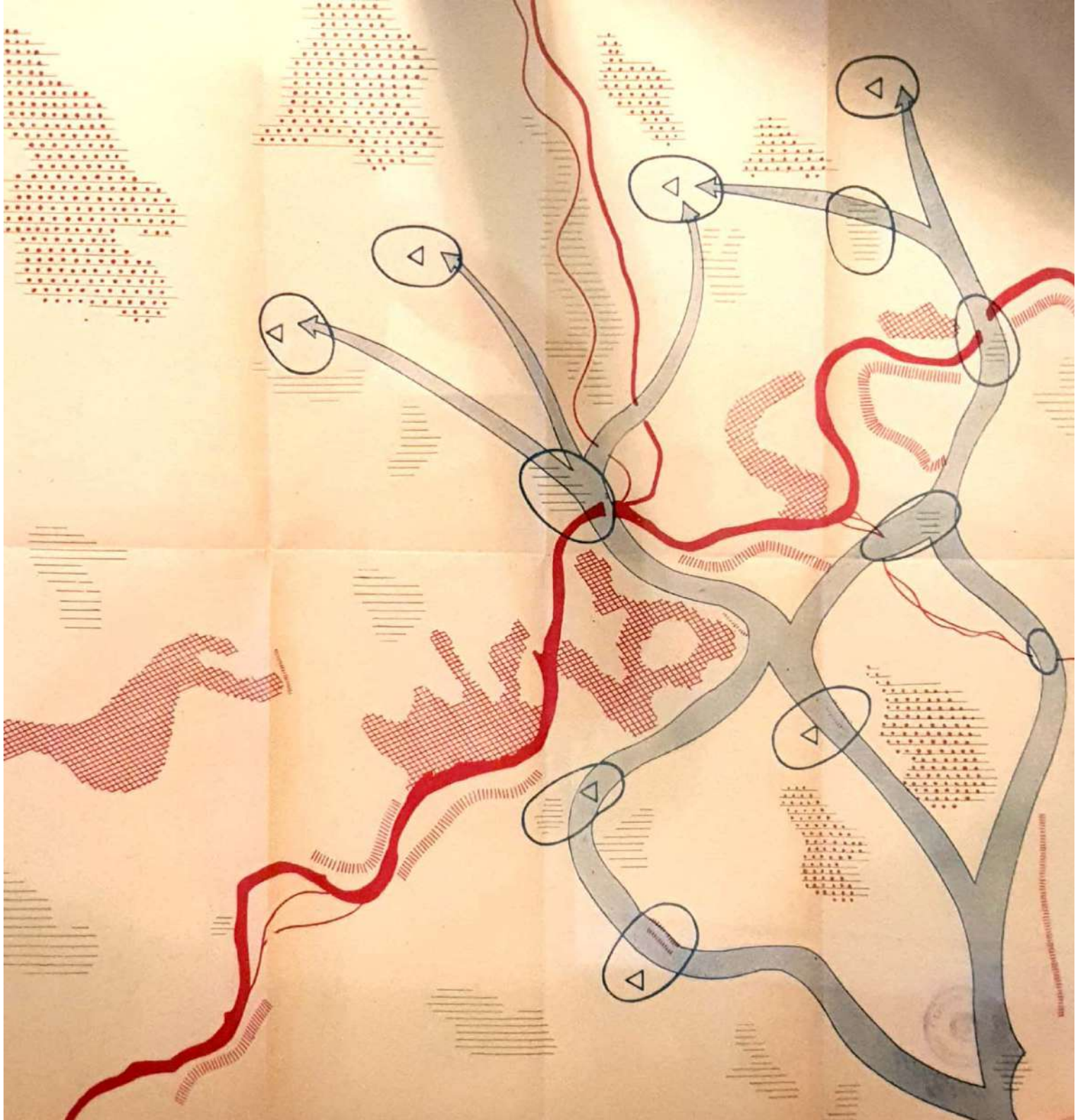

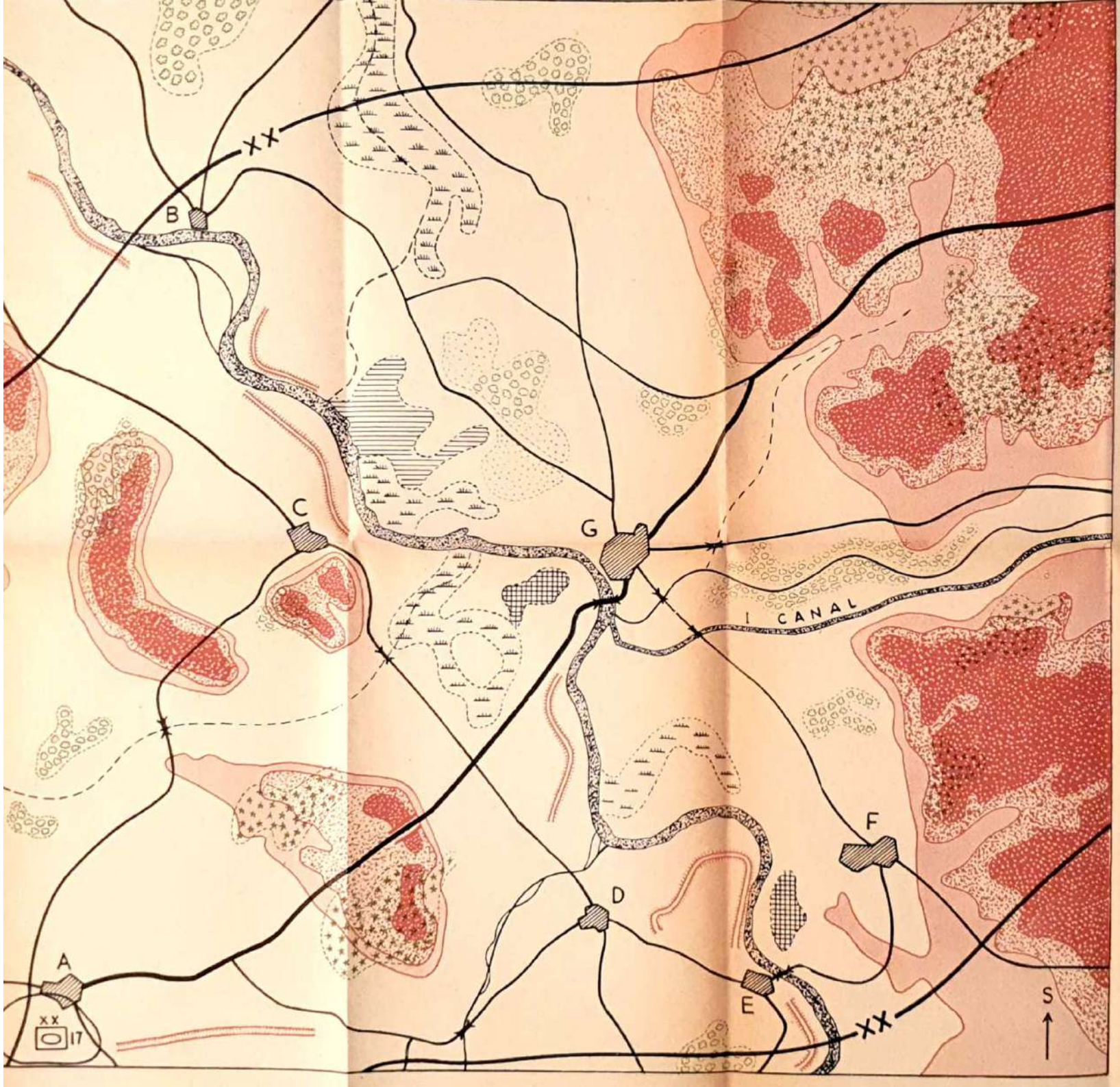

Taktička procena zemljišta i vremenskih prilika Br. 14
16 jun 1948 godine

1. Zadatak: 17 oklopna divizija ima zadatak da izbije na reku H, izvrši forsiranje i uspostavi mostobran.

2. a. Vreme: stalno vedro i toplo; vetar zapadni 16-19 km/čas; prizemna izmaglica preko doline u svitanje, rasturanje oko 09.00; 16 juna završetak nautičkog smrkavanja u 20.40, pun mesec, nebo oblačno; 17 juna početak nautičkog svitanja u 05.15.

b. Topografska situacija:

(1) Reljef —

- 20-30 m;
- 30-40 m;
- 40-50 m;
- 50-60 m.

Vodeni tokovi

- negazni;
- gazni.

(2) Vegetacija —

- crnogorica, stabla 25-38 cm., udaljenost 9 m.
- listopadi, stabla 15-25 cm., udaljenost 27 m.
- gustiš, mešavina zimzelena i listopada.

(3) Površinski sloj —

- barušina ili močvara
- treseliště
- ilovača, delimično isušeno zemljište.

(4) Veštački objekti —

- put sposoban za dvosmerni saobraćaj teških vozila.
- put sposoban za dvosmerni saobraćaj srednje teških vozila.

3. Vojni aspekti:

(1) Uslovi osmatranja — slabi u dolini do 09.00

(2) Zakloni i uslovi maskiranja — uslovi maskiranja u čitavoj zoni dobri do 09,00.

(3) Prepreke —

- negazne reke
- strmine
- meko zemljište
- gusto posađena šuma

(4) Zemljišni objekti:

(5) Pravci

4. Taktički uticaj:

a) Negazna reka H i široka, mekana dolina predstavlja odličnu prepreku iza koje neprijatelj može da organizuje odbranu. U slučaju forsiranja u rejonu G, zemljište pogoduje neprijatelju za izvršenje protivnapada sa severa; u slučaju forsiranja u rejonu E, zemljište pogoduje neprijatelju za izvršenje protivnapada sa istoka.

b) Postoje samo dva moguća mesta prelaza preko reke H. Njima treba ovladati jednovremeno da bi se izvršilo forsiranje. Ovladivanje naznačenim zemljišnim objektima istočno od reke obezbeđuje njeno forsiranje. Kanal I razdvaja dejstvo divizije. Vetar je povoljan za nas za upotrebu dima. Podrška iz vazduha biće uspešna tek posle 09.00.

PRIMEDBA: Ova procena važi samo za vreme naznačenog kalendarskog perioda i u naznačenim vremenskim prilikama. Zimi, listopadno drveće pružiće veoma slabe, ako uopšte pruži ikakve uslove maskiranja. Pored toga, zavisno od temperature, mnoge meke površine mogu da se zamrznu čime se smanjuje broj prepreka. U proleće, neki potoci koji su prikazani kao gazni mogu da nabujaju i da postanu negazni. Sve ove varijante imaju uticaj na izbor pogodnih pravaca kako za nas, tako i za neprijatelja.

Razmera: 1 : 10 000

CENA 200 DIN.